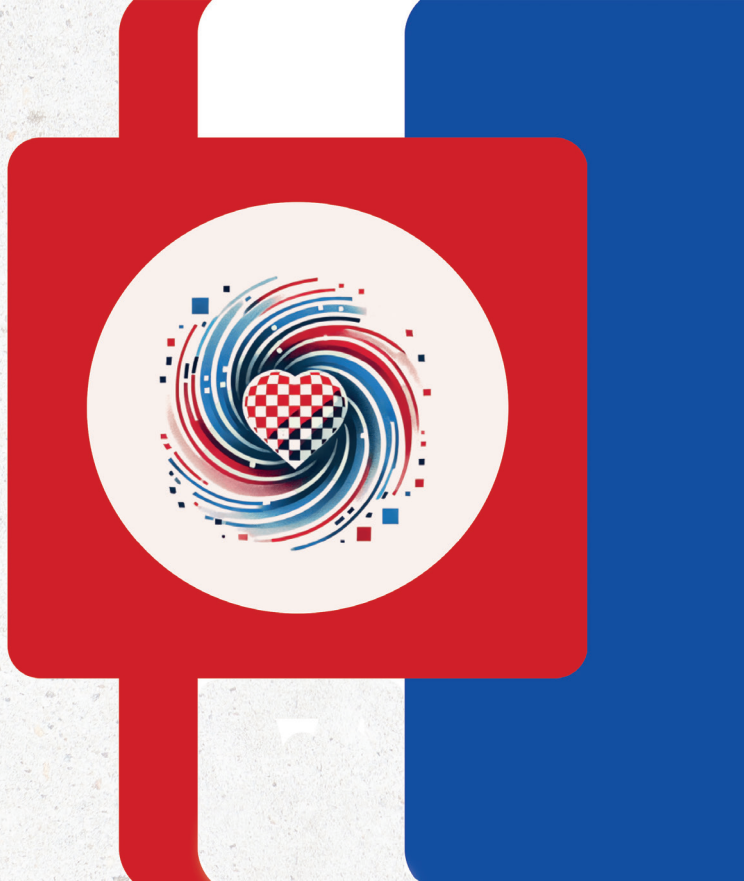

**Međunarodna
znanstveno–stručna
konferencija**

**International
Scientific and
Professional
Conference**

**KNJIŽICA SAŽETAKA
BOOK OF ABSTRACTS**

**HRVATSKI JEZIK I KULTURA U INOZEMSTVU:
POGLED U PROŠLOST, SADAŠNJOST, BUDUĆNOST**

**CROATIAN LANGUAGE AND CULTURE ABROAD:
EXPLORING THE PAST, PRESENT AND FUTURE**

IMPRESSUM

Nakladnik/Publisher

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb

Za nakladnika/For the Publisher

Dario Vučenović

Urednice/Editors

Tamara Bodor
Lidija Bogović
Rona Bušljeta Kardum
Antonia Ordulj

Lektura/Proofreading

Autorska/Author's

Grafičko uređenje/Graphic Design

Grafomark d.o.o., Zagreb

ISBN 978-953-8349-71-3

Objavljivanje knjižice sažetaka i organizacija konferencije ostvareno je uz potporu
Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

HRVATSKI JEZIK I KULTURA U INOZEMSTVU: POGLED U PROŠLOST, SADAŠNJOST, BUDUĆNOST / CROATIAN LANGUAGE AND CULTURE ABROAD: EXPLORING THE PAST, PRESENT AND FUTURE

Međunarodna znanstveno-stručna konferencija / International Scientific and Professional Conference

Zagreb, 3. – 4. studenoga 2025.

Organizator/Organizer

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu / Faculty of Croatian Studies University of Zagreb

Suorganizatori/Co-organizers

- Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za filološke znanosti, Hrvatska / The Croatian Academy of Science and Arts, Croatia
- Croaticum, Institut za slavistiku Sveučilišta u Regensburgu, Njemačka / Croaticum, Institute of Slavic Studies, University of Regensburg, Germany
- Fakultet obrazovnih znanosti, Sveučilište u Sao Paulu, Brazil / Faculty of Education, University of São Paulo, Brazil
- Filozofski fakultet, Odsjek za hrvatski jezik i književnost, Sveučilište u Pečuhu, Mađarska / Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Croatian Language and Literature, University of Pécs, Mađarska
- Fakultet za postdiplomske studije, Sveučilište u Torontu, Kanada / Faculty of Graduate Studies, University of Toronto, Canada
- Centar za germanistiku i europske studije Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska / The Center for German and European Studies University of Zagreb, Croatia
- Hrvatska matica iseljenika, Hrvatska / The Croatian Heritage Foundation, Croatia

Organizacijski odbor/Organising Committee

Rona Bušljeta Kardum (Zagreb), Zygfryd Eckardt Gehrmann (Zagreb), Mirko Lukaš (Zagreb), Lovorka Brajković (Zagreb), Andreja Sršen (Zagreb), Monika Komušanac (Zagreb), Vlatko Smiljanić (Zagreb), Milan Bošnjak (Zagreb), Lucia Miškulin Saletović (Zagreb), Ana Bačić (Kanada), Ivana Dvorneković (Zagreb), Staša Skenžić (Zagreb), Estera Šimić (Zagreb), Lidija Bogović (Zagreb)

Programski odbor/Programme Committee

Antonia Ordulj (Zagreb), Mislav Ježić (Zagreb), Marko Tadić (Zagreb), Björn Hansen (Regensburg), Wollfy Krašić (Zagreb), Gabrielle Mose (Kanada), Marijana Togonal (Zagreb), Dario Vučenović (Zagreb), Vanja Kopilaš (Zagreb), Stjepan Blažetin (Mađarska), Jasna Novak Milić (Australija), Milan Bošnjak (Zagreb), Milan Puh (Brazil), Lada Kanajet Šimić (Zagreb), Tamara Bodor (Zagreb)

Mrežna stranica/Website

<https://hrjik.fhs.hr/>

Sadržaj / Contents

O KONFERENCIJI/ABOUT THE CONFERENCE	5
PLENARNA IZLAGANJA/PLENARY SESSIONS	9
IZLAGANJA U SEKCIJAMA/PRESENTATIONS IN SESSIONS	16

Predgovor

Različite povijesne, političke, ekonomske i društvene prilike utjecale su na valove iseljavanja hrvatskog naroda. Kod iseljenog hrvatskog naroda, kao i bilo kojega drugoga posebice u ovo doba sveobuhvatnih globalizacijskih procesa, javlja se problem asimilacije, odnosno gubljenja ili potiskivanja identitetskih vrijednosti. Republika Hrvatska svojim Ustavom jamči zaštitu prava svojih iseljenika kao i potrebu promicanja veza hrvatskoga iseljeništva s domovinom. Jedan od oblika takvoga djelovanja Republike Hrvatske svakako je provođenje nastave hrvatskoga jezika i kulture u inozemstvu. Svrha je takve nastave odgojno-obrazovnim radom kod nasljednih govornika (posebice djece i mladih hrvatskih iseljenika) razviti i očuvati svijest o pripadnosti hrvatskom narodu njegujući temeljne značajke hrvatskoga nacionalnoga identiteta osobito kroz učenje i poučavanje hrvatskoga jezika i kulture. Ovladavanje pisanom i usmenom komunikacijom na hrvatskom jeziku važan je društveni, ali i kulturni vid nacionalnoga identiteta s obzirom na važnost hrvatskoga standardnoga jezika kao službenoga jezika javnoga sporazumijevanja u Republici Hrvatskoj i temelja kulturnoga identiteta hrvatskoga naroda. Osim toga, u Republici Hrvatskoj zabilježen je i trend useljavanja strane radne snage pri čemu ovladavanje hrvatskim kao inim jezikom, ponajprije na razinama A2 i B1 prema ZEROJ-u, omogućuje svakodnevnu komunikaciju i lakše snalaženje u novoj sredini, pribavljanje dozvole dugotrajnoga boravišta (NN 133/2020, čl. 153 Zakona o strancima) te općenito integraciju, odnosno akulturaciju u društvo. Važnost ovladavanja različitim inim jezicima prepoznata je kako u Europi tako i svijetu te se različitim aktivnostima potiče učenje inih jezika kako bi se zadovoljile različite potrebe tržišta rada te pridonijelo konkurentnosti zaposlenika. Potreba poznavanja hrvatskoga jezika zakonski je jasno regulirana u više zakona (npr. Zakon o hrvatskom državljanstvu, Zakon o strancima, Zakon o liječništvu, Zakon o ljekarništvu, Zakon o medicinsko-biokemijskoj djelatnosti, Zakon o edukacijsko-rehabilitacijskoj djelatnosti...) te stjecanje visoke jezične kompetencije u inom jeziku ne pridonosi samo osobnom razvitku pojedinca, nego i društvenom i gospodarskom u cjelini. Kao što je već spomenuto, zasebna su skupina nasljedni govornici. U užem smislu nasljedni govornici su oni koji jezikom ovladaju djelomično i to najčešće u obiteljskoj sredini, dok se u širem smislu može govoriti o nasljednim govornicima kao onima koji nisu ovladali jezikom, ali su odgajani s osjećajem snažne pripadnosti hrvatskom narodu, što je sastavni dio identitetske motivacije. Nastava se hrvatskoga jezika i kulture u svijetu provodi u različitim oblicima. Hrvatska nastava u inozemstvu uglavnom je u nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske, a provodi se na temelju *Kurikuluma hrvatske nastave u inozemstvu* (Narodne novine 194./03.) koji propisuje nastavne sadržaje ne samo iz jezika i književnosti, nego i povijesti, geografije, likovne i glazbene kulture.

Osim nasljednih govornika, hrvatski jezik uče ili pak studiraju zaljubljenici u slavistiku na lektoratima hrvatskoga jezika u svijetu, a uslijed migracijskih i gospodarskih mijena zamjetan je i sve veći broj strane radne snage na području Republike Hrvatske. Izazovi su brojni, a kvalificiranih učitelja hrvatskoga kao inoga jezika nedostaje. Poseban studijski program za obrazovanje ovoga profila učitelja ne postoji, a studijski su programi za obrazovanje učitelja hrvatskoga jezika u prvom redu usmjereni na poučavanje izvornih govornika, iako se isti učitelji upućuju i na rad u nastavu hrvatskoga jezika i kulture u inozemstvu gdje rade u heterogenim skupinama najčešće upravo s nasljednim govornicima hrvatskoga jezika. Rad je za sve učitelje i lektore hrvatskoga kao inoga jezika vrlo izazovan i višeslojan. Izazovan jer se kombiniraju sadržaji ne samo iz hrvatskoga jezika i književnosti, nego i povijesti, geografije, likovne i glazbene kulture, a višeslojan jer nastavnici i lektori često sudjeluju i u organizacijskim, administrativnim i društvenim poslovima te služe kao spona između obrazovne i lokalne zajednice hrvatskih govornika.

Cilj je konferencije bio okupiti stručnjake iz interdisciplinarnih znanosti (lingvistike, glotodidaktike, povijesti, pedagogije, demografije...) te proširiti spoznaje o procesu ovladavanja hrvatskim kao inim jezikom, trenutačnom stanju i potrebama učitelja hrvatskoga kao inoga i nasljednoga jezika te položaju i očuvanju hrvatskoga jezika i kulture u zemlji i inozemstvu.

Konferencija je podijeljena u četiri tematske cjeline:

Problematika hrvatske dijaspore

- Umjetnost i kultura u službi očuvanja nacionalnog identiteta hrvatskih iseljenika
- Hrvatsko iseljeništvo i Domovinski rat
- Sadašnjost i budućnost hrvatskih autohtonih manjinskih zajednica
- Gospodarski, sociološki i kulturni vidovi integracije hrvatskih iseljenika – povratnika
- Hrvatsko iseljeništvo kao brend i promotor Hrvatske u inozemstvu
- Uloga Katoličke crkve u hrvatskom iseljeništvu – nekad i danas

Hrvatska u kontekstu ekonomskih i demografskih promjena

- Integracija doseljenika iz trećih zemalja – izazovi i prilike
- Hrvatsko iseljeništvo kao ključ demografskog oporavka Hrvatske – mit ili realnost?
- Uloga i položaj Hrvatske u novom geopolitičkom kontekstu
- Motivi iseljavanja i namjere povratka iseljenika u suvremenom hrvatskom društvu
- Demografska revitalizacija Hrvatske i nacionalna sigurnost
- Psihologija grupne pripadnosti i društvene integracije

Hrvatski nacionalni identitet i njegove sastavnice

- Izazovi očuvanja hrvatskoga identiteta u multinacionalnom društvu
- Psihološki aspekti nacionalnoga identiteta
- Novi oblici razvijanja i izražavanja nacionalnog identiteta među potomcima hrvatskih iseljenika
- Povijesni kontekst izgradnje hrvatskoga nacionalnoga identiteta
- Društvene odrednice očuvanja nacionalnoga identiteta
- Uloga obrazovanja u oblikovanju nacionalnoga identiteta

Hrvatski kao ini jezik u zemlji i inozemstvu

- Ovladavanje hrvatskim kao inim jezikom
- Hrvatski jezik između globalizma i jezičnoga purizma
- Neurolingvistički, psihološki i primijenjenolingvistički vidovi ovladavanja inim jezikom
- Integracija stranaca u Hrvatsku: jezična, pedagoška i demografska perspektiva
- Hrvatski kao nasljedni jezik te očuvanje hrvatskoga jezika u iseljeništvu i manjinskim zajednicama
- Izazovi, stanje i potrebe održavanja nastave hrvatskoga jezika u inozemstvu

Urednice

Preface

Diverse historical, political, economic and social circumstances had an impact on the waves of emigration of the Croatian people. Croats in the diaspora, as any other nationality, especially in this era of comprehensive globalisation processes, are facing the problem of assimilation, i.e. the loss or suppression of identity values. The Constitution of the Republic of Croatia guarantees the protection of the rights of its diaspora, as well as the need to promote ties of the Croatian diaspora with the homeland. One of the prominent examples is certainly the teaching of the Croatian language and culture abroad. The purpose of such teaching is to develop and preserve the awareness of belonging to the Croatian nation through educational work among heritage speakers (especially Croatian children and youth) by nurturing the basic features of the Croatian national identity, especially through learning and teaching the Croatian language and culture. Mastering written and spoken communication in the Croatian language is an important social and cultural aspect of national identity, given the importance of the Croatian standard language as the official language of public communication in the Republic of Croatia and the foundation of the cultural identity of the Croatian nation. Heritage speakers, in the narrow sense, are those who have learned the language to a certain extent, most often in a family environment, while in a broader sense, heritage speakers can be considered as those who have not learned the language, but have been brought up with a strong sense of belonging to the Croatian nation, which is an integral part of identity motivation. Teaching of the Croatian language and culture in the world is carried out in various forms. Teaching Croatian abroad is mainly under the competence of the Ministry of Science, Education and Youth of the Republic of Croatia, and is carried out on the basis of the *Curriculum of Teaching Croatian Abroad* (Official Gazette no. 194/03), which prescribes teaching content not only in language and literature, but also in history, geography, visual arts and music. In addition to heritage speakers, the Croatian language is taught or studied by students of various profiles at Croatian language lectureships throughout the world, and due to migration and economic changes, there is an evident increase in the number of foreign workers in the Republic of Croatia. The challenges are numerous, and there is a shortage of qualified teachers of Croatian as a second and foreign language. When it comes to the education of this profile of teachers, there is only a postgraduate specialist study programme called *Educational Approach to Croatian as a Second and Foreign Language*, while undergraduate and graduate programmes for the education of teachers of the Croatian language are primarily focused on teaching native speakers, although the same teachers also teach the Croatian language and culture abroad, where they work in heterogeneous groups, most often with heritage speakers of the Croatian language. The work is very challenging and multi-layered for all teachers and experts of Croatian as a second and foreign language. It is challenging because it combines content not only from the Croatian language and literature, but also from history, geography, art and music, and multi-layered because teachers and experts often participate in organisational, administrative and social affairs and serve as a link between the Croatian system of science and education, the higher education institution at which they work, diplomatic and consular missions of the Republic of Croatia and the Croatian diaspora.

The aim of the conference *Croatian Language and Culture Abroad: Exploring the Past, Present and Future* is to address topics concerning Croatian diaspora issues, collective components of national identity, with a special emphasis on Croatian as a second and foreign language (HIJ) and the importance of preserving the Croatian language and culture abroad.

Since the conference addresses issues that require an interdisciplinary approach, the goal is to bring together scientists in the fields of humanities, social sciences and interdisciplinary sciences, representatives of the executive power, teachers of the Croatian language and culture, as well as language experts in order to, with their scientific and professional presentations and papers, contribute to exploring issues of the Croatian language and culture abroad, dis-

cuss organisational, professional and cultural challenges, as well as prospects of maintaining and preserving the teaching of the Croatian language, culture and identity in Croatia and abroad.

The conference had four thematic units:

Croatian Diaspora Issues

- Art and culture for the purpose of preserving the national identity of Croatian emigrants
- Croatian diaspora and the Homeland War
- Present and future of Croatian indigenous minority communities
- Economic, sociological and cultural aspects of the integration of Croatian emigrants-
returnees
- Croatian diaspora as a brand and promoter of Croatia abroad
- Role of the Catholic Church in the Croatian diaspora – then and now

Croatian National Identity and Its Components

- Challenges of preserving the Croatian identity in a multinational society
- Psychological aspects of national identity
- New forms of developing and expressing national identity among descendants of Croatian
emigrants
- Historical context of building Croatian national identity
- Social determinants of preserving national identity
- Role of education in shaping national identity

Croatian as a Second and Foreign Language Abroad

- Mastering Croatian as a second and foreign language
- Croatian language between globalism and linguistic purism
- Neurolinguistic, psychological and applied linguistic aspects of mastering a second and
foreign language
- Integration of foreigners in Croatia: linguistic, pedagogic and demographic prospects
- Croatian as a heritage language and the preservation of the Croatian language in the
diaspora and minority communities
- Challenges, status and needs of teaching the Croatian language abroad

Croatia in the Context of Economic and Demographic Changes

- Integration of immigrants from third countries – challenges and opportunities
- Croatian diaspora as the key to Croatia's demographic recovery – myth or reality?
- Role and position of Croatia in the new geopolitical context
- Motives for emigration and intentions of emigrants to return in contemporary Croatian
society
- Demographic revitalisation of Croatia and national security
- Psychology of group affiliation and social integration

Editors

PLENARNA IZLAGANJA/PLENARY SESSIONS

Hrvatska manjinska zajednica Crne Gore – između nestanka i opstanka

Izlaganje će uvodno obuhvatiti hrvatsku manjinu u europskih zemljama (12 europskih zemalja) no detaljno će se baviti hrvatskom manjinom u Crnoj Gori. Povijesno-kulturološki okvir bit će podloga kako bi se detaljno prikazalo sadašnje stanje hrvatske baštine koja se nalazi većinom u Boki kotorskoj, ali i u Svebarju. Posebna pozornost će se posvetiti izazovima današnjice na koje svakodnevno nailaze Hrvati Boke koji su izloženi kulturocidu bilo da im se zatire ime, jezik, vjera ili opstojnost. S obzirom na europski put Crne Gore, precizno će se detektirati progresivni čimbenici koji hrvatskoj manjinskoj zajednici daju legitimitet kao i oni koji su prepreka njezinoj sigurnosti i o(p)stanku te će se predložiti nacrt strategije očuvanja hrvatske kulture u Boki kotorskoj kao njezine prepoznatljivosti i posebnosti u okvirima opće hrvatske, ali i europske kulturološke slike. Kako bi ona ostala očuvana i svoja, bit će potrebna snažnija podrška ne samo domovinske, već iseljene Hrvatske i hrvatske manjine u ostalim europskim zemljama.

Ključne riječi: Hrvati, hrvatska baština, kulturocid, strategija, opstanak, Srpska pravoslavna crkva, Boka kotorska, Crna Gora

The Croatian Minority Community in Montenegro – Between Disappearance and Survival

This presentation will first provide an overview of the Croatian minority across twelve European countries, before turning to a more detailed analysis of the Croatian community in Montenegro. A historical and cultural framework will serve as a foundation for examining the current condition of Croatian heritage, which is predominantly concentrated in the Bay of Kotor, but also present in the Svebarje region. Particular attention will be devoted to the contemporary challenges encountered daily by the Croats of Boka, who are subjected to processes of cultural erasure—whether through the suppression of their name, language, faith, or very existence. In the context of Montenegro's European integration, the presentation will identify progressive factors that confer legitimacy on the Croatian minority community, as well as those that pose obstacles to its security and continuity. On this basis, a draft strategy will be proposed for the safeguarding of Croatian culture in the Bay of Kotor, emphasizing its distinctiveness and contribution within both the broader Croatian and the wider European cultural landscape. For such cultural heritage to be preserved in its authenticity, more substantial support will be required not only from Croatia itself but also from the Croatian diaspora and minority communities in other European countries.

Keywords: Croats, Croatian heritage, culturocide, strategy, survival, Serbian Orthodox Church, Bay of Kotor, Montenegro

Od intuicije do dokaza: razvoj rane pismenosti u hrvatskom kao J2

Područje hrvatskoga kao inoga jezika (J2) u znanstvenom se smislu počelo sustavnije razvijati prije dvadesetak godina. Od tada je objavljeno više znanstvenih monografija te niz znanstvenih i stručnih članaka (za pregled vidi Cvikić i Cvitanušić 2022). Te su spoznaje, usporedno sa suvremenim europskim istraživanjima o učenju i poučavanju inih jezika, primijenjene u priručnicima za hrvatski kao J2 za odrasle govornike. Usporedba starijih i suvremenijih priručnika pokazuje jasnu promjenu pristupa: tradicionalni, gramatički utemeljen pristup poučavanju zamijenjen je komunikacijskim. Uvođenje jezičnih obrazaca komunikacijski je motivirano, a gramatička progresija u udžbenicima oslanja se na nalaze znanstvenih istraživanja o ovladavanju hrvatskim kao J2. No, za razliku od velikih svjetskih jezika, za hrvatski jezik nije razvijena praksa uporabe korpusnih podataka za usmjeravanje odabira i rasporeda nastavnih sadržaja, premda postoji više relevantnih općejezičnih korpusa (Hrvatski nacionalni korpus, Hrvatska jezična riznica, hrWac, MaCoCu), kao i korpus učeničkoga jezika hrvatskoga kao J2 (CROLTEC) na kojima bi se ona mogla temeljiti. Situacija je još složenija kada je riječ o učenju i poučavanju hrvatskoga kao J2 u dječjoj dobi. *Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu* iz 2003. godine, kao i malobrojni udžbenici za djecu ne temelje se na rezultatima znanstvenih istraživanja ovladavanja hrvatskim kao J2. Polazište su im zastarjeli i danas nevažeći *Nastavni plan i program predmeta Hrvatski jezik*, promišljanja autora *Kurikula* o tome što bi učenici hrvatskoga jezika u inozemstvu na određenoj razini trebali znati i moći, a u pripremi i provedbi nastave učitelji se vrlo često umjesto na podatke mogu osloniti jedino na iskustvo i intuiciju. Rezultat je toga neprimjerenost i neusklađenost *Kurikuluma hrvatske nastave u inozemstvu* s jezičnim kompetencijama i potrebama današnjih učenika te najnovijim didaktičko-metodičkim spoznajama, kao i osjećaj učitelja da nisu dovoljno pripremljeni za profesionalne izazove (v. Burai, Bušljeta Kardum, Klasnić 2023, Cvikić 2023, Cvikić, Aladrović Slovaček, Rimac Jurinović 2022, Ordulj i sur 2023). Cilj je ovoga rada pokazati kako razvoj hrvatske primijenjene, korpusne i obrazovne lingvistike pruža mogućnost da se oblikovanje kurikula i nastavnih materijala za hrvatski kao J2 utemelji na istraživačkim rezultatima, posebno kada je riječ o učenju hrvatskoga kao J2 u ranoj dobi. Korpusna lingvistika može ponuditi empirijske uvide u učestalost i raspodjelu leksičkih i gramatičkih jedinica, pružajući čvrste temelje za jezični input na različitim razinama znanja. Istodobno, istraživanja o jezičnim kompetencijama govornika hrvatskoga kao materinskoga jezika i zahtjevima školskog jezika mogu poslužiti kao referentan okvir za nastavu hrvatskoga kao J2. Konkretno, u radu će se prikazati kako se rezultati korpusnih analiza provedenih u okviru znanstvenoga projekta RAPID (Rana disciplinarna pismenost na hrvatskome: obilježja udžbeničkoga diskursa, HRZZ IP-2024-05-2755) mogu primijeniti u oblikovanju novoga kurikulskoga modela poučavanja hrvatskoga kao J2 u inozemstvu, usklađujući komunikacijske i akademske potrebe učenika unutar koherentnog, na dokazima utemeljenog okvira.

Glavne riječi: hrvatski kao ini jezik, korpusna lingvistika, istraživanje ovladavanja inim jezikom, kurikulum

From Intuition to Evidence: Advancing Croatian L2 Early Literacy

The field of Croatian as a second language (L2) began to develop more systematically about twenty years ago. Since then, several scholarly monographs and numerous scientific and professional articles have been published (see Cvikić & Cvitanušić 2022 for an overview). These insights, in line with contemporary European research on second language learning and teaching, have been incorporated into textbooks for adult learners of Croatian as L2. A comparison of older and more recent textbooks reveals a clear shift in approach: the traditional, grammar-based model of instruction has been replaced by a communicative one. The introduction of language patterns is now communicatively motivated, and grammatical progression in textbooks draws on findings from research on the acquisition of Croatian as L2. However, unlike major world languages, Croatian lacks an established practice of using corpus data to guide the selection and sequencing of teaching content, even though several relevant general-language corpora are available (Croatian National Corpus, Croatian Language Repository, hrWac, MaCoCu) as well as a learner corpus of Croatian as L2 (CROLTEC). The situation is even more challenging when it comes to teaching Croatian as L2 to children. The 2003 *Curriculum for Croatian Language Instruction Abroad*, as well as the few existing textbooks for children, are not based on research on the acquisition of Croatian as L2. Their foundations lie in outdated national *Program for the Croatian language* and in the authors' own assumptions about what learners abroad should know and be able to do at particular levels. In preparing and delivering lessons, teachers often have no choice but to rely on their own experience and intuition rather than data. As a result, the current *Curriculum for Croatian Language Instruction Abroad* is misaligned with both the linguistic competences and needs of today's learners and with the latest pedagogical and didactic insights, while teachers report feeling insufficiently prepared for the professional challenges they face (see Burai, Bušljeta Kardum, & Klasnić 2023; Cvikić 2023; Cvikić, Aladrović Slovaček, & Rimac Jurinović 2022; Ordulj et al. 2023). The aim of this paper is to show how developments in Croatian applied, corpus, and educational linguistics make it possible to base the design of curricula and teaching materials for Croatian as L2 on research findings, particularly with regard to language learning at early age. Corpus linguistics can offer empirical insights into the frequency and distribution of lexical and grammatical units, thus providing a solid foundation for language input at various proficiency levels. At the same time, research on the linguistic competences of Croatian L1 speakers and the demands of school language can serve as a reference framework for teaching Croatian as L2. Specifically, the paper will present how corpus analyses conducted within the RAPID project (Early Disciplinary Literacy in Croatian: Features of Textbook Discourse, HRZZ IP-2024-05-2755) can be applied in designing a new curriculum model for teaching Croatian as L2 abroad, aligning learners' communicative and academic needs within a coherent, evidence-based framework.

Keywords: Croatian as a second language, corpus linguistics, second language acquisition, curriculum

Između globalizacije, tehnologije i tržišne logike: Jezični identitet hrvatske dijaspore

U vrijeme globalne digitalizacije, tržišne logike, političkih promjena i naglog širenja umjetne inteligencije, visokoobrazovne institucije suočavaju se s brojnim izazovima. Društveni i humanistički smjerovi nerijetko su prvi na meti radikalnih promjena, a posebno su ranjivi studijski programi jezika i kultura, osobito tzv. malih jezika, koji nestaju s akademskih institucija. U takvom nepovoljnom globalnom kontekstu, studijski programi hrvatskoga jezika i kulture na stranim sveučilištima ovise o značajnoj novčanoj potpori uglavnom hrvatskih državnih institucija i do broj volji te strateškim interesima domaćina. Unatoč višegeneracijskoj prisutnosti i kontinuiranom zanimanju hrvatske dijaspore za očuvanje jezika i identiteta, jedini visokoškolski program hrvatskoga jezika i kulture u Australiji nalazi se na prekretnici, suočen sa strukturnim i egzistencijalnim poteškoćama. Na temelju akademskog i istraživačkog rada, izlaganje će predstaviti konkretne izazove i kontradikcije s kojima se suočavaju i institucije i zajednica – uključujući smanjeno zanimanje sveučilišta za održavanje neprofitabilnih programa, kao i često neusklađena očekivanja između šire zajednice, vladinih institucija i sveučilišta. Izlaganje će razmotriti i utjecaj digitalizacije te umjetne inteligencije na svakodnevnu komunikaciju te istražiti ulogu novih tehnologija u očuvanju jezične i kulturne posebnosti hrvatske dijaspore. U tom kontekstu, raspravit će se o mogućim strategijama prilagodbe, uključujući potrebu za većom fleksibilnošću, jačanjem povezanosti lokalnih organizacija i domovinskih institucija, te prepoznavanjem stvarnih jezičnih potreba zajednice u kojoj je jezik ponajprije pitanje identiteta. Cilj izlaganja je rasvijetliti perspektive donositelja odluka, akademske zajednice i hrvatskih zajednica u inozemstvu o održivim modelima poučavanja i očuvanja hrvatskog jezika u 21. stoljeću u trenutku kada su prijetnje njegovu opstanku najizraženije, ali i prilike za inovaciju nikada veće.

Ključne riječi: globalizacija, tehnologija, tržište, jezični identitet, hrvatska dijaspora

Between Globalisation, Technology and Market Logic: The Language Identity of the Croatian Diaspora

In an era marked by global digitalisation, market-driven priorities, political volatility, and the rapid rise of artificial intelligence, higher education institutions face profound and far-reaching challenges. The social sciences and humanities are often the first to feel the effects of these structural shifts, with language and culture programs—particularly those devoted to so-called small languages—becoming increasingly marginalised or eliminated altogether. Against this unfavourable global backdrop, Croatian language and culture programs at universities abroad depend heavily on support from Croatian state institutions as well as the goodwill and strategic priorities of local hosts. Despite a strong multi-generational presence and continued interest in language preservation among the Croatian diaspora, the only remaining university-level Croatian program in Australia now stands at a crossroads, grappling with both structural and existential pressures. Drawing on academic and research insights, this presentation will explore the specific contradictions and challenges confronting both institutions and communities. These include waning university interest in sustaining low-enrolment programs, and often misaligned expectations among community stakeholders, government bodies, and academic institutions. The presentation will also examine the impact of digitalisation and artificial intelligence on language practices and identity formation in diaspora contexts. It will consider the potential of emerging technologies to support, not merely undermine, the preservation of the linguistic and cultural distinctiveness of Croatian communities abroad. Ultimately, this keynote aims to stimulate dialogue on sustainable and innovative approaches to Croatian language education in the 21st century. It seeks to bring together the perspectives of decision-makers, educators, and diaspora communities to reimagine models of engagement that reflect both contemporary realities and the enduring importance of language as a cornerstone of identity.

Keywords: globalization, technology, market, language identity, Croatian diaspora

Marko Tadić

*Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet
marko.tadic@ffzg.hr*

Hrvatski kao ini jezik u svjetlu Zakona o hrvatskom jeziku i Nacrta plana hrvatske jezične politike

U izlaganju će se pobliže predstaviti Zakon o hrvatskom jeziku i oni njegovi dijelovi koji reguliraju skrb o poučavanju hrvatskoga jezika izvan domovine. Oni se ponajprije odnose na potomke hrvatskih iseljenika, ali i na strance koji žele učiti hrvatski jezik. Osim u Zakonu ova je problematika također detaljnije obrađena u Nacrtu plana hrvatske jezične politike kojega je prva inačica sastavljena u Vijeću za hrvatski jezik. U izlaganju će biti prikazano koji su ciljevi tim Planom predviđeni za pospješivanje stanja na tom području, kao i koje se mjere predlažu za dosizanje tih ciljeva. Posebnu kategoriju predstavlja i poučavanje hrvatskoga kao inoga jezika za strane radnike u Hrvatskoj, pa će se i za tu temu predstaviti prijedlozi ciljeva i mjera predloženi u Nacrtu plana hrvatske jezične politike.

Ključne riječi: hrvatski kao ini jezik, hrvatski u iseljeništvu, hrvatski za strance

Croatian as a Foreign Language in the Light of the Croatian Language Act and the Draft of the Croatian Language Policy Plan

The presentation will detail the Croatian language Act and its parts regulating the care for teaching the Croatian language outside the homeland. This primarily refers to the descendants of Croatian emigrants, but also to foreigners who want to learn Croatian. Apart from the Act, this issue was also dealt with in more detail in the Draft of the Croatian language Policy Plan, the first version of which was drafted by the Croatian Language Council. The presentation will show with what objectives the Plan is intended to enhance the situation in this area, as well as what measures are proposed to achieve those objectives. A special category is teaching Croatian as foreign language for imported workers in Croatia, and proposals of objectives and measures proposed in the Draft of the Croatian language Policy Plan will be presented for this topic as well.

Keywords: Croatian as a foreign language, Croatian in emigration, Croatian for foreigners

IZLAGANJA U SEKCIJAMA/PRESENTATIONS IN SESSIONS

Hrvatski jezik i kultura na australskom podneblju 1945. – 1990.

Period od 1945. (svršetak Drugoga svjetskoga rata) do 1990. (uspostava suvremene Republike Hrvatske) obuhvaća period kad je na australskom kontinentu došla do izražaja zvanična Hrvatska zajednica. Hrvati su već bili prisutni na australskom tlu od polovice 19. stoljeća, ali su se tijekom vremena izgubili kao specifična etnička grupa i bili registrirani pod nekim drugim, tuđim imenom. Tek uspostava prvoga hrvatskoga doma ili udruge u Adelaideu u Južnoj Australiji 1950. godine, zatim u Sydneyju, Melbourneu 1951. i 1952. u Perthu predstavlja početak hrvatske zajednice s hrvatskim imenom. Sve su te ustanove osnovali novodošli Hrvati, izbjeglice, iz ratom poharane Europe, iz kratkotrajne hrvatske države. Iako je država bila slomljena, nije bio slomljen hrvatski državotvorni duh koji se nakon rata preselio na daleki kontinent Australiju i tu bacio svoju klicu. Slijedila je borba za priznanje hrvatskoga identiteta i hrvatskoga jezika i kulture. Jezik je bio specifično važan jer se željelo nametnuti takozvani srpsko-hrvatski što je odgovaralo tadašnjoj jugoslavenskoj priči o jednom narodu i državi. Mnogi starosjedioci hrvatskoga porijekla u Australiji podlegli su toj priči i umjesto da kažu da su Hrvati i govore hrvatski, izjašnjavali su se Jugoslavenima, a svoj jezik nazivali "naški", u smislu naši ljudi, naši običaji, tako i "naš" jezik. Za razliku od njih, novodošli Hrvati instinktivno i deklarativno su se izjašnjavali Hrvatima i svoj jezik nazivali hrvatski što je izazvalo zbunjenost, nedoumicu pa čak i otpor od strane hrvatskih starosjedioca koji su u tim novodošljacima vidjeli opasnost njihovim nastojanjima da se čim prije asimiliraju u australsko društvo. Svojim javnim nastupima Hrvati su bili preteča budućem australskom multikulturalizmu koji se tek sedamdesetih godina prošloga stoljeća počeo kristalizirati na australskom podneblju. Braneći svoja prava, svoj identitet, Hrvati su ustvari branili i prava drugih etničkih zajednica u Australiji. Suprotno tome bijahu nazivani od strane Jugoslavije ekstremistima, teroristima, fašistima. Tako je lokalna politika, stanje u kojem se našao hrvatski narod nakon Drugoga svjetskoga rata u tadašnjoj komunističkoj Jugoslaviji, prenesena u Australiju. S tim je borba za hrvatski identitet, jezik i kulturu, uključila i borbu za hrvatsku državu.

Ključne riječi: hrvatski identitet, jezik, kultura

Croatian Language and Culture in the Australian Environment 1945 – 1990

The period from 1945 (the end of World War II) to 1990 when the modern Croatian state (Republic of Croatia) was established, encompasses the time when the official Croatian community emerged on the Australian continent. Croats had already been present on Australian soil since the mid-19th century, but over time they lost their identity as a specific ethnic group and were registered under some other, foreign name. Only the establishment of the first Croatian club or association in Adelaide, South Australia, in 1950 followed by Sydney, Melbourne in 1951 and Perth in 1952, marked the beginning of the Croatian community with a Croatian name. All these institutions were founded by newly arrived Croats, refugees from war-torn Europe, from the short-lived Croatian state. Even though the state was broken the Croatian state-building spirit was not broken and after the war, it moved to the distant continent of Australia and there planted its seed. It was a struggle for the recognition of Croatian identity, the Croatian language and culture. The language was specifically important because there was an attempt to impose the so-called Serbo-Croatian which suited the then Yugoslav narrative of one nation one people. Many earlier settlers of Croatian origin in Australia succumbed to this narrative and instead of identifying as Croats and speaking Croatian, they identified themselves as Yugoslavs and called their language 'naški', in the sense of our people, our customs, and thus 'our' language. Unlike them, the newly arrived Croats instinctively and declaratively identified themselves as Croats and referred to their language as Croatian, which caused confusion, uncertainty, and even resistance from the local Croatian people who saw these newcomers as a threat to their efforts to assimilate into Australian society as quickly as possible. Through their public appearances, Croats were forerunners of the future Australian multiculturalism which only began to crystallize in the Australian landscape in the 1970s. By defending their rights and their identity, Croats were in fact defending the rights of other ethnic communities in Australia. On the contrary, they were labeled by Yugoslavia as extremists, terrorists, and fascists. Thus, the local politics, the situation in which the Croatian people found themselves after World War II in the then communist Yugoslavia, was transferred to Australia. With this, the struggle for Croatian identity, language, and culture also included the fight for a Croatian state.

Keywords: Croatian identity, language, culture

Hrvatska nastava u inozemstvu, prikaz stanja i izazovi u poučavanju hrvatskoga kao nasljednoga jezika u Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama

Stalno povezivanje hrvatskog iseljenništva s domovinom i osnaživanje veza u području ovladavanja jezikom i obogaćivanja kulturom jedan je od glavnih ciljeva hrvatske nastave u inozemstvu u nadležnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih. Hrvatska nastava u inozemstvu za djecu i mlade hrvatskih iseljenika organizirano prima podršku od hrvatskih institucija od osnutka neovisne hrvatske države 90-tih godina prošlog stoljeća. Ovaj rad prikazat će uvjete i okvire u kojima se danas uči hrvatski jezik u Kanadi i SAD-u s posebnim osvrtom na ulogu institucija hrvatske države kada je u pitanju provođenje ciljeva Hnul-a kroz različite oblike suradnje. U skrbi za kulturu i učenje jezika aktivno sudjeluju pojedine ustanove i organizacije poput župnih zajednica Hrvata u Sjevernoj Americi, Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Hrvatske matice iseljenika, hrvatskih veleposlanstva i konzulata te Agencije za odgoj i obrazovanje. Iako Hrvatska ne upućuje učitelje i nastavnike na nastavna mjesta u Kanadi i SAD-u, sustavna podrška redovitoj nastavi u školama i župama dolazi od nadležnog ministarstva koje upućuje koordinatore za Hnul. U prekomorskim zemljama koordinatori, između ostalih obaveza, imaju ulogu voditi stručno osposobljavanje učitelja koje angažiraju školski odbori i katoličke udruge. S obzirom na to da studiranje i očuvanje hrvatskog jezika u inozemstvu ne ovisi samo o institucijama Hrvatske, već i o institucijama zemlje primateljice, osvrnut ću se na suradnju sa školskim odborima i hrvatskim župama koje su izravno uključene u organiziranje nastave, te ću navesti izazove u nastavi hrvatskog jezika koja se odvija u multikulturalnom okružju. Uz kratak povijesni pregled i osvrt na specifičnosti obrazovnih sustava u obje države, rad će objasniti načine na kojima se trenutačno uči hrvatski jezik kao nasljedni i drugi jezik mladih u iseljeničkim zajednicama u Kanadi i SAD-u.

Ključne riječi: hrvatska nastava u inozemstvu, hrvatski kao nasljedni jezik, hrvatski kao drugi i/ili strani jezik, očuvanje hrvatskog jezika u iseljeništvu, Kanada i SAD

Croatian teaching abroad: Overview of the situation and challenges in teaching Croatian as a heritage language in Canada and the United States of America

Permanently connecting the Croatian diaspora with the homeland and strengthening ties in the field of language mastery and cultural enrichment is one of the main goals of Croatian education abroad under the jurisdiction of the Ministry of Science, Education, and Youth. Croatian education abroad for children and young people of Croatian diaspora has been receiving organized support from Croatian institutions since the establishment of the independent Croatian state in the 1990s. This paper will present the conditions and frameworks in which Croatian language is taught today in Canada and the USA, with special emphasis on the role of Croatian state institutions when it comes to implementing the goals of Hnul through various forms of cooperation. Individual institutions and organizations such as the Parish Communities of Croats in North America, the Central Office for Croats Outside the Republic of Croatia, the Croatian Heritage Foundation, the Croatian Embassy and Consulates, and the Agency for Education and Training actively participate in the care of culture and language learning. Although Croatia does not send teachers to teaching positions in Canada and the USA, systematic support for regular teaching in schools and parishes comes from the competent ministry, which sends coordinators for Hnul. In overseas countries, coordinators, among other responsibilities, have the role of leading the professional training of teachers hired by school boards and Catholic associations. Given that studying and preserving the Croatian language abroad depends not only on the institutions of Croatia, but also on the institutions of the receiving country, I will focus on the cooperation with school boards and Croatian parishes that are directly involved in organizing classes, and I will list the challenges in teaching the Croatian language in a multicultural environment. With a brief historical overview and a review of the specificities of the educational systems in both countries, the paper will explain the ways in which the Croatian language is currently taught as a heritage and second language of young people in immigrant communities in Canada and the USA. In conclusion, by pointing out the importance of Croatian teaching abroad for the preservation and formation of the national identity of children and young people, descendants of Croatian immigrants, I will emphasize the need for continued systematic support from the competent institutions, since there is still great interest in organized teaching in both countries.

Keywords: Croatian teaching abroad, Croatian as a heritage language, Croatian as a second and/or foreign language, Preservation of the Croatian language in the diaspora, Canada and the USA

Latinizmi u hrvatskom jeziku na temelju rječnika Fausta Vrančića

Faust Vrančić bio je hrvatski latinist, izumitelj, leksikograf i književnik. Autor je djela *Machinae novae* i *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmaticae et Ungaricae*. Budući da se njegov *Dictionarium* sastoji i od hrvatskog jezika i od latinskog jezika, ovo djelo će se uzimati kao temeljno za obradu i analizu. Tema je rada pronaći latinizme u Vrančićevom dalmatinskom (hrvatskom) jeziku, kao i latinizme u današnjem hrvatskom jeziku koji odgovaraju Vrančićevom unosu. Cilj je dokazati da je latinski jezik utjecao na današnji hrvatski jezik, na Vrančićev dalmatinski jezik, ali i na ostale jezike. Upravo uspoređivanjem latinskog i dalmatinskog stupca u Rječniku s etimološkim rječnicima i s latinsko-hrvatskim rječnikom, traži se koliko riječi potječe iz latinskog jezika i koje su. Svrha istraživanja je pronaći riječi koja su se u današnjem hrvatskom jeziku u potpunosti sačuvale u izvornom obliku ili uz minimalne preinake. U obzir će dolaziti latinske riječi koje danas postoje kao latinizmi u hrvatskom jeziku, ali i hrvatske riječi koje su danas latinizmi. Isto tako, naglasak će biti na uočavanju specifičnosti dalmatinskog jezika toga doba kao npr. riječi koje pripadaju određenom dijalektu ili hrvatske riječi koje se više ne koriste. Budući da se Faust Vrančić smatra začetnikom hrvatske leksikografije upravo zahvaljujući svojem djelu *Dictionarium*, potrebno je istražiti i podrobnije ispitati latinski i hrvatski jezik njegovog doba.

Ključne riječi: *Dictionarium*, Faust Vrančić, latinizmi, posuđenice

Latinisms in Croatian Language Based on Faust's Vrančić Dictionary

Faust Vrančić was a Croatian author, inventor, lexicographer and latinist. He wrote *Machinae novae* and *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum: Latinae, Italicae, Germanicae, Dalmaticae et Ungaricae*. Precisely his *Dictionarium* will be fundamental for analysis. Topic of this paper is to find latinisms in Vrančić's Dalmatian language and to find latinisms in modern Croatian language. Main goal is to prove that Latin language has impacted Dalmatian and modern Croatian language as well as other languages. By comparing Dalmatian and Latin columns in *Dictionarium* with etymological dictionaries, analysis showed how many words have Latin origin and which ones are those.

Key words: Faust Vrančić, latinisms, loanwords, *Dictionarium*

Monika Balija

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
mbalija@fhs.unizg.hr

Tamara Bodor

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
tbodor@fhs.unizg.hr

Iseljenički potencijal švedskih Hrvata za Republiku Hrvatsku – namjere i čimbenici povratka

Prema podacima švedskog Ureda za statistiku, u Švedskoj danas živi nešto više od 10 000 hrvatskih državljana, a u tu se statistiku ne ubrajaju oni s dvojnim (hrvatskim i švedskim) državljanstvom. Podaci Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, kao i podaci hrvatskih društava i katoličkih misija u Švedskoj, govore o više od 40 000 Hrvata i hrvatskih potomaka koji danas žive u toj zemlji. S obzirom na činjenicu da je jedan od strateških ciljeva Republike Hrvatske povratna migracija iseljenih Hrvata i njihovih potomaka (*Strategija demografske revitalizacije*), kao i na izniman iseljenički potencijal švedskih Hrvata za Republiku Hrvatsku, cilj je ovog istraživanja ispitati njihove namjere povratka. Na temelju polustrukturiranih intervjua provedenih na prigodnom uzorku ispitanika, koji su iz Hrvatske u Švedsku odselili u različitim razdobljima (od gastarbajterskog doba 1970-ih i 1980-ih pa sve do nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine), istražiti će se i usporediti čimbenici koji utječu na potencijalni povratak u Hrvatsku, odnosno ostanak u Švedskoj. Budući da su na istom uzorku autorice već istražile motive iseljavanja ispitanika i njihova iskustva boravka u Švedskoj (Balija, Bodor 2025), ti će se rezultati uzeti u obzir i pri interpretaciji odgovora vezanih uz namjere povratka.

Ključne riječi: Hrvati u Švedskoj, povratak, iseljenički potencijal, strategija demografske revitalizacije

The Emigration Potential of Swedish Croats for the Republic of Croatia – Intentions and Factors of Return

According to data from Statistics Sweden, there are currently just over 10,000 Croatian citizens living in Sweden, and this statistic does not include those with dual (Croatian and Swedish) citizenship. Data from the Central State Office for Croats Abroad, as well as data from Croatian societies and Catholic missions in Sweden, indicate that more than 40,000 Croats and Croatian descendants currently live in the country. Given that one of the strategic goals of the Republic of Croatia is the return migration of emigrant Croats and their descendants (*Demographic Revitalization Strategy*), as well as the exceptional emigration potential of Swedish Croats for the Republic of Croatia, this research aims to examine their return intentions. Based on semi-structured interviews conducted with a convenient sample of respondents who moved from Croatia to Sweden in different periods (from the guest worker era in the 1970s and 1980s up to after Croatia's entry into the European Union in 2013), the factors that influence a potential return to Croatia or continued residence in Sweden will be investigated and compared. Since the authors have already examined the respondents' motives for emigration and their experiences of living in Sweden using the same sample (Balija, Bodor 2025), these results will also be taken into account when interpreting responses related to return intentions.

Keywords: Croats in Sweden, return, emigration potential, demographic revitalization strategy

Stvaralački doprinosi Hrvata iz Novog Zelanda kao dio pisane baštine hrvatskih iseljenika

U okviru projekta *Hrvatski iseljenički tisak* (HIT) koji se od 2018. godine izvodi na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izrađuju se retrospektivne bibliografije publikacija Hrvata izvan Hrvatske. U razdoblju od 2018. do 2024. godine istraženo je područje Australije i Novog Zelanda. Za područje Novog Zelanda izrađena je bibliografija knjiga s 258 zapisa te bibliografija serijskih publikacija sa 17 zapisa. Bibliografije su izrađene u knjižničnom softveru otvorenog koda *Koha* te su javno dostupne na mrežnim stranicama projekta HIT. Navedene bibliografije predstavljaju najcjelovitiji uvid u pisanu baštinu novozelandskih Hrvata jer na jednom mjestu okupljaju informacije o njihovom književnom, znanstvenom i stručnom stvaralaštvu. Iako se bibliografije kontinuirano nadopunjuju novim zapisima ovisno o novoobjavljenim ili novootkrivenim publikacijama, i postojeći korpus zapisa može se analizirati po različitim parametrima. Zapisi u bibliografijama izrađeni su u formatu za strojno čitljivu katalogizaciju MARC 21 koji sadržava čak 999 različitih polja. U vrlo iscrpnim zapisima ovih bibliografija, dosljedno su bilježeni kodovi za odnose MARC-a 21. Ti kodovi identificiraju odnos između imena i djela u bibliografskim i normativnim zapisima prema popisu koji održava i razvija Kongresna knjižnica u Washingtonu, a koji broji čak oko 600 različitih odnosa. Ono što predstavlja iskorak u izrađenim bibliografijama u odnosu na praksu hrvatskih knjižnica, od kojih tek neke odnedavno bilježe kodove za odnose u svojim kataložnim zapisima, ispisivanje je kodova riječima hrvatskog jezika što je vidljivo na sučeljima bibliografija. Dosljedno bilježenje kodova za odnose nudi mogućnost njihove kvantitativne analize kako bi se preciznije ocrtili različiti stvaralački doprinosi u publikacijama novozelandskih Hrvata. U radu će se metodama deskriptivne statistike utvrditi broj autora, urednika, nakladnika (posebice ako je riječ o udrugama novozelandskih Hrvata), naratora, versifikatora, fotografa, ilustratora, autora predgovora ili pogovora. Posebno će biti istaknuti i opisani pojedinci s najvećim brojem autorskih ili nekih drugih doprinosa na temelju utvrđene vrste odnosa spram djela koje popisana publikacija sadrži. To će doprinijeti boljem sagledavanju stvaralačkih doprinosa Hrvata iz Novog Zelanda u kontekstu kulturnog i znanstvenog stvaralaštva hrvatskih iseljenika.

Ključne riječi: bibliografije hrvatskog iseljeničkog tiska, novozelandski Hrvati, MARC 21, kodovi za odnose

Creative Contributions of Croats from New Zealand as Part of the Written Heritage of Croatian Emigrants

As part of the *Croatian Emigrant Press* project, which has been conducted since 2018 at the Department of Information and Communication Sciences at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, retrospective bibliographies of publications by Croats living abroad are being compiled. Between 2018 and 2024, the areas of Australia and New Zealand were researched. For New Zealand, a bibliography of books containing 258 records and a bibliography of serial publications containing 17 records were created. The bibliographies were compiled using the *Koha* open-source library software and are publicly accessible on the project's website. These bibliographies represent the most comprehensive insight into the written heritage of New Zealand Croats, as they bring together information on their literary, scientific and professional output in one place. Although the bibliographies are continuously updated with new records depending on newly published or newly discovered publications, the existing corpus of records can already be analyzed according to various parameters. The records in the bibliographies are created in the MARC 21 machine-readable cataloging format, which contains as many as 999 different fields. In these bibliographies, very detailed records consistently include MARC 21 relators' codes. These codes identify the relationship between a name and a work in bibliographic and authority records, according to the list maintained and developed by the Library of Congress in Washington, which includes around 600 different relationships. What marks a significant advancement in those bibliographies compared to standard practice in Croatian libraries, only some of which have recently begun recording relators' codes in their catalog records, is the fact that the codes are written out in Croatian and visible on the bibliographic interfaces. Consistent recording of relationship codes enables their quantitative analysis in order to more precisely outline the different creative contributions found in publications by New Zealand Croats. This paper will use descriptive statistical methods to determine the number of authors, editors, publishers (especially when they are associations of New Zealand Croats), narrators, versifiers, photographers, illustrators, authors of forewords or afterwords. Particular attention will be given to individuals with the highest number of authorship or other contributions, based on the established type of relationship to the work contained in the listed publication. This will contribute to a better understanding of the creative contributions of Croats from New Zealand in the context of the cultural and scientific creative power of Croatian emigrants.

Keywords: bibliographies of Croatian emigrant press, New Zealand Croats, MARC 21, relators codes

Međugeneracijske razlike u kulturnoj integraciji hrvatske zajednice: aktualno stanje u Sloveniji i Sjevernoj Makedoniji

Prema teoriji segmentirane asimilacije (i integracije) pripadnici manjinskih zajednica mogu se na različite načine integrirati u dominantnu kulturu te pritom na različite načine pridavati važnost očuvanju vlastitih identitetskih obilježja i kulturne različitosti. Naglašava se i da različite generacije manjinskih zajednica mogu biti integrirane ili asimilirane u društvo zemlje useljenja na više načina na što utječu različiti socioekonomski i politički čimbenici, ali i specifične karakteristike useljenika i snaga etničke zajednice. U okviru navedenoga cilj je ovoga istraživanja utvrditi međugeneracijske razlike u percepciji vlastite integracije Hrvata u Sloveniji i Sjevernoj Makedoniji u odnosu na kulturnu dimenziju integracije. Kulturna integracija, koja se odnosi na mogućnosti da imigranti izraze svoju kulturu u javnoj sferi, proučavana je na temelju uvida u percepciju ugroženosti kulture, jezika i običaja Hrvata; stava o važnosti omogućavanja pohađanja dodatne nastave na hrvatskom jeziku za očuvanje hrvatskog nacionalnog identiteta; stava o trenutnim mogućnostima učenja hrvatskog jezika; učestalosti komuniciranja na hrvatskom jeziku u krugu obitelji te kroz osobni angažman u radu udruga i učestalost uključenosti u okupljanja hrvatske zajednice. Podatci korišteni u analizi prikupljeni su u sklopu projekata „Hrvatska zajednica u Republici Sloveniji: između asimilacije, integracije i promicanja hrvatskog nacionalnog identiteta“, provedenoga 2022. (N=300) i „Društvene, kulturne i demografske odrednice očuvanja i promicanja nacionalnog identiteta Hrvata u Republici Sjevernoj Makedoniji“, provedenoga 2023./2024. (N=207). Rezultati istraživanja, premda stavljaju naglasak na kulturnu dimenziju integracije, u korelaciji s rezultatima za ostale dimenzije integracije, ukazat će na međugeneracijske razlike u dominantno prisutnom načinu integracije. Na taj način doprinijet će dubljem razumijevanju mogućnosti očuvanja vlastitog identiteta te kulturne i jezične baštine, kao i sveukupnog položaja Hrvata u slovenskom i makedonskom društvu.

Ključne riječi: Hrvati u Sloveniji i Sjevernoj Makedoniji, kulturna integracija, kvantitativno istraživanje, međugeneracijske razlike, teorija segmentirane asimilacije

Intergenerational Differences in the Cultural Integration of the Croatian Community: Current Situation in Slovenia and North Macedonia

According to the theory of segmented assimilation (and integration), members of minority communities can integrate into the dominant culture in different ways, while at the same time attaching different importance to preserving their own identity characteristics and cultural diversity. It is also emphasized that different generations of minority communities can be integrated or assimilated into the society of the country of immigration in several ways, which are influenced by various socio-economic and political factors, as well as the specific characteristics of immigrants and the strengths of the ethnic community. Within the framework of the above, the aim of this research is to determine intergenerational differences in the perception of Croats' own integration in Slovenia and North Macedonia in relation to the cultural dimension of integration. Cultural integration, which refers to the opportunities for immigrants to express their culture in the public sphere, was studied based on insight into the perception of the threat to the culture, language and customs of Croats; position on the importance of attending additional classes in the Croatian language for preserving Croatian national identity; the position on the current possibilities of learning the Croatian language; frequency of communication in Croatian within the family and through personal engagement in the work of associations and involvement in gatherings of the Croatian community. The data used in the analysis were collected as part of the projects "Croatian Community in the Republic of Slovenia: Between Assimilation, Integration and Promotion of Croatian National Identity", conducted in 2022 (N=300) and "Social, Cultural and Demographic Determinants of Preservation and Promotion of the National Identity of Croats in the Republic of North Macedonia", conducted in 2023/2024 (N=207). The results of the research, although they emphasize the cultural dimension of integration, will, in correlation with the results for other dimensions of integration, point to intergenerational differences in the dominantly present mode of integration. In this way, they will contribute to a deeper understanding of the possibility of preserving one's own identity and cultural and linguistic heritage, as well as the overall position of Croats in Slovenian and Macedonian society.

Keywords: Croats in Slovenia and North Macedonia, cultural integration, quantitative research, intergenerational differences, segmented assimilation theory

Emina Berbić Kolar

*Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
ebkolar@gmail.com*

Morana Plavac

Visoka škola Eötvösa Józsefa, Baja (Mađarska)

Važnost suradnje u aktivnom učenju hrvatskoga jezika

Stoljećima su Hrvati na prostoru Mađarske čuvali svoj identitet čuvajući jezik, tradiciju, narodne običaje, folklor. Danas hrvatska nacionalna manjina u Mađarskoj čini jednu od 13 priznatih autohtonih skupina čija su prava zajamčena Ustavom te raspolaže svojom kulturnom autonomijom i odgojno-obrazovnom infrastrukturom. Čuvajući svijest o pripadnosti hrvatskom identitetu, važnu ulogu imaju brojne institucije među kojima su i one koje potiču očuvanje hrvatskoga jezika i kulture kroz sustav školstva, ali i sustav lektorata na visokim učilištima. U radu će se konkretno dati primjer čuvanja hrvatskoga jezika kroz sustav nastave Visoke škole Eötvösa Józsefa u Baji te načinima kojima se potiče aktivno učenje hrvatskoga jezika u suradnji sa institucijama u Republici Hrvatskoj.

Glavne riječi: hrvatski jezik, lektorati, primjeri dobre prakse

The Importance of Cooperation in Active Learning of the Croatian Language

For centuries, Croats in Hungary have preserved their identity by preserving their language, tradition, folk customs, and folklore. Today, the Croatian national minority in Hungary is one of 13 recognized indigenous groups whose rights are guaranteed by the Constitution and has its own cultural autonomy and educational infrastructure. In preserving the awareness of belonging to the Croatian identity, numerous institutions play an important role, including those that encourage the preservation of the Croatian language and culture through the education system, as well as the system of lectorates at higher education institutions. The paper will specifically give an example of preserving the Croatian language through the teaching system of the Eötvös József University College in Baja and the ways in which active learning of the Croatian language is encouraged in cooperation with institutions in the Republic of Croatia.

Keywords: Croatian language, examples of good practice, lectorates

Strah od jezika kod nasljednih govornika: prevladavanje izazova u učenju hrvatskoga

U suvremenoj didaktici stranih jezika afektivni čimbenici zauzimaju sve istaknutije mjesto, osobito u pristupima koji naglašavaju komunikaciju i aktivno sudjelovanje učenika. Među njima se sve češće ističe strah od jezika, odnosno jezična anksioznost, koja se očituje kroz osjećaj nelagode, nesigurnosti i povučenosti u govornim situacijama. Taj fenomen osobito dolazi do izražaja u metodama temeljenima na interakciji i usmenoj produkciji. Prema Aniću (2007), pogreške u takvim okolnostima učenici često doživljavaju kao prijetnju vlastitoj slici o sebi, što dodatno pojačava napetost i otežava proces usvajanja. Dewaele i MacIntyre (2016) upozoravaju da pojačana anksioznost može umanjiti motivaciju i negativno utjecati na obrazovne ishode, osobito kada učenik osjeća kulturnu ili fonološku udaljenost od ciljanoga jezika. Gregersen i Horwitz (2002) dodatno ističu kako su učenici skloni perfekcionizmu podložniji intenzivnijem strahu, jer pogreške ne vide kao sastavni dio procesa, već kao osobni neuspjeh. Ovaj rad analizira pojavu jezične anksioznosti kod govornika hrvatskoga kao nasljednog jezika u kontekstu nastave na Sveučilištu u Buenos Airesu. Istraživanje je provedeno pomoću upitnika koji je izradio autor (Bilić, 2024.), a u analizu su uključeni čimbenici kao što su spol, percepcija vlastite jezične sposobnosti i identitetska povezanost s jezikom. Rezultati potvrđuju povezanost između sumnje u vlastitu jezičnu kompetenciju i više razine anksioznosti. Zaključno, rad ističe važnost uključivanja afektivnoga aspekta u nastavni proces te stvaranja sigurnoga, poticajnoga okruženja koje podupire jezični razvoj i emocionalnu dobrobit učenika.

Ključne riječi: jezična anksioznost, strah od stranoga jezika, poučavanje hrvatskoga jezika, afektivni čimbenici, interkulturalno obrazovanje, učenje jezika

Language Anxiety among Heritage Speakers: Overcoming Challenges in Learning Croatian

In contemporary foreign language pedagogy, affective factors have gained increasing prominence, particularly within communicative approaches that emphasize interaction and learner engagement. Among these, language anxiety — experienced as discomfort, insecurity, and withdrawal in spoken situations — has emerged as a significant barrier to language acquisition. This phenomenon is especially apparent in methodologies based on interaction and oral production. According to Anić (2007), learners often perceive errors in such settings as a threat to their self-image, which heightens tension and hinders the learning process. Dewaele and MacIntyre (2016) note that increased anxiety can diminish learners' motivation and negatively affect academic outcomes, especially when there is a perceived cultural or phonological distance from the target language. Gregersen and Horwitz (2002) further point out that perfectionist learners are particularly vulnerable, as they tend to interpret mistakes not as part of the learning process, but as personal failure. This paper examines the phenomenon of language anxiety among learners of Croatian as a heritage language, within the context of instruction at the University of Buenos Aires. The research was conducted using a questionnaire designed by the author (Bilić, 2024), and considered variables such as gender, perception of one's own language proficiency, and linguistic identity. The results confirm a correlation between self-doubt regarding language competence and higher levels of anxiety. In conclusion, the study highlights the importance of integrating the affective dimension into language instruction and of creating a safe and supportive learning environment that fosters both linguistic development and the emotional well-being of learners.

Keywords: language anxiety, fear of foreign language, teaching Croatian, affective factors, intercultural education, language learning

Ivan Biošić

*Reborn Communications
ivan@rbrn.hr*

Ivana Franjić

*XIII. gimnazija
franjinic.ivana@gmail.com*

Dejan Gluvačević

*Sveučilište Algebra Bernays
dejan.gluvacevic@bernays.hr*

Hrvatski jezik u visokom obrazovanju novih generacija komunikacijskih stručnjaka

Hrvatski jezik ima ključnu ulogu u oblikovanju i razvoju kompetencija komunikacijskih stručnjaka, osobito u području visokoškolskog obrazovanja novih generacija komunikacijskih stručnjaka. U suvremenome kontekstu globalizacije i medijske digitalizacije, jezična kompetencija i kultura izražavanja postaju sve važnije sastavnice stručnoga identiteta i učinkovitoga komuniciranja. Ideja o istraživanju ovoga područja proizlazi iz zapažanja o manjku sadržaja usmjerenih na hrvatski jezik u nastavnim planovima i programima studija komunikacijskih znanosti, što može rezultirati nedovoljnim razvojem ključnih kompetencija studenata potrebnih za profesionalni rad u odnosima s javnošću, medijima i drugim komunikacijskim profesijama. Cilj je ovog istraživanja utvrditi na koji su način sadržaji iz područja hrvatskoga jezika integrirani u studijske programe komunikacijskih znanosti u Hrvatskoj te ocijeniti njihovu adekvatnost, kontinuitet i obuhvatnost tijekom cijeloga studija. Istraživanjem se nastoje identificirati moguće praznine u postojećim kurikulumima te ukazati na potrebu sustavnijega pristupa u poučavanju hrvatskog jezika kao temelja komunikacijskih kompetencija studenata. Metodologija istraživanja temelji se na provedbi dvadeset polustrukturiranih dubinskih intervjua s nastavnicima s različitih visokih učilišta koja izvode studijske programe iz područja komunikacijskih znanosti. Na temelju uvida prikupljenih intervjuih provede se kvalitativna analiza dostupnih silabusa obveznih i izbornih kolegija koji uključuju teme hrvatskoga jezika. Takav pristup omogućit će dublje razumijevanje nastavne prakse, nastavničkih percepcija te prepreka i mogućnosti za snažnije uključivanje sadržaja iz hrvatskoga jezika u navedene studijske programe. Znanstveni doprinos ovoga istraživanja nalazi se u boljem razumijevanju trenutačnoga položaja hrvatskoga jezika u obrazovanju komunikacijskih stručnjaka te u smjernicama koje mogu poslužiti za unaprjeđenje nastavnih planova i programa. Cilj je dugoročno osigurati sustavan i kvalitetan razvoj jezičnih kompetencija budućih komunikacijskih stručnjaka, čime bi se potaknula viša razina profesionalnosti i učinkovitosti njihove komunikacijske djelatnosti u suvremenome društvu.

Ključne riječi: hrvatski jezik, komunikacijski stručnjaci, odnosi s javnošću, visoko obrazovanje

The Croatian Language in Higher Education of New Generations of Communication Professionals

The Croatian language plays a key role in shaping and developing the competencies of communication professionals, especially in the field of higher education for new generations entering the communications sciences. In the contemporary context of globalization and media digitalization, linguistic competence and the culture of expression are becoming increasingly important components of professional identity and effective communication. The impetus for this research stems from the observation that curricula in communication studies programs often lack sufficient content dedicated to the Croatian language, which may result in an underdeveloped set of key competencies necessary for professional work in public relations, media, and other communication fields. The aim of this research is to examine how Croatian language-related content is integrated into communication studies programs in Croatia and to assess its adequacy, continuity, and comprehensiveness throughout the course of study. The research seeks to identify possible gaps in existing curricula and to highlight the need for a more systematic approach to teaching the Croatian language as a foundation for students' communication competencies. The methodology is based on twenty semi-structured, in-depth interviews with lecturers from various higher education institutions offering communication science programs. Insights from these interviews will inform a qualitative analysis of available syllabi for both mandatory and elective courses that include Croatian language topics. This approach will enable a deeper understanding of teaching practices, educators' perceptions, and the barriers and opportunities for stronger integration of Croatian language content within these academic programs. The scientific contribution of this research lies in a better understanding of the current position of the Croatian language in the education of communication professionals, as well as in the development of guidelines that may support the improvement of curricula. The long-term goal is to ensure the systematic and high-quality development of linguistic competencies among future communication professionals, thereby fostering a higher level of professionalism and effectiveness in their communicative activities within modern society.

Keywords: Croatian language, communication professionals, public relations, higher education

Proširenost hrvatskoga jezika i književnosti u Italiji

Istraživanje će obuhvatiti različite studije provedene unutar okružja kroatistike u Italiji od strane znanstvenika, polazeći od publikacija Artura Cronie i Luigija Salvinija, kako bismo došli do studija suvremenih akademika te do nebrojenih prijevoda hrvatskih autora na talijanski. Sva su ta djela pridonijela širenju svijesti o hrvatskome jeziku, kulturi i književnosti u Italiji. Temeljnu su ulogu odigrale katedre kroatistike u sklopu različitih talijanskih sveučilišta, od Trsta do Udina; od Rima do Napulja i Barija te zanimljive djelatnosti hrvatskih zajednica proširenih po čitavome talijanskome teritoriju, koje uspostavljaju odnose i utvrđuju čvrstu povezanost između dviju obala Jadrana, putem brojnih kulturnih i jezičnih djelatnosti (tečajevi hrvatskoga jezika na različitim razinama, susreti s autorima, predstavljanja knjiga, izložbe, skupovi). Naposljetku ću govoriti o svojem skromnom iskustvu poučavanja hrvatskoga jezika i kulture na Višem zavodu u Goriciji, kao i na različitim tečajevima namijenjenima odraslima (Pučko sveučilište u Trstu, tečajevi stručne formacije u Goriciji i Udinama), ukazujući na poteškoće učenja na razini leksika, sintakse i fonologije, koje su često praćene snažnom motivacijom, željom naučiti jezik toliko različit od talijanskog, a istovremeno tako privlačan.

Ključne riječi: jezik, književnost, kroatistika, kultura, motivacija, odnosi, poučavanje, prijevodi

The Spread of Croatian Language and Literature in Italy

The research shall encompass various studies conducted within the area of Croatian Studies in Italy by scientific experts, starting from publications by Arturo Cronia and Luigi Salvini, in order to come to the studies by contemporary academics, to numerous translations of Croatian authors into Italian. All these works have contributed to the spreading awareness of the Croatian language, culture and literature in Italy. The fundamental role has been played by Croatian Studies chairs at different Italian universities, from Trieste to Udine; from Rome to Naples and Bari, as well as by interesting activities of Croatian Communities spread across the entire Italian territory, establishing relationships and confirming the strong connection between the two Adriatic coasts, through numerous cultural and language activities (Croatian language courses on various levels, meetings with authors, book presentations, exhibitions, conferences). Finally, I will speak about my modest experience of teaching Croatian language and culture at the Higher Institute in Gorizia, as well as in different courses intended for adults (People's University in Trieste, professional training courses in Gorizia and Udine), pointing to learning difficulties at the levels of vocabulary, syntax, and phonology, but often accompanied by strong motivation and the desire to learn a language that is so very different from Italian, and at the same time so appealing.

Keywords: Croatian Studies, culture, language, literature, motivation, relations, teaching, translations

Zakon(i) o pravima nacionalnih i etničkih manjina u Mađarskoj i kulturna autonomija

Pretežan dio Hrvata u Mađarskoj živi raštrkano, od austrijsko-slovačko-mađarske tromede do srbijansko (vojvodansko)-mađarske granice, a njihov se broj procjenjuje na tridesetak tisuća. U takvim uvjetima stvaranje teritorijalne autonomije nailazi na nesavladive prepreke. Nakon demokratskih promjena, politički čimbenici u Mađarskoj pitanje nacionalnih manjina sve više nastoje riješiti u okviru tzv. „kulturne autonomije”. U tome smislu, Parlament Republike Mađarske 1993. donosi Zakon o pravima nacionalnih i etničkih manjina (LXXVII.), koji uvodi pojam kulturne autonomije, ali ga posebno ne definira, nego naglašava da je stvaranje kulturne autonomije zadaća samoupravnih tijela nacionalnih manjina. Novi Zakon o pravima narodnosti (nacionalnih manjina) (CLXXIX.), prihvaćen 2011., jasno definira pojam kulturne autonomije i njezino ostvarenje prije svega vidi u osnivanju različitih institucija i ustanova za pojedine nacionalne zajednice. U radu će se prikazati geneza pojma „kulturna autonomija” u mađarskom zakonodavstvu te pokazati kako hrvatska zajednica u Mađarskoj nastoji iskoristiti mogućnosti koje institucija kulturne autonomije pruža.

Ključne riječi: Hrvati u Mađarskoj, kulturna autonomija, nacionalna manjina, manjinska politika, manjinske institucije

Law(s) on the Rights of National and Ethnic Minorities in Hungary and Cultural Autonomy

The majority of Croats in Hungary live scattered from the Austrian–Slovak–Hungarian tri-border to the Serbian (Vojvodina)–Hungarian border, with their number estimated at around thirty thousand. In such circumstances, the creation of territorial autonomy faces insurmountable obstacles. After the democratic changes, political actors in Hungary increasingly sought to address the issue of national minorities within the framework of so-called “cultural autonomy.” In this regard, the Parliament of the Republic of Hungary passed the Law on the Rights of National and Ethnic Minorities (LXXVII) in 1993, which introduced the concept of cultural autonomy, but did not specifically define it, rather emphasizing that the creation of cultural autonomy is the task of the self-governing bodies of national minorities. The new Law on the Rights of Nationalities (National Minorities) (CLXXIX), adopted in 2011, clearly defines the concept of cultural autonomy, primarily seeing its realization in the establishment of various institutions and organizations for individual national communities. This paper will present the genesis of the concept of “cultural autonomy” in Hungarian legislation and demonstrate how the Croatian community in Hungary seeks to utilize the opportunities offered by the institution of cultural autonomy.

Keywords: Croats in Hungary, cultural autonomy, national minority, minority policy, minority institutions

Hrvatski jezik u odgojno-obrazovnom sustavu Mađarske

U izlaganju će se na temelju analize podataka popisa pučanstva, registra Ministarstva obrazovanja i Hrvatskog pedagoškog i metodičkog centra u Mađarskoj prikazati zastupljenost hrvatskog jezika unutar mađarskog odgojno-obrazovnog sustava, s naglaskom na ostvarivanje jezičnih prava i kulturne autonomije Hrvata u ovoj zemlji. Hrvatska manjina, koja broji oko 26.000 pripadnika, uživa ustavno zajamčena prava na očuvanje i razvoj materinskoga jezika i kulture. Infrastruktura obrazovanja na hrvatskom jeziku u Mađarskoj obuhvaća vrtiće, osnovne škole, dvije gimnazije (Pečuh, Budimpešta) te mogućnost studiranja kroatistike. Nastavni programi uključuju razne modele, od dvojezičnih programa do tzv. predmetne nastave hrvatskoga jezika. Nastava na hrvatskom jeziku u mađarskom odgojno-obrazovnom sustavu suočava se s nizom suvremenih izazova od kojih ističemo: demografski pad, slabiju uporabu hrvatskoga jezika unutar obitelji što uvelike utječe na očuvanje jezika te na kvalitetu obrazovanja i motivaciju učenika, nedostatak državnih mjerenja jezične kompetencije, potrebu za znanstvenim istraživanjima, prilagodbu kurikuluma specifičnostima manjinskog konteksta kao i očuvanje interesa mladih za hrvatski jezik i kulturu. Unatoč navedenim poteškoćama posljednjih pet godina obilježene su značajnim napretkom u razvijanju metodičke kompetencije, digitalizaciji obrazovne građe i sustavnom usavršavanju nastavnika. Ove promjene doprinose modernizaciji obrazovanja, povećanju kvalitete nastave i pripremi učenika za izazove digitalnog doba. Nastavak započetih inicijativa zahtijeva zajednički angažman zajednice, zakonodavnih tijela, ustanova i svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa kako bi se udovoljilo suvremenim obrazovnim standardima i osiguralo očuvanje hrvatskog jezika u nastavi.

Ključne riječi: Hrvati u Mađarskoj, modeli i tendencije, nastava hrvatskog jezika

The Croatian Language in the Educational System of Hungary

This presentation will provide an overview based on the analysis of census data, the Ministry of Education's registry, and the Croatian Pedagogical and Methodological Centre in Hungary, illustrating the presence of the Croatian language within the Hungarian educational system, with an emphasis on the realization of linguistic rights and cultural autonomy of Croats in this country. The Croatian minority, numbering around 26,000 members, enjoys constitutionally guaranteed rights to preserve and develop their mother tongue and culture. The infrastructure for education in the Croatian language in Hungary includes kindergartens, primary schools, two grammar schools (in Pécs and Budapest), as well as opportunities to study Croatian language and literature at the university level. Educational programs include various models, ranging from bilingual programs to so-called subject teaching of the Croatian language. Teaching Croatian within the Hungarian educational system faces several contemporary challenges, notably: demographic decline, reduced use of Croatian within families, which greatly affects language preservation as well as the quality of education and student motivation; lack of state assessments of language competence; the need for scientific research; curriculum adaptation to the specifics of the minority context; and maintaining the interest of young people in the Croatian language and culture. Despite these difficulties, the last five years have been marked by significant progress in developing methodological competence, digitizing educational materials, and systematic teacher professional development. These changes contribute to the modernization of education, improvement of teaching quality, and preparation of students for the challenges of the digital age. Continuing these initiatives requires joint engagement from the community, legislative bodies, institutions, and all participants in the educational process to meet contemporary educational standards and ensure the preservation of the Croatian language in teaching.

Keywords: Croats in Hungary, Croatian Language Teaching, Models and Tendencies

Barbarin ophod među gradišćanskim Hrvatima u Hrvatskoj Kemlji (Horvátkimle) u 20. i 21. stoljeću

Pojam *gradišćanski Hrvati* (*Gradišćanskih Hrvati*) uveo je 1921. godine vikar, pjesnik i znanstvenik Mate Meršić Miloradić, nakon što je većina hrvatskog stanovništva zapadne Ugarske pripojena Austriji. Do međuratnog razdoblja, taj je izraz postao uobičajen te je obuhvaćao sve Hrvate koji su živjeli u preostalim područjima hrvatske dijaspor, poput zapadne Ugarske, zapadne Slovačke i Moravske, a koji su se naselili u tim krajevima bježeći pred razaranja protuturskih ratova u 16. stoljeću. Briga za opstanak i očuvanje identiteta gradišćanskih Hrvata prisutna je već više od dvjesto godina. S pravom se postavlja pitanje kakve tradicije istraživač još može očekivati pronaći i jesu li one u 21. stoljeću još uvijek u stanju koje omogućuje njihovo bilježenje, u trenutku kada se približavamo 500. obljetnici naseljavanja ovoga stanovništva u zapadnoj Ugarskoj. U predavanju predstavljam kao primjer jedan konkretan običaj – Barbarin ophod u Hrvatskoj Kemlji – kako bih pokazala što znači za jednu zajednicu kada se jedna njihova praksa nađe na državnoj etnografskoj karti. Istražujemo kakve šanse zajednica ima za oživljavanje običaja za koje je više puta vjerovala da su izgubljeni, te kako na život zajednice utječe ako uspije udahnuti novi život starim tradicijama, prihvaćajući i prilagođavajući ih duhu vremena. Predavanje se ne usredotočuje na nestajanje tradicija, već na one otporne konstrukte tradicije koji su pokazali dovoljnu fleksibilnost za preživljavanje. Nije riječ o znakovima nestanka i asimilacije jedne etničke zajednice, već o prizorima i načinima očuvanja identiteta. Posebno ističem ulogu pojedinaca i etnografske znanosti u procesu očuvanja tradicije.

Ključne riječi: Barbarin ophod, društvena i kulturna otpornost, gradišćanski Hrvati, Hrvatska Kemlja, tradicija, obnavljanje običaja

The Barbara Procession Among Burgenland Croats in Horvátkimle in the 20th and 21st Centuries

The term “Burgenland Croats (Gradišćanskih Hrvati)” was coined by vicar, poet and scholar Mate Mersich Miloradić in 1921, after the majority of Western Hungary’s Croatian population became annexed to Austria. By the interwar period an extended use of the term became the norm – it had come to refer to all Croatians living in the remaining areas of the Croatian diaspora, such as Western Hungary, Western Slovakia and Moravia, who had settled in these parts after fleeing the ravages of the anti-Ottoman wars of the 16th century. Worries about the mere existence and survival of the identity of the Burgenland Croat population has been a concern for well over two hundred years. It is fair to ask the question what kind of traditions the collector can expect to find and whether traditions are still in a collectable state in the 21st century, as we approach the 500th anniversary of the re-settlement of this population in Western Hungary. In the lecture I take the example of a specific custom, the Barbara procession of Horvátkimle, to show what it means for a community if one of their practices comes to be included on the ethnographic map of the country. We explore what sort of chances a community has to revive traditions that it had believed to be lost time and time again, and how it affects the life of the community if it succeeds in breathing new life into old traditions by accepting and adapting to the spirit of the times. The lecture focuses not on the vanishing traditions, but on resilient tradition constructs that have proved flexible enough to survive. It concentrates not on the signs of the disappearance and assimilation of an ethnic community, but on the scenes and means of preserving such identity. I shed light on the role of individuals and of ethnographic scholarship in the process of preserving traditions.

Keywords: Barbara procession, Burgenland Croats, Horvátkimle, social and cultural resilience, traditions, rejuvenation of customs

Hrvatski identitet izvan domovine, komparativna analiza na primjeru Mađarske i Švicarske

Očuvanje nacionalnoga identiteta, jezika i kulture od iznimne je važnosti za hrvatske zajednice izvan granica Republike Hrvatske, neovisno o njihovu povijesnom i migracijskom kontekstu. Za potrebe izlaganja analizirat će se i usporediti položaj i izazovi dviju različitih hrvatskih zajednica, autohtone manjinske zajednice Hrvata u Mađarskoj i novijega hrvatskoga iseljeničtva u Švicarskoj. Kroz usporedbu temeljnih obilježja tih dviju zajednica, povijesne prisutnosti, institucionalne potpore, jezične prakse, kulturnih aktivnosti i povezanosti s matičnom domovinom, istražuju se sličnosti i razlike u njihovim strategijama očuvanja hrvatskoga identiteta. Autohtona hrvatska zajednica u Mađarskoj suočava se s izazovima višestoljetne asimilacije, institucionalno reguliranoga statusa nacionalne manjine te obrazovanja na manjinskom jeziku. S druge strane, hrvatska dijaspora u Švicarskoj, iako brojna i aktivna, suočava se s drugačijim izazovima: generacijskim jazom, jezičnom erozijom kod mladih naraštaja, nepostojanjem statusa nacionalne manjine i ograničenim mogućnostima obrazovanja na hrvatskom jeziku. Unatoč razlikama, obje zajednice dijele zajednički cilj, očuvanje hrvatskoga jezika, kulturne baštine i osjećaja pripadnosti. Komparativna analiza nudi uvid u konkretne primjere dobre prakse, ali i ukazuje na potrebu za fleksibilnijim, dugoročnim i kontekstualno osjetljivim pristupima koji dolaze iz suradnje matične države, lokalnih zajednica i institucija. Cilj izlaganja je pridonijeti boljem razumijevanju različitih iskustava hrvatskih zajednica izvan domovine te potaknuti raspravu o učinkovitijim modelima očuvanja nacionalnoga identiteta u dijaspori i među manjinama.

Ključne riječi: hrvatska dijaspora, hrvatske autohtone manjinske zajednice, hrvatsko iseljeničtvo, kulturni i nacionalni identitet

Croatian Identity Abroad, A Comparative Analysis Using the Examples of Hungary and Switzerland

Preserving national identity, language, and culture is of vital importance for Croatian communities outside the borders of the Republic of Croatia, regardless of their historical or migratory context. This presentation analyzes and compares the position and challenges of two distinct Croatian communities: the autochthonous Croatian minority in Hungary and the more recent Croatian emigration to Switzerland. By comparing key characteristics of these communities, historical presence, institutional support, language practices, cultural activities, and connection with the homeland, this analysis explores the similarities and differences in their strategies for preserving Croatian identity. The autochthonous Croatian community in Hungary faces the challenges of centuries-long assimilation, a legally defined minority status, and minority-language education. In contrast, the Croatian diaspora in Switzerland, although large and active, encounters different challenges: a generational gap, language erosion among younger generations, lack of official minority recognition, and limited opportunities for education in Croatian. Despite these differences, both communities share a common goal: preserving the Croatian language, cultural heritage, and sense of belonging. The comparative analysis offers insight into good practices, while also highlighting the need for more flexible, long-term, and context-sensitive approaches, based on cooperation between the homeland, local communities, and relevant institutions. The aim of this presentation is to contribute to a deeper understanding of the diverse experiences of Croatian communities abroad and to encourage discussion on more effective models for the preservation of national identity in both the diaspora and among minority populations.

Keywords: Croatian diaspora, Croatian autochthonous minority communities, Croatian emigration, cultural and national identity

Odstupanja u govornoj proizvodnji učenika na početničkom e-tečaju hrvatskoga kao inoga jezika HiT-1

Praćenje napretka učenika u ovladavanju inim jezikom često se temelji na analizi gramatičkih oblika koje mogu točno proizvesti (npr. Larsen-Freeman i Long 1991), no ne bismo trebali zanemariti ni njihova odstupanja u jezičnoj proizvodnji. Iako se većina istraživanja bavi upravo analizom točnih oblika, pokazalo se da se iz učenikovih odstupanja može puno toga saznati o usvajanju inoga jezika (npr. Ellis 1997), osobito s obzirom na njihovu učestalost, koja može biti od 23 % do 51 % (Ellis 1994). U ovome će se radu govoriti o odstupanjima koja su zabilježena u govornoj proizvodnji stranih i nasljednih učenika na početničkom tromjesečnom e-tečaju hrvatskoga kao inoga jezika HiT-1. Građa se temelji na istraživanju M. Bošnjak (2022), koje obuhvaća 40 prijepisa snimljenih razgovora s individualne nastave uživo s deset učenika (pet stranih i pet nasljednih). U istraživanju se za odstupanja rabio naziv „netočni oblici“, koji su podijeljeni u tri kategorije: a) krivi oblici, koji postoje u hrvatskom standardnom jeziku, ali su netočno upotrijebljeni u kontekstu (npr. uporaba akuzativa umjesto lokativa u primjeru *Živim u Pulu*), b) nepostojeći oblici, koji nisu zabilježeni u hrvatskom jeziku (npr. *u nedjeljak* umjesto *u nedjelju*), te c) dijalektalni oblici, koji se pojavljuju u hrvatskim dijalektima, ali nisu dio standardnoga jezika (npr. *vlakon* umjesto *vlakom*). Budući da je riječ o govornoj proizvodnji učenika, u analizi se pojavila potreba za uvođenjem novoga pojma *proizvedenica*, koji podrazumijeva sve one oblike koje je učenik proizveo htijući proizvesti određeni padežni ili glagolski oblik, odnosno sve netočne oblike, kao i točni oblik do kojega bi došao bilo samoispravljanjem, bilo na poticaj nastavnika (Bošnjak 2022). U radu će se pokazati u kojoj su mjeri učenici bili (ne)točni u proizvodnji određenih sklonjivih i sprezivih oblika te postoje li razlike među skupinama stranih i nasljednih učenika.

Ključne riječi: e-tečaj hrvatskoga kao inoga jezika HiT-1, nasljedni i strani učenici, netočni oblici (krivi, nepostojeći i dijalektalni oblici), *proizvedenica*

Deviations in Spoken Production of Learners in the Beginners' Online Course of Croatian as L2 (HiT-1)

Monitoring learner progress in acquiring a second language is often based on the analysis of grammatical forms they can produce correctly (e.g., Larsen-Freeman and Long 1991), but we should not overlook their deviations in language production. Although most research focuses on the analysis of correct forms, it has also been shown that a great deal about second language acquisition can be learned from learners' deviations (e.g., Ellis 1997), especially given their frequency, which may range from 23% to 51% (Ellis 1994). This paper will discuss the deviations recorded in the spoken production of foreign and heritage language learners in the three-months beginners' online course of Croatian as L2 (HiT-1). The material is based on a study by M. Bošnjak (2022), which includes 40 transcripts of recorded live one-on-one classes with ten learners (five foreign and five heritage language learners). In the study, the term *incorrect forms* were used for deviations, which were divided in three groups: a) erroneous forms (Cro. *krivi oblici*) are existing Croatian forms used in wrong context (e.g., the use of the accusative instead of the locative in *Živim u Pulu* - "I live in Pula"), b) non-existing forms (Cro. *nepostojeći oblici*) that are not registered in Croatian language (e.g., *u nedjeljak* instead of *u nedjelju* - "on Sunday"), and c) dialectal forms (Cro. *dijalektalni oblici*) that occur in Croatian dialects but are not part of the standard language (e.g., *vlakom* instead of *vlakom* - "by train"). Since the data comes from learners' spoken production, the analysis also required introducing a new term: *word produce* (Cro. *proizvedenica*), which includes all forms produced by the learner in an attempt to generate a certain case or verb form – that is, all incorrect forms, as well as the correct form eventually reached either through self-correction or with teacher prompting (Bošnjak 2022). This paper will show the extent to which learners were (in) accurate in producing various inflectional forms and whether there are differences between the groups of foreign and heritage learners.

Keywords: heritage and foreign language learners, incorrect forms (erroneous, non-existing and dialectal forms), online course of Croatian as a second language (HiT-1), word produce (proizvedenica)

Perspektive razvoja hrvatske nastave u inozemstvu

U uvodnom dijelu rada iznijet će se osnovne činjenice o tome što je nastava hrvatskoga jezika i kulture – hrvatska nastava u inozemstvu, od samoga pojma do modela organizacije, s posebnim naglaskom na hrvatsku nastavu u inozemstvu u organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih. Istaknut će se važnost kontinuirane kvalitetne komunikacije i suradnje između organizatora nastave, učitelja, učenika i njihovih roditelja, kao i hrvatske zajednice te će se potom definirati pojedini pojmovi koji su povezani s hrvatskom nastavom u inozemstvu, ali se bitno razlikuju od nje, poput lektorata hrvatskoga jezika i književnosti na stranim visokim učilištima, tzv. hrvatske dopunske škole i tzv. bosansko-hrvatsko-srpskoga kao materinskoga jezika. U središnjem dijelu rada analizirat će se trenutačno stanje, snage i slabosti, načine i mogućnosti razvoja, kao i izazove hrvatske nastave u inozemstvu u digitalnom dobu. Uz ostalo, osvrnut ćemo se na to kako suvremena informacijsko-komunikacijska tehnologija i nove migracije utječu na funkcioniranje hrvatske nastave u inozemstvu te kako hrvatska nastava u inozemstvu doprinosi očuvanju i razvijanju hrvatskoga identiteta djece i mladih koji odrastaju u inozemstvu. Smatramo da će ova analiza biti korisna za bolje razumijevanje sadašnjega stanja, a još i više za argumentirano promišljanje o budućnosti hrvatske nastave u inozemstvu. Stoga će se u završnom dijelu rada razmotriti perspektive njezina razvoja te će se zaključno pokušati dati i neke smjernice i preporuke koje bi mogle voditi daljnjem rastu i razvoju vrlo uspješnoga i razgranatoga sustava učenja hrvatskoga jezika i kulture u inozemstvu namijenjenoga Hrvatima učeničke dobi koji žive širom svijeta.

Ključne riječi: hrvatska nastava u inozemstvu, hrvatski identitet, Hrvati izvan Hrvatske, hrvatsko iseljništvo / dijaspora, hrvatska nacionalna manjina

Perspectives of the Development of the Croatian Language Teaching Abroad

In the introductory part of the paper the basic facts about the teaching of the Croatian language and culture abroad – Croatian teaching abroad will be presented, from the definition of the term to the organizational models, with a special focus on the Croatian teaching abroad organized by the Ministry of Science, Education and Youth. The importance of the continuous quality communication and cooperation between the organizers of the Croatian teaching, teachers, students and their parents, as well as the Croatian community, will be emphasized, and then certain terms related to the Croatian teaching abroad, but significantly differ from it, will be defined, such as the Croatian language and literature courses at foreign universities, the so-called Croatian supplementary schools, and the so-called Bosnian-Croatian-Serbian as a mother tongue. In the central part of the paper, the current situation, strengths and weaknesses, ways and possibilities of development, as well as the challenges of the Croatian teaching abroad in the digital age, will be analysed. Among other things, we will look at how modern information and communication technology and new migrations affect the functioning of Croatian teaching abroad and how Croatian teaching abroad contributes to the preservation and development of the Croatian identity of children and young people growing up abroad. We consider that this analysis will be useful for a better understanding of the present, and even more so for an argumentative reflection on the future of Croatian teaching abroad. Therefore, in the final part of the paper the perspectives of its development will be considered and, in conclusion, some guidelines and recommendations will be attempted to provide, that could lead to the further growth and development of a very successful and extensive system of teaching the Croatian language and culture abroad, meant for Croats of school age living all over the world.

Keywords: Croatian teaching abroad, Croatian identity, Croats abroad, Croatian diaspora, Croatian national minority

Tomislava Bošnjak Botica

Institut za hrvatski jezik
tbosnjak@ihjj.hr

Sara Košutar

UiT The Arctic University of Norway
sara.kosutar@uit.no

Uporaba Baze hrvatskih morfoloških dubleta (DvojBa) u nastavi inojezičnoga hrvatskoga

U izlaganju će se predstaviti rad na Bazi hrvatskih morfoloških dubleta (DvojBa), novom jezičnom resursu, izrađenu u Institutu za hrvatski jezik, koji bi trebao pružiti informacije o statusu morfološke varijantnosti u hrvatskom jeziku. Naime, hrvatski jezik u svom deklinacijskom i konjugacijskom sustavu obiluje slučajima morfolškoga preobilja (engl. overabundance), što znači da se dva ili više oblika nalaze na istom mjestu u fleksijskoj paradigmi te imaju iste morfosintaktičke značajke (vidi Bošnjak Botica, 2024). Na primjer, genitiv množine imenice crkva može glasiti crkava, crkva i crkvi, instrumental jednine imenice kuhar može glasiti kuharom i kuharem, množina imenice palac može biti palci i palčevi, komparativ pridjeva dug može biti duži i dulji, prezent glagola šetati zatječemo u obliku šetam i šećem, nenaglašeni oblik zamjenice ona u akuzativu može biti ju ili je itd. Nabrojene su dublete normativno priznate, no dio njih, unatoč čestoti, ne pripada standardnomu jeziku (npr. obećavati: PREZ. obećavam i *obećajem; vrata: GEN vrata i *vratiju itd.). S obzirom na 60-ak dosad zabilježenih kategorija preobilja, od kojih neke sadržavaju vrlo česte lekseme, u nastavi hrvatskoga bilo materinskoga bilo inoga jezika i nastavnici i učenici zacijelo će se susresti s nekom od njih. Cilj je izlaganja ponuditi bazu DvojBa kao referentno mjesto na kojem će korisnici moći doći do podataka o zastupljenosti pojedinih oblika za koje postoji više inačica, o kontekstu njihove uporabe na temelju primjera te u konačnici provjeriti vlastiti jezični osjećaj. Držimo da bi ovakav resurs bio korisna dopuna postojećim, mahom konzervativnim, jezičnim priručnicima u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika, posebno u poučavanju morfologije na višim stupnjevima.

Ključne riječi: baza morfoloških dubleta, inojezični hrvatski, morfološko preobilje, poučavanje morfologije

The Use of The Database of Croatian Morphological Doublets (DvojBa) in Teaching Croatian as L2

In this presentation, we will introduce the Database of Croatian Morphological Doublets (DvojBa), a newly developed linguistic resource created by the Institute for the Croatian Language. The database is intended to provide a comprehensive insight into the status of morphological variability in the Croatian language. The Croatian system of declension and conjugation exhibits a morphological overabundance, where two or more forms can occupy the same position within the inflectional paradigm and have identical morphosyntactic features (see Bošnjak Botica, 2024). For example, the genitive plural of the noun *crkva* 'church' can appear as *crkava*, *crkva*, *crkvi*; the instrumental plural of the noun *kuhar* 'chef' as *kuharom*, *kuhare*; the plural of the noun *palac* 'thumb' as *palci* or *palčevi*; the comparative of the adjective *dug* 'long' as *duži* or *dulji*; the present tense of the verb *šetati* 'to walk' as *šetam* or *šećem*; the unstressed form of the pronoun *ona* 'she' in the accusative as *ju* or *je*, etc. All the doublets just listed are normatively acceptable, although some of them are not part of the standard language (e.g., *obećavati* 'to promise': PRS *obećavam* and **obećajem*; *vrata* 'door': GEN *vrata* and **vratiju*, etc.). To date, about 60 categories of morphological doublets have been identified, some of which are very frequent. It is therefore likely that both teachers and learners will come across these doublets in teaching Croatian as L1 or L2. The aim of the presentation is to introduce the DvojBa database as a reference point where users can retrieve information on the distribution of different forms with multiple variants, explore their contexts of use through examples and finally check their own linguistic intuitions. We believe that this resource will be a valuable addition to the existing, mostly conservative language manuals for teaching Croatian as L2, especially in the context of teaching morphology at an advanced level.

Keywords: Croatian as L2, database of morphological doublets, morphological overabundance, teaching morphology

Egzil kao književna i nastavna tema na primjeru eseja *Pisati u egzilu* Dubravke Ugrešić

Još od davnina književnici pišu u izgnanstvu – od Ovidija, koji je na obali Crnoga mora slao svoje tužaljke Rimu, preko Dantea Alighierija i Victora Hugoa, do Bertolta Brechta, Milana Kundera i Dubravke Ugrešić, za koje je egzil postao ključnom točkom književnoga identiteta i stvaralačke perspektive. Dubravka Ugrešić (1949. – 2023.) jedna je od najistaknutijih hrvatskih postmodernističkih književnica, čije je stvaralaštvo snažno obilježeno iskustvom egzila, kulturne dislokacije i identitetskoga preispitivanja. Njezin esej *Pisati u egzilu*, premda izvorno izveden kao predavanje na slovenskom jeziku pa potom preveden i objavljen na srpskom, zadržava pripadnost hrvatskomu književnom i kulturnom prostoru. Način na koji autorica tematizira jezik, progonstvo, političke okolnosti i nemogućnost književnoga stvaranja u vlastitoj zemlji dodatno naglašava složenost odnosa između jezika, identiteta i kulturne pripadnosti. U tome obzoru tekst predstavlja vrijedan izvor za razvijanje kritičkoga mišljenja, razumijevanje društvenoga konteksta književnosti i poticanje dijaloga o nacionalnom i jezičnom identitetu. Rad istražuje kako se navedeni tekst može integrirati u kurikulne ciljeve srednjoškolske nastave književnosti s istraživačkim problemom metodičkoga pristupa tekstu koji problematizira egzil i jezični identitet. Teorijski okvir obuhvaća spoznaje iz područja egzilantske i angažirane književnosti, metodike nastave književnosti i obrazovanja za demokratske vrijednosti. Esaj se pritom promatra kao literarni i kulturno-društveni tekst koji učenicima može otvoriti prostor za raspravu o temama poput pripadnosti, granica slobode i autoriteta. Doprinos rada ogleda se u analizi, ali i u prijedlogu metodičke obrade književnoga teksta koji se ne nalazi u središtu školske interpretacije, no koji svojim temama snažno komunicira s učenicima i suvremenim društvenim izazovima.

Ključne riječi: Dubravka Ugrešić, egzil, identitet, jezik, književnost, nastava

Exile as a Literary and Educational Theme: An Interpretation of Dubravka Ugrešić's Essay "Pisati u egzilu"

Since antiquity, writers have composed works in exile—from Ovid, who sent his laments to Rome from the shores of the Black Sea, to Dante Alighieri, Victor Hugo, Bertolt Brecht, Milan Kundera, and Dubravka Ugrešić, for whom exile became a defining element of literary identity and creative perspective. Dubravka Ugrešić (1949–2023) was one of the most prominent Croatian postmodernist authors, whose work was profoundly shaped by the experience of exile, cultural displacement, and identity questioning. Her essay *Pisati u egzilu* (*Writing in Exile*), although originally delivered as a lecture in Slovene and later translated and published in Serbian, remains intrinsically connected to the Croatian literary and cultural sphere. The author's engagement with themes such as language, exile, political circumstances, and the impossibility of literary creation within one's own country further emphasizes the complex interrelationship between language, identity, and cultural belonging. Within this framework, the text offers valuable material for fostering critical thinking, understanding the sociocultural context of literature, and encouraging dialogue on national and linguistic identity. This paper explores how the essay can be integrated into the curricular aims of secondary school literature education, focusing on the methodological challenge of approaching a text that addresses exile and linguistic identity. The theoretical framework draws on insights from exile literature, engaged literature, literature teaching methodology, and education for democratic values. The essay is examined as both a literary and sociocultural text, offering students a platform to discuss themes such as belonging, the boundaries of freedom, and authority. The contribution of this paper lies in both its analysis and its proposal for a methodological approach to a literary text that, although not part of the literary canon typically emphasized in school curricula, powerfully resonates with students and contemporary social challenges.

Keywords: Dubravka Ugrešić, education, exile, identity, language

Bratović, Mate

Sveučilište u Zadru
mbratovic@unizd.hr

Šarić, Eda

Sveučilište u Zadru
esaric23@unizd.hr

Jezični tandem kao sredstvo integracije i interkulturnoga učenja (iskustva i izazovi)

U suvremenom obrazovanju izazov je razviti nove načine i metode podrške učenicima strancima. U Centru za strane jezike Sveučilišta u Zadru, od akademske godine 2022./2023., izvode se tečajevi hrvatskoga jezika za strance i potomke hrvatskih iseljenika kao programi cjeloživotnoga obrazovanja. U kontekstu moderne nastave koja promiče osobni razvoj pojedinca i interkulturno razumijevanje, s ciljem podrške ne samo u jezičnoj, već i u sociokulturnoj prilagodbi radi što uspješnije integracije, pokrenut je projekt jezičnoga tandema. Jezični tandem čine polaznik tečaja i student na studiju odgovarajućega stranoga jezika na Sveučilištu u Zadru. Tandemsko učenje dopunjuje formalno obrazovanje i provodi se uživo, a oba su partnera ravnopravna u učenju i poučavanju. Učenje jezika u tandemu spaja individualni pristup i društvenu interakciju. Učenici samostalno biraju sadržaj, ciljeve, mjesto i tempo učenja, dok se istovremeno oslanjaju na uzajamnu suradnju i prilagodbu. Time se potiče socijalno učenje kroz razvoj komunikacijskih vještina primjerenih društvenom i kulturnom kontekstu, a ujedno se implicitno usvajaju kulturni, društveni i jezični obrasci karakteristični za govornike ciljnoga jezika. Nastavnici hrvatskoga jezika u Centru za strane jezike proveli su znanstveno istraživanje o iskustvu u tandemskom učenju jezika među sudionicima projekta, provođenoga od akademske godine 2022./2023. do 2024./2025., te će se u radu predstaviti rezultati istraživanja. Empirijski podatci prikupljeni su upitnikom u elektroničkom obliku. Cilj istraživanja jest ispitati je li jezični tandem djelotvoran alat koji pomaže u razvijanju komunikacijskih vještina i prilagodbi novoj obrazovnoj i sociokulturnoj sredini na temelju analize iskustava i stavova ispitanika o tandemskom učenju stranoga jezika te mišljenja o tome pruža li i u kolikoj mjeri interakcija s izvornim govornikom (u ovom slučaju neformalna) pomoć i podršku u svakodnevnom životu. Ostvareni rezultati mogu poslužiti unapređenju sveučilišnih jezičnih programa i poticanju razvoja nastavne prakse na ostalim razinama obrazovnoga sustava korištenjem tandemskoga modela učenja kao učinkovite strategije u poboljšanju iskustva učenja i ispunjenju osobnih potreba učenika.

Ključne riječi: integracija, interakcija, jezični tandem, sociokulturna prilagodba

Language Tandem as a Tool for Integration and Intercultural Learning (Experiences and Challenges)

In modern education, a key challenge is to develop new approaches and methods to support foreign students. At the Centre for Foreign Languages at the University of Zadar, Croatian language courses for foreigners and descendants of Croatian emigrants have been offered as lifelong learning programs since the academic year 2022/2023. In the context of modern teaching that promotes personal development and intercultural understanding, and with the aim of supporting not only linguistic but also sociocultural adaptation for more successful integration, a language tandem project has been launched. A language tandem consists of a course participant and a student studying the relevant foreign language at the University of Zadar. Tandem learning complements formal education and is conducted in person, with both partners being equal in their roles as learners and teachers. Language learning in tandem combines an individual approach with social interaction. Learners independently choose the content, goals, place, and pace of learning while simultaneously relying on mutual cooperation and adaptation. This promotes social learning through the development of communication skills suited to the social and cultural context, while also implicitly acquiring cultural, social, and linguistic patterns characteristic of native speakers of the target language. Croatian language teachers at the Centre for Foreign Languages conducted a scientific study on the experience of tandem language learning among participants in the project, which has been implemented from the academic year 2022/2023 to 2024/2025. The study results will be presented in this paper. Empirical data were collected through an electronic questionnaire. The aim of the research is to examine whether the language tandem is an effective tool for developing communication skills and adapting to a new educational and sociocultural environment, based on the analysis of participants' experiences and attitudes toward tandem foreign language learning, as well as their opinions on whether and to what extent interaction with a native speaker (in this case, informal) provides help and support in everyday life. The obtained results may contribute to the improvement of university language programs and the promotion of teaching practice development at other levels of the education system by using the tandem learning model as an effective strategy for enhancing the learning experience and meeting students' personal needs.

Keywords: integration, interaction, language tandem, sociocultural adaptation

Uloga disfluentnosti u procjeni čitanja stranih studenata na hrvatskom jeziku

Istraživački problem ovoga rada usmjeren je na ispitivanje govornih disfluentnosti u čitanju naglas kod studenata koji uče hrvatski kao strani jezik. Čitanje naglas zahtijeva istodobnu obradu značenja, jezične strukture i artikulacije, pri čemu govorne disfluentnosti mogu ukazivati na teškoće u automatizaciji jezične obrade. Pretpostavlja se da će stupanj ovladanosti hrvatskim jezikom, kao i materinski jezik govornika, značajno utjecati na učestalost i vrstu disfluentnosti. Teorijski okvir temelji se na modelima govorne proizvodnje koji razlikuju tri međusobno povezane razine – konceptualnu, jezičnu i artikulacijsku (Levelt 1989; Horga i Liker 2016; Kovač 2020). Disfluentnosti se u tom okviru razumijevaju kao vanjske manifestacije zastoja u govorno-jezičnoj obradi, koje su osobito izražene pri čitanju na nedovoljno usvojenom jeziku (Götz 2013). U istraživanju je sudjelovalo 15 studenata tečaja hrvatskog jezika kao inoga različitih jezičnih pozadina i razina znanja hrvatskoga kao stranog jezika (A1–B1) te 15 izvornih govornika hrvatskoga jezika. Sudionici su čitali tekst, a njihovi su govori snimljeni i fonetski analizirani u programu *Praat*. Mjerene su različite kategorije disfluentnosti: stanke, nefonemski segmenti /ə/, ponavljanja, krivi počeci, pogreške te ukupna fluentnost (udio disfluentnog u odnosu na fluentni govor). Provedene su korelacijske i deskriptivne analize s ciljem utvrđivanja odnosa između disfluentnosti i razine znanja te jezične pozadine sudionika. Znanstveno-stručni doprinos rada ogleda se u povezivanju teorijskih modela govorne proizvodnje sa stvarnim izvedbama čitanja stranih studenata, pri čemu se disfluentnosti promatraju kao dijagnostički pokazatelji ježičnolingvističkih i artikulacijskih procesa. Rezultati mogu pridonijeti razvoju evaluacijskih alata za procjenu govorne fluentnosti u nastavi hrvatskoga kao stranoga jezika, kao i unaprjeđenju didaktičkih strategija za razvoj čitanja naglas i govorne izvedbe.

Ključne riječi: čitanje naglas, fonetska analiza, govorna fluentnost, govorne disfluentnost, hrvatski kao ini

The Role of Disfluencies in Assessing the Reading Performance of Croatian as L2

The research problem addressed in this paper focuses on the analysis of speech disfluencies in oral reading by students learning Croatian as a second language. Reading aloud requires the simultaneous processing of meaning, linguistic structure, and articulation, where speech disfluencies may indicate difficulties in the automatization of linguistic processing. It is assumed that the level of proficiency in Croatian, as well as the speaker's native language, significantly affects the frequency and types of disfluencies produced. The theoretical framework is based on models of speech production that distinguish three interrelated levels: conceptual, linguistic, and articulatory (Levelt 1989; Horga & Liker 2016; Kovač 2020). Within this framework, disfluencies are understood as external manifestations of breakdowns in speech-language processing, particularly prominent when reading in a non-native language (Götz 2013). The study included 15 students attending a Croatian language course (levels A1–B1) with various linguistic backgrounds, and a control group of 15 native speakers of Croatian. All participants read the same text aloud, and their performances were audio-recorded and phonetically analyzed using Praat. The analysis focused on several categories of disfluency: pauses, non-phonemic segments /ə/, repetitions, false starts, errors, and overall fluency (i.e., the ratio of disfluent to fluent speech). Correlational and descriptive analyses were conducted to determine the relationship between disfluency patterns, language proficiency level, and participants' native language. The scientific and applied contribution of this paper lies in the integration of theoretical speech production models with actual reading performances of foreign students, viewing disfluencies as diagnostic indicators of linguistic and articulatory processing. The findings may contribute to the development of assessment tools for evaluating spoken fluency in the teaching of Croatian as a second language, as well as to the improvement of pedagogical strategies aimed at fostering oral reading and speech performance.

Keywords: Croatian as a L2, oral reading, phonetic analysis, speech disfluencies, speech fluency

Hrvatski kulturno-povijesni izložbeni projekti u inozemstvu kao osnova očuvanja i predstavljanja hrvatskog kulturnog identiteta u razdoblju borbe za samostalnost i priznanje Republike Hrvatske

Baštinske ustanove javnog značaja s hrvatskog prostora u povijesnom nizu od Drugog svjetskog rata pa do razdoblja do i nakon Domovinskog rata, odigrale su važnu ulogu u očuvanju hrvatske kulturne baštine i nacionalnog identiteta. Ponajprije se u očuvanju i prezentaciji baštine ističu muzeji, galerije i instituti koji su svojim izložbenim projektima, ali i tiskanim izdanjima širile ideju i informacije o kvaliteti i značaju baštine o kojoj skrbe, koju evaluiraju i publiciraju. Pojedine muzejske i galerijske ustanove su već krajem sedamdesetih i tijekom osamdesetih godina prošlog stoljeća napravile iskorak te saznanja o baštini i konkretnu baštinu u obliku izložbenih projekata „izvezle“ u europske i svjetske metropole te se organizacijski povezale s istorodnim institucijama koje su baštinu sigurno prihvatile, prezentirale i evaluirale, te publikacije o njoj promovirale u sklopu svoje redovne aktivnosti. U mnogome su te aktivnosti pomogle i naše iseljeničke zajednice u SAD-u i europskim zemljama, kojima je to i bila dodatna prilika za okupljanje i poticanje novih aktivnosti. Istražit će se pojedini primjeri iskoraka naše kulturne baštine (materijalne i nematerijalne) u inozemstvo u vremenskom rasponu od tridesetak godina, njezin odjek na iseljeništvo, stranu diplomaciju i afirmaciju Domovine i kroz ovaj segment kulturne diplomacije. Analizirat će se arhivski materijal pojedinih muzejskih ustanova, objavljena dokumentacija, novinski članci kao i osobni zapisi sudjelovanja u aktivnostima. Važnost postupnog sustavnog prikupljanja dokumentacijske građe i njenog sistematiziranja s publiciranjem je uobličavanje ideje o važnosti kulturne baštine i iskoraka u inozemstvo kako bi se sinergijskom snagom kulture okupili Hrvati izvan Domovine, upoznali sugrađane o važnosti i bogatstvu naslijeđa Republike Hrvatske te upozorili na povijesni kontekst izgradnje hrvatskog nacionalnog identiteta.

Ključne riječi: baština, domovina, identitet, inozemstvo, ustanove

Croatian Cultural and Historical Exhibition Projects Abroad as the Basis for Preserving and Presenting Croatian Cultural Identity in the Period of Struggle for Independence and Recognition of the Republic of Croatia

Heritage institutions of public importance from the Croatian area, in the historical sequence from World War II to the period before and after the Homeland War, played a significant role in preserving Croatian cultural heritage and national identity. Primarily, museums, galleries, and institutes stand out in the preservation and presentation of heritage, which through their exhibition projects and printed editions spread the idea and information about the quality and significance of the heritage they care for, evaluate, and publish. Certain museum and gallery institutions already by the end of the seventies and during the eighties of the last century made a breakthrough, exporting knowledge about heritage and non material heritage in the form of exhibition projects to European and world metropolises, and organizationally connected with similar institutions that safely accepted, presented, and evaluated the heritage, and promoted publications about it as part of their regular activities. These activities greatly helped our emigrant communities in the USA and European countries, which saw this as an additional opportunity for gathering and encouraging new activities. Individual examples of the outreach of our cultural heritage (material and immaterial) abroad in a time span of about thirty years will be researched, its echo on the diaspora, foreign diplomacy, and the affirmation of the Homeland through this segment of cultural diplomacy. Archival material from individual museum institutions, published documentation, newspaper articles, as well as personal records of participation in activities will be analyzed. The importance of the gradual systematic collection of documentary material and its systematization with publishing is in shaping the idea of the importance of cultural heritage and its outreach abroad so that through the synergistic power of culture, Croats outside the Homeland can be gathered, and fellow citizens informed about the importance and richness of the heritage of the Republic of Croatia, and alerted to the historical context of building Croatian national identity.

Key words: heritage, homeland, identity, abroad, institutions

Prevlast jezične norme ili komunikacijske kompetencije? Razmatranja u kontekstu hrvatskoga kao inoga i stranoga jezika kroz prizmu glotodidaktike

U poučavanju hrvatskoga kao inoga i stranoga jezika često se javlja pitanje treba li prioritet dati poštivanju jezične norme ili razvoju komunikacijske kompetencije. Ta se dilema posebno očituje kod značenjski osjetljivih gramatičkih kategorija, poput glagolskoga vida, gdje pravilna uporaba izravno utječe na jasnoću i točnost izražavanja. Ovaj rad istražuje kako postići ravnotežu između gramatičke točnosti i funkcionalne uporabe jezika u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika, pri čemu se glagolski vid promatra kao paradigmatski primjer gramatičke kategorije koja nosi visoku značenjsku vrijednost. Istraživanje se temelji na kvalitativnoj analizi nastavne prakse, nastavnih materijala i učeničke produkcije, s fokusom na učestalost i uzroke odstupanja od propisane norme u uporabi glagolskoga vida. Teorijski okvir obuhvaća suvremene glotodidaktičke pristupe i kognitivnolingvističke uvide u proces usvajanja jezičnih struktura. Posebna se pozornost posvećuje ulozi kognitivnih mehanizama, poput analogije, koji često dovode do odstupanja od propisane norme, ali istodobno ukazuju na aktivnu jezičnu obradu i angažman učenika u procesu učenja. Rezultati pokazuju da iako odstupanja od propisane norme nerijetko ne ometaju razumijevanje poruke, mogu utjecati na dvosmislenost iskaza i percepciju govornika. S druge strane, inzistiranje na strogoj normativnosti u ranim fazama učenja može negativno djelovati na učenikovo samopouzdanje i motivaciju. Zaključuje se da poučavanje glagolskoga vida zahtijeva uravnotežen pristup koji učenike postupno vodi od funkcionalne komunikacije prema većoj normativnoj preciznosti, uz uvažavanje složenosti gramatičke kategorije i razine jezične osjetljivosti. Znanstveno-stručni doprinos rada očituje se u razvoju didaktičkoga modela koji integrira funkcionalnu uporabu jezika s postupnim usvajanjem norme, čime se omogućuje razvoj i komunikacijske i gramatičke kompetencije, osobito u kontekstu poučavanja značenjski važnih jezičnih kategorija poput glagolskoga vida.

Ključne riječi: glagolski vid, glotodidaktika, hrvatski kao ini i strani jezik, jezična norma, komunikacijska kompetencija, metode poučavanja

Primacy of Language Norm or Communicative Competence? Reflections on Croatian as a Second and Foreign Language from a Language Didactics Perspective

In the teaching of Croatian as a second and foreign language, a recurring question arises: should greater emphasis be placed on adherence to language norms or on the development of communicative competence? This dilemma becomes particularly prominent in the case of semantically sensitive grammatical categories, such as verbal aspect, where accurate usage directly affects clarity and precision of expression. This paper explores how to achieve a balance between grammatical accuracy and functional language use in teaching Croatian as a second language, with verbal aspect serving as a paradigmatic example of a grammatically complex and semantically significant category. The research is based on a qualitative analysis of teaching practices, instructional materials, and learner production, focusing on the frequency and causes of deviations from the prescribed norm in the use of verbal aspect. The theoretical framework includes contemporary approaches in language didactics and insights from cognitive linguistics on the acquisition of grammatical structures. Special attention is given to the role of cognitive mechanisms such as analogy, which often lead to deviations from the prescribed norm but simultaneously indicate learners' active engagement in the language acquisition process. The findings suggest that while deviations from the norm often do not hinder message comprehension, they can introduce ambiguity and affect the perception of the speaker. Conversely, insisting on strict adherence to norms in the early stages of language learning may negatively impact learners' confidence and motivation. The paper concludes that teaching verbal aspect requires a balanced approach that gradually guides learners from functional communication toward greater normative precision, taking into account the complexity and semantic weight of the grammatical category. The scientific and professional contribution of this work lies in the development of a didactic model that integrates functional language use with the gradual acquisition of norms, thereby supporting the development of both communicative and grammatical competence—particularly in teaching semantically charged grammatical categories such as verbal aspect.

Keywords: verbal aspect, glottodidactics, Croatian as a second and foreign language, language norm, communicative competence, teaching methods

Sanja Fulgosi

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
sanja.fulgosi@ncvvo.hr

Tihana Šimunić

Ispiti za certificiranje hrvatskoga jezika na razinama A2 i B1

Ispit *Hrvatski jezik ini A2* i ispit *Hrvatski jezik ini B1* provode se u svrhu certificiranja znanja hrvatskoga jezika na razinama A2 i B1 prema *Zajedničkomu europskomu referentnomu okviru za jezike (ZEROJ)* za učenike koji pohađaju hrvatsku nastavu u pokrajini Baden-Württemberg u Saveznoj Republici Njemačkoj. Ispit provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske, Centrom hrvatske nastave u Baden-Württembergu i Generalnim konzulatom Republike Hrvatske u Stuttgartu. Cilj ispitivanja jest službeno certificiranje znanja hrvatskoga jezika kao jednoga od službenih jezika Europske unije, pri čemu se učenicima koji posjeduju navedene certifikate priznaje znanje hrvatskoga jezika kao znanje stranoga jezika u školama u pokrajini Baden-Württemberg u Saveznoj Republici Njemačkoj. Ispit *Hrvatski jezik ini A2* provodi se od 2020. godine i zaključno s 2025. godinom provedeno je šest ciklusa, dok se ispit *Hrvatski jezik ini B1* provodi od 2023. godine i zaključno s 2025. godinom provedena su tri ciklusa. Oba ispita izrađena su u skladu s odrednicama *Zeroja*, a njihov je cilj utvrditi dostižu li pristupnici razinu A2, odnosno B1 u hrvatskome jeziku u sve četiri jezične djelatnosti: čitanju, pisanju, slušanju i govoru. Ovaj rad ima dva primarna cilja. Prvi je cilj prikazati strukturu ispita i objasniti na koji su način ispiti hrvatskoga jezika razina A2 i B1 sadržajno usklađeni sa *Zerojem*, *Hrvatskim A2: Opisnim okvirom referentne razine A2* te *Hrvatskim B1: Opisnim okvirom referentne razine B1* na operativnoj razini u ispitima svih četiriju jezičnih djelatnosti. Drugi je cilj rada prikazati strukturu pristupnika u oba ispita u posljednjih šest godina za ispit razine A2 te u proteklih triju godina za ispit razine B1, uz prikaze skupnih rezultata na razini ispita u cjelini te na razini pojedine jezične djelatnosti. U zaključnom dijelu izlaganja prikazane su smjernice za daljnji razvoj ispitnih materijala i standardizacijskih postupaka koji doprinose valjanomu postupku certificiranja usvojenosti hrvatskoga jezika.

Ključne riječi: certificiranje, jezično testiranje, *Zajednički europski referentni okvir za jezike*, razina A2, razina B1

Croatian Language Certification Exams at Levels A2 and B1

The Croatian Language Exam A2 and the Croatian Language Exam B1 are conducted to certify knowledge of the Croatian language at levels A2 and B1 according to the *Common European Framework of Reference for Languages* for students attending Croatian classes in the state of Baden-Württemberg in the Federal Republic of Germany, and are conducted by the National Center for External Evaluation of Education in cooperation with the Ministry of Science, Education and Youth of the Republic of Croatia, the Center for Croatian Teaching in Baden-Württemberg and the Consulate General of the Republic of Croatia in Stuttgart. The aim of the exam is to officially certify knowledge of the Croatian language as one of the official languages of the European Union, and students who hold the above certificates have their knowledge of the Croatian language recognized as a foreign language in schools in the state of Baden-Württemberg in the Federal Republic of Germany. *The Croatian language exam A2* has been conducted since 2020 and has been conducted for six cycles by 2025, while *the Croatian language exam B1* has been conducted since 2023 and has been conducted for three cycles by 2025. Both exams were developed in accordance with the guidelines of the *Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)*, and their aim and purpose is to determine whether candidates have reached level A2 or B1 in the Croatian language in all four language areas: reading, writing, listening and speaking. This paper has two primary objectives. The first is to present the structure of the exam and to state how the Croatian language exam levels A2 and B1 are aligned in terms of content with the Common European Framework of Reference for Languages, and with *the Croatian A2: Descriptive Framework for Reference Level A2* and with *the Croatian B1: Descriptive Framework for Reference Level B1* at the operational level in the exams for all four language areas. The second aim of the paper is to present the structure of candidates for both exams in the last six years for the A2 level exam and in the last three years for the B1 level exam, along with a presentation of group results at the level of the exam as a whole and at the level of individual language activities. The concluding part of the paper presents guidelines for the further development of exam materials and standardization procedures that contribute to a valid procedure for certifying proficiency in the Croatian language.

Keywords: certification, language testing, Common European Framework of Reference for Languages, level A2, level, B1

Ines Grossi

Doktorska škola Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
inesbenkovic@gmail.com

Antonija Rimac Gelo

Doktorska škola Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
antonija.gelo@gmail.com

Most ili prepreka: Hrvatski jezik i kultura Hrvata u Vojvodini

U najsjevernijem dijelu Republike Srbije, u Vojvodini, živi najveći broj Hrvata u Srbiji, a Subotica je ujedno kulturno i upravno središte Hrvata, ali i Mađara u Vojvodini. Nizom aktivnosti kako institucionalno, tako i kroz rad kulturnih i obrazovnih udruga, zajednica nastoji očuvati svoj jezik i kulturu te pripadnost hrvatskom narodu. Ova hrvatska zajednica nalazi se u geografskoj blizini matične države, ali bilateralni odnosi Hrvatske i Srbije izuzetno su kompleksni što samoj zajednici predstavlja poseban izazov. Cilj rada je prikazati predstavljaju li hrvatski jezik i kultura Hrvatima u Subotici sredstvo očuvanja nacionalnoga identiteta te most između dviju države ili unutar sociopolitičkih okolnosti predstavljaju svojevrsnu prepreku. Posebno kreiranim *online* anketnim upitnikom koji bi se preko kulturno- umjetničkih društava i drugih udruga s hrvatskim predznakom distribuirao među Hrvatima u Vojvodini istražila bi se učestalost i kontekst uporabe hrvatskoga jezika, percepcija o jeziku i kulturi kao simbolu identiteta i pripadnosti s Republikom Hrvatskom te prednosti i izazovi koji proizlaze iz sličnosti hrvatskog i srpskog jezika u komunikaciji, bilo službenoj ili privatnoj. Ovaj rad dao bi nam uvid kako Hrvati u Srbiji percipiraju hrvatski jezik i kulturu te otežava li uporaba hrvatskoga jezika komunikaciju, ali i život u Srbiji. Rezultati istraživanja bili bi vrijedan doprinos s obzirom na to da odnosi dviju zemalja nisu na poželjnoj razini, a sličnosti između dvaju jezika postoje te bi nam dali uvid kako Hrvati u inozemstvu, odnosno Hrvati u susjednoj državi percipiraju komunikaciju na hrvatskom jeziku kroz prošlost, sadašnjost i budućnost te mogu li hrvatska zajednica, jezik i kultura biti glavni most koji spaja i jača odnose dviju zemalja u budućnosti.

Ključne riječi: jezik, komunikacija, kultura, Republika Hrvatska, Republika Srbija

Bridge or Obstacle: The Croatian Language and Culture of Croats in Vojvodina

In the northernmost part of the Republic of Serbia, in Vojvodina, lives the largest number of Croats in Serbia, and Subotica is both the cultural and administrative center of Croats, as well as of Hungarians in Vojvodina. Through a series of activities, both institutional and through the work of cultural and educational associations, the community strives to preserve its language and culture, as well as its affiliation with the Croatian people. This Croatian community is geographically close to the homeland, but the bilateral relations between Croatia and Serbia are extremely complex, which presents a particular challenge for the community itself. The aim of this paper is to examine whether the Croatian language and culture in Subotica serve as a means of preserving national identity, and act as a bridge between the two countries, or whether, within the socio-political circumstances, they represent a kind of obstacle. A specifically designed online survey, distributed among Croats in Vojvodina through cultural and artistic societies and other Croatian-oriented associations, would investigate the frequency and context of Croatian language use, perceptions of language and culture as symbols of identity and affiliation with the Republic of Croatia, as well as the advantages and challenges arising from the similarities between the Croatian and Serbian languages in communication, whether official or private. This paper would provide insights into how Croats in Serbia perceive the Croatian language and culture and whether the use of the Croatian language complicates communication and life in Serbia. The research results would be a valuable contribution, considering that the relations between the two countries are not at an optimal level, and the similarities between the two languages exist. This would give us an understanding of how Croats abroad, specifically Croats in the neighboring country, perceive communication in Croatian through the past, present, and future, and whether the Croatian community, language, and culture can be the main bridge that connects and strengthens the relationship between the two countries in the future.

Keywords: language, communication, culture, Republic of Croatia, Republic of Serbia

Knjige Hrvata u Australiji objavljene u vlastitoj nakladi

Hrvati u Australiji već gotovo stotinu godina objavljuju publikacije. U početku su to bile novine, a u drugoj polovici 20. stoljeća objavljuju i knjige. U sklopu projekta Hrvatski iseljenički tisak pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izrađena je bibliografija knjiga Hrvata u Australiji. Kriteriji za uvrštavanje bili su povezanost autora, urednika, izdavača i/ili sadržaja knjige s australskim Hrvatima. U online pretraživoj bibliografiji sredinom 2025. godine dostupno je 456 zapisa. Izrađeni su u strojno čitljivom MARC formatu, mogu se nadopunjavati i mijenjati, a i sama bibliografija se kontinuirano nadopunjava. Knjige povezane s australskim Hrvatima značajan su dio hrvatske, ali i australske kulturne baštine pa bibliografija doprinosi njihovom očuvanju i dostupnosti. Na temelju bibliografije je provedeno istraživanje koje obuhvaća knjige objavljene u vlastitoj nakladi (vlastita naklada podrazumijeva da je autor ili neka druga osoba koja je sudjelovala pripremi knjige, preuzela ulogu nakladnika). U bibliografiji je 77 knjiga za koje se sa sigurnošću može zaključiti da su objavljene na taj način. Analizom bibliografskih zapisa izdvojeni su metapodaci o mjestu i vremenu objavljivanja, jeziku, opsegu, identifikacijskim oznakama, sadržaju, mjestu navođenja bibliografskih podataka na publikacijama te mjestu čuvanja. Rezultati pokazuju da se knjige u vlastitoj nakladi objavljuju od 1967. godine, da su većinom na hrvatskom jeziku, prosječnoga opsega oko 200 stranica. Značajan je broj knjiga koje nisu dostupne u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, a nekoliko knjiga nije dostupno niti u hrvatskoj niti u australskoj nacionalnoj knjižnici. Sadržajem su sve knjige povezane s Hrvatskom i/ili Hrvatima. Najviše je (auto)biografija, knjiga o povijesti Hrvata u Australiji te knjiga poezije. Na temelju prikupljenih podataka zaključit će se o informacijskim potrebama i interesima, o nakladničkim modelima i konceptima te o svijesti o važnosti trajne pohrane publikacija u javnim ustanovama poput nacionalnih knjižnica. Ukazat će se i na mogućnosti daljnjih istraživanja.

Ključne riječi: Australija, bibliografija, Hrvati, knjige, knjižnice, vlastita naklada

Self-Published Books by Croats in Australia

First publications by Croats in Australia were newspapers, almost a hundred years ago. In the second half of the 20th century, they began publishing books as well. As part of the Croatian Emigrant Press project, at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, an online searchable bibliography of books by Croats in Australia was created. The inclusion criteria were the connection of the author, editor, publisher and/or the content with Australian Croats. In mid-2025, 456 records were available in the bibliography. The records are in machine-readable MARC format, they can be updated and changed, and the bibliography itself is continuously updated. Books related to Australian Croats are a significant part of both Croatian and Australian cultural heritage, so the bibliography contributes to their preservation and accessibility. Based on the bibliography, a research of self-published books was conducted (self-publishing implies that the author, or some other person involved in the preparation of the book, had the role of publisher). There are 77 books in the bibliography for which it can be undoubtedly concluded that they were published in this way. Analysis of bibliographic records extracted metadata on the place and time of publication, language, physical description, identifiers, content, place of citing bibliographic data on publications, and place of storage. The results show that books have been self-published since 1967, that they are mostly in Croatian, and have an average of around 200 pages. A significant number of books are not available in the National and University Library in Zagreb, and several books are available in neither the Croatian nor Australian national library. All the books are related to Croatia and/or Croats. Most are (auto)biographies, books on the history of Croats in Australia, and books of poetry. Based on the collected data, conclusions will be drawn about information needs and interests, publishing models and concepts, as well as about awareness of the importance of permanent storage of publications in public institutions such as national libraries. Possibilities for further research will also be indicated.

Keywords: Australia, bibliography, books, Croats, libraries, self-publishing

Tomislav Ivanjko

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tivanjko@m.ffzg.hr

Monika Batur

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mobatur@ffzg.unizg.hr

Generativna umjetna inteligencija i učenje hrvatskoga kao inoga jezika: potpora ili prijetnja jezičnoj autentičnosti

U globalnome digitalnom obrazovnom okruženju očuvanje jezične autentičnosti i prenošenja hrvatskoga jezika, kulture i identiteta, posebice izvan matične domovine, suočava se s nizom izazova, ali i novih mogućnosti. Pritom je generativna umjetna inteligencija sve prisutnija u obrazovnoj domeni. Ovim izlaganjem kritički će se analizirati uloga umjetne inteligencije u podučavanju i učenju hrvatskoga jezika kao inoga, pri čemu će se uspostaviti trodijelni analitički okvir mogućih uloga umjetne inteligencije – umjetna inteligencija kao sugovornik, alat i izazov. Prvo, razmatra se sugovornička uloga umjetne inteligencije kroz koju je uočeno da studentima omogućuje uspostavljanje simulirane svakodnevne komunikacije, ali i postavljanje metajezičnih pitanja, čime se u govornika koji usvajaju jezik potiče razvoj metajezične svijesti. Ipak, zbog netočnih, idiomatski osiromašenih, ali uvjerljivih odgovora koje generira algoritamski model, otvara se nužnost uključivanja lektora kao posrednika. Drugo, razmatra se umjetna inteligencija kao pomoćni alat kojim se ubrzava proces stvaranja nastavnih materijala ili omogućuje automatska provjera tekstova, no te prakse otvaraju dvojbene stavove o kvaliteti, etičnosti i standardizaciji obrazovnoga procesa. Treće, kritički se razmatraju različiti izazovi koji se javljaju uslijed uporabe umjetne inteligencije bilo kao alata ili kao sugovornika, odnosno proučavaju se problemi „algoritamskog autoriteta“ i epistemološke netransparentnosti. Uslijed navedenoga, kao negativni ishodi u procesu podučavanja i učenja hrvatskoga kao inoga, mogu se javiti, primjerice, jačanje kognitivne lijenosti, proizvodnja generičkih, idiomatski i stilski siromašnih tekstova i „halucinacije“ umjetne inteligencije, odnosno stjecanje jezičnih informacija koje su u otklonu od norme ili pak usvajanje nepravilnih jezičnih zakonitosti. Teza ovoga izlaganja sažima se u ideji da umjetna inteligencija nije pasivna tehnologija, nego može biti akter u jezičnoj praksi i usvajanju jezičnih kompetencija hrvatskoga kao stranog jezika, no uloga lektora u tome procesu iznimno je važna i nezamjenjiva jer je upravo lektor onaj koji glotodidaktički, metodološki i etički uspostavlja obrazovni proces. Generativnim alatima umjetne inteligencije potrebno je upravljati, procjenjivati sadržaje, ukazivati na „halucinacije“ i posredovati rješenjima između onih koji jezik uče i tehnologije koja im u tome procesu potpomaže, s krajnjim ciljem očuvanja čimbenika autentičnosti hrvatskoga jezika.

Ključne riječi: algoritamski autoritet, generativna umjetna inteligencija, hrvatski kao ini, jezične halucinacije

Generative Artificial Intelligence and Learning Croatian as a Second Language: Support or Threat to Linguistic Authenticity

In the global digital educational environment, preserving linguistic authenticity and transmitting the Croatian language, culture, and identity—especially beyond the homeland—faces a range of challenges, but also new opportunities. In this context, generative artificial intelligence is becoming increasingly present in the educational domain. This presentation critically analyses the role of artificial intelligence in teaching and learning Croatian as a second language, establishing a tripartite analytical framework of AI's possible roles: artificial intelligence as interlocutor, tool, and challenge. First, the interlocutor role of AI is considered, through which it has been observed that students can engage in simulated everyday communication and pose metalinguistic questions, thereby encouraging the development of metalinguistic awareness in language learners. However, due to inaccurate, idiomatically impoverished, yet convincing responses generated by algorithmic models, the necessity of including a lector as an intermediary becomes evident. Second, AI is examined as an auxiliary tool that accelerates the creation of teaching materials or enables automatic text checking. Yet, these practices raise concerns regarding the quality, ethics, and standardization of the educational process. Third, various challenges arising from the use of AI, whether as a tool or interlocutor, are critically examined, particularly the problems of "algorithmic authority" and epistemological opacity. As a result, negative outcomes in teaching and learning Croatian as a second language may include the reinforcement of cognitive laziness, the production of generic, idiomatically and stylistically poor texts, and AI "hallucinations," meaning the acquisition of linguistic information that deviates from the norm or the adoption of incorrect linguistic rules. The thesis of this presentation is that artificial intelligence is not a passive technology but can act as an agent in linguistic practice and in the acquisition of language competencies in Croatian as a foreign language. However, the role of the lector in this process is crucial and irreplaceable, as the lector is the one who glottodidactically, methodologically, and ethically establishes the educational process. Generative AI tools must be managed, their content evaluated, hallucinations identified, and solutions mediated between learners and the technology assisting them, with the goal of preserving the authenticity of the Croatian language.

Keywords: algorithmic authority, Croatian as a second language, generative artificial intelligence, linguistic hallucinations

Hrvatski jezični identitet u povijesnim izvorima s prostora današnje Slovenije

U članku se analizira prisutnost hrvatskoga lingvonima na području današnje Republike Slovenije u kontekstu terminologije korištene u suvremenim dijalektološkim istraživanjima za potrebe dopune *Slovenskoga lingvističkog atlasa*. Izvori iz razdoblja od 16. do 19. stoljeća ukazuju na izraženu uporabu naziva „hrvatski“, kako za jezik, tako i za etničku pripadnost stanovništva u Beloj krajini te na području Kostela, Čateža i Velike Doline. Hrvatski se lingvonim pojavljuje i u sjeveroistočnim krajevima današnje Slovenije, ponajprije u Prekmurju i Prlekiji (južna Štajerska), gdje su se jezični identitet i terminologija razvijali na sličan način kao u sjevernim dijelovima današnje Hrvatske.

Ključne riječi: hrvatski jezik, slovenski jezik, Slovenija, Bela krajina, Kostel, Prekmurje

Croatian Linguistic Identity in Historical Sources from the Territory of Present-Day Slovenia

This article analyzes the presence of the Croatian glottonym in the territory of what is now the Republic of Slovenia, within the context of terminology used in contemporary dialectological research conducted for the purpose of supplementing the *Slovenian Linguistic Atlas*. Sources from the 16th to the 19th century indicate the notable use of the term *Croatian*, both as a designation for the language and for the ethnic identity of the population in Bela Krajina, as well as in the areas of Kostel, Čatež, and Velika Dolina. The Croatian glottonym also appears in the northeastern regions of present-day Slovenia, particularly in Prekmurje and Prlekija (southern Styria), where linguistic identity and terminology developed in ways similar to those in the northern parts of present-day Croatia.

Keywords: Croatian language, Slovenian language, Slovenia, Bela Krajina, Kostel, Prekmurje

Implementacija identitetskih sadržaja u nastavi geografije

Geografski pristup identitetskoj problematici temelji se na objektu istraživanja geografije, a to je prostor. S obzirom na to da se u prostoru odvija sav društveni život, u geografskom se diskursu govori o prostornim identitetima koji su vremenski promjenjiva kategorija s obzirom na tvorbene elemente, a možemo ih promatrati od lokalne do nacionalne razine, a pod utjecajem globalizacije i na supranacionalnoj razini. Pojam se nacionalnog identiteta javlja tijekom 19. i 20. st. i poistovjećuje s nacionalnom državom integrirajući na državnom teritoriju sve integrativne elemente jednoga naroda, od zajedničkog jezika i kulture, političkog i gospodarskog sustava te nacionalnih institucija. Suvremeno doba donosi jačanje globalizacijskih procesa i slabljenje nacionalnih identiteta, no unatoč tome proidentitetski diskurs je jak i preduvjet je održivog lokalnog i regionalnog razvoja. Prostorni identitet uključuje prostor i njegovo stanovništvo kao i sve njegove prostorne manifestacije vidljive u specifičnome načinu života. U radu se analizira važnost identitetske problematike u kurikulumu nastavnog predmeta Geografija iz kojega je vidljivo da se u geografiji stavlja važan naglasak na identitetsku problematiku postojanjem koncepta Prostorni identitet. Iz konstrukcije odgojno-obrazovnih ishoda vidljiva je težnja prema višoj kognitivnoj razini usporedbe nacionalnoga prostora i nacionalnih procesa u odnosu na druge države ili prostore čime se potiče kritičko razmišljanje kod učenika. U radu se analizira implementacija ishoda iz koncepta Prostornoga identiteta u udžbeničkoj literaturi, a metodom intervjua s učiteljima geografije prikupljeni su podatci o metodičko-didaktičkim pristupima poučavanju identitetskih tema i sadržaja. Cilj je ovoga istraživanja utvrditi zastupljenost identitetskih tema i svrhovitost poučavanja identitetskih sadržaja s ciljem odgajanja učenika svjesnih važnosti identiteta, posebice nacionalnoga, za opstojnost države i društva.

Ključne riječi: geografija, poučavanje, prostorni identitet, udžbenici

Implementation of Identity – Related Content in Geography Education

The geographical approach to identity issues is based on the core subject of geographical inquiry—space. Since all social life takes place within space, the geographical discourse addresses *spatial identities* as a temporally dynamic category shaped by various formative elements. These identities can be observed on local, national, and, under the influence of globalization, supranational levels. The concept of *national identity* emerged in the 19th and 20th centuries, becoming associated with the nation-state by integrating all unifying elements of a people within a state territory—such as common language and culture, political and economic systems, and national institutions. In the contemporary era, globalization processes are intensifying, often leading to the weakening of national identities. However, pro-identity discourse remains strong and is considered a prerequisite for sustainable local and regional development. Spatial identity includes not only the physical space and its population but also all spatial manifestations visible in specific ways of life. This paper analyzes the importance of identity-related issues within the Geography curriculum, in which a strong emphasis is placed on the concept of *spatial identity*. The design of educational outcomes demonstrates a tendency toward higher levels of cognitive development, encouraging students to compare national spaces and processes with those of other countries or regions, thereby fostering critical thinking. The paper also examines how the outcomes related to spatial identity are implemented in textbook content. Furthermore, data were collected through interviews with geography teachers, focusing on their methodological and didactic approaches to teaching identity-related topics. The aim of this research is to determine the presence and effectiveness of identity-related content in geography education, with the ultimate goal of educating students who are aware of the significance of identity—particularly national identity—for the survival and stability of the state and society.

Keywords: geography, teaching, textbooks, spatial identity

Monika Komušanac

*Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
mkomusana@fhs.unizg.hr*

Stjepan Šterc

*Ministarstvo demografije i useljništva
ssterc@fhs.unizg.hr*

Borna Mažar

*Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
bmazar1@fhs.unizg.hr*

Paradigma povratka iseljništva: analiza europskih praksi i hrvatske perspektive

Povratne su migracije primarno prostorni proces povratka osoba koje su prethodno emigrirale iz zemlje svojega podrijetla u istu, s namjerom ponovnoga trajnoga ili privremenoga naseljavanja. Ovaj fenomen obilježavaju različita motivacija i provedba te različiti ishodi, s diferenciranim stupnjevima institucionalne podrške. Odluke o povratku temelje se uglavnom na usporedbi migracijskih iskustava i očekivanom ispunjenju migracijskih ciljeva u odredišnom društvu, tj. na osnovi subjektivne percepcije o korisnosti preseljenja. Osim individualnih faktora, na povratne migracije utječu i promjene odnosa potisnih i privlačnih čimbenika u polazišnoj i odredišnoj zemlji, a i u pravilu su osnova za donošenje inicijalnih migracijskih odluka. Demografsko, gospodarsko, društveno i svako drugo „oživljavanje“ prostora i njegovih potencijala, imperativ je svih revitalizacijskih pristupa, a posebno u društvima i prostorima u kojima je depopulacija prisutna desetljećima. Takvi pristupi nužno obuhvaćaju i domicilnu populaciju i nacionalnu identitetsku populaciju u iseljništvu. Glavni cilj istraživanja jest analizirati pristupe i modele povratnih migracija u izabranim europskim državama, sintetizirati najčešće dimenzije povratka koje pokrivaju različita područja poput poduzetništva, obrazovanja, kulture, ekonomije i sl., s osvrtnom na identifikaciju mjera koje bi mogle biti primjenjive i u hrvatskom kontekstu. Hrvatska je, nažalost, tradicionalna iseljenička država s čijega prostora stanovništvo iseljava gotovo stoljeće i pol s prekidima, a posljednji se iseljenički val intenzivirao ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Dosadašnja istraživanja migracijskih iskustava upućuju na to kako bi, u slučaju značajnijega poboljšanja ekonomskih prilika i kvalitete života u Hrvatskoj, povratak recentnih hrvatskih iseljenika bio realniji, izgledniji i intenzivniji. Na valu razvidnoga ekonomskoga napretka, Hrvatska bi institucionalna podrška povratku trebala biti konkretnija, intenzivnija i proaktivnija, uz oslanjanje na europske prakse, primjere i preporuke, ali i prilagodbe lokalnim i regionalnim izazovima, osobito specifičnostima demografskoga razvoja Hrvatske u posljednjih nekoliko desetljeća. Paradigma povratka iseljništva nije samo prilika za unaprjeđenje ukupnih razvojnih potencijala Hrvatske, već i pitanje opstanka prostora koji desetljećima gubi stanovništvo kao svoj najvrjedniji resurs.

Ključne riječi: demografske mjere, Hrvatska, iseljništvo, povratne migracije, revitalizacija

The Return Migration Paradigm: An Analysis of European Practices and the Croatian Perspective

Return migration is primarily a spatial process involving the return of individuals who have previously emigrated from their country of origin, with the intention of resettling either permanently or temporarily. This phenomenon is characterized by varying motivations, levels of implementation, and outcomes, as well as differing degrees of institutional support. Decisions to return are generally based on a comparison of migration experiences and the expected fulfillment of migration goals in the host society, i.e., on the subjective perception of the benefits of relocation. In addition to individual factors, return migration is influenced by changes in the push and pull factors in both the country of origin and the destination country, which are typically the foundation for making initial migration decisions. The demographic, economic, social, and overall revitalization of a space and its potential is an imperative of all revitalization approaches, especially in societies and regions that have experienced depopulation for decades. Such approaches must necessarily include both the domiciled population and the national identity-based population in the diaspora. The main goal of this research is to analyze the approaches and models of return migration in selected European countries, to synthesize the most common dimensions of return, covering areas such as entrepreneurship, education, culture, economy, etc., and to identify measures that could be applicable in the Croatian context. Unfortunately, Croatia is a traditionally emigrant-sending country, with its population emigrating over the course of nearly a century and a half, with some interruptions. The most recent emigration wave intensified after Croatia's accession to the European Union in 2013. Previous research on migration experiences suggests that, should there be significant improvements in economic opportunities and quality of life in Croatia, the return of recent Croatian emigrants would become more realistic, likely, and intensive. Riding the wave of evident economic progress, Croatia's institutional support for return migration should become more concrete, intensive, and proactive, drawing on European practices, examples, and recommendations, while also adapting to local and regional challenges, especially the specificities of Croatia's demographic development over the past several decades. The return migration paradigm is not only an opportunity to enhance Croatia's overall development potential but also a matter of survival for regions that have been losing their population, their most valuable resource, for decades.

Keywords: demographic measures, Croatia, diaspora, return migration, revitalization

Marija Konsuo Kuzmanić

Sveučilište u Dubrovniku
marija.konsuo@gmail.com

Rebeka Milković

Sveučilište u Dubrovniku
rebeka98milkovic@gmail.com

Stavovi jedne obitelji koja uči hrvatski jezik kao ini u Dubrovniku: studija slučaja

Posljednje tri godine Hrvatska bilježi porast broja stanovništva i to isključivo zahvaljujući pozitivnom migracijskom saldu, odnosno većem broju useljenih u odnosu na iseljene. Prema dostupnim podacima Državnog zavoda za statistiku u 2023. godini u Hrvatsku se iz inozemstva doselilo 15,6 % hrvatskih državljana i 84,4 % stranaca, a odselilo se 64,8 % hrvatskih državljana i 35,2 % stranaca. Iako se primarno radi o privremeno doseljenima, tj. inozemnim radnicima, postoje i izolirani slučajevi. Jedan takav je i četveročlana obitelj, otac, majka, kći i sin, iz Sjedinjenih Američkih Država, Floride koja se doselila u Župu dubrovačku 2022. godine. Budući da su njihovi razlozi doseljenja drugačiji i da se radi o cijeloj obitelji, a ne o pojedincu, pretpostavlja se kako je njihova motivacija za učenjem hrvatskog jezika kao inog drugačija. S druge strane, riječ je o doseljenicima s engleskog govornog područja što, također, uvelike može utjecati na stav i motivaciju za učenjem hrvatskoga jezika. Metodom polustrukturiranog sociolingvističkog intervjua istražili su se stavovi članova navedene obitelji prema važnosti učenja hrvatskog jezika, o prirodi učenja jezika, o strategiji i pristupu učenja jezika, o vlastitoj ovladanosti jezikom, o poslovnim mogućnostima s obzirom na stupanja ovladanosti jezikom. Riječ je o kvalitativnoj metodi sličnoj razgovoru s jednim ili više ispitanika koja je fleksibilnija u odnosu na anketu (Miroj i Gordon, prema Starčević, 2015: 4). Osim navedenih stavova, donose se njihova zapažanja o kulturi života, utjecaju okoline na učenje jezika okoline, naročito u školi jer su im djeca bila uključena u pripremnu nastavu propisanu *Pravilnikom o provođenju pripremne i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostаточно znaju hrvatski jezik i nastave materinskoga jezika i kulture države podrijetla učenika*. Cilj ovog istraživanja je prikazati stavove stranaca koji uče hrvatski kao ini jezik, ali i njihovu motivaciju i iskustvo učenja hrvatskoga u različitim svakodnevnim situacijama što će, nedvojbeno, pomoći u osmišljavanju novih pristupa podučavanju hrvatskog kao inog jezika.

Ključne riječi: hrvatski kao ini, pristup učenju stranog jezika, stavovi o jeziku, studija slučaja, učenje inog jezika

The Attitudes of a Family Learning Croatian as a Second Language in Dubrovnik: A Case Study

In the past three years, Croatia has experienced population growth solely due to a positive migration balance—that is, more people immigrating than emigrating. According to data from the Croatian Bureau of Statistics, in 2023, 15.6% of immigrants to Croatia were Croatian citizens, while 84.4% were foreigners. Conversely, 64.8% of those who emigrated were Croatian citizens, and 35.2% were foreigners. Although most immigrants are temporary residents, such as foreign workers, there are also isolated cases. One such case is a four-member family—father, mother, daughter, and son—from Florida, USA, who moved to Župa Dubrovačka in 2022. Since their reasons for relocating differ and involve an entire family rather than an individual, it is assumed that their motivation for learning Croatian as a second language is also different. Additionally, as native English speakers, their linguistic background may significantly influence their attitudes and motivation toward learning Croatian. Using a semi-structured sociolinguistic interview method, the study explored the family members' attitudes toward the importance of learning Croatian, their views on language learning, their strategies and approaches, their self-assessed language proficiency, and the professional opportunities available based on their language skills. This qualitative method, similar to a conversation with one or more participants, is more flexible than a survey (Milroy and Gordon, as cited in Starčević, 2015: 4). In addition to these attitudes, the study presents their observations on local culture and the influence of the environment on language learning—particularly in school, as their children attended preparatory classes in accordance with the Regulation on Preparatory and Supplementary Classes for Students Who Do Not Know or Have Insufficient Knowledge of the Croatian Language, as well as classes in their native language and culture. The aim of this research is to present the attitudes of foreigners learning Croatian as a second language, along with their motivation and experiences in various everyday situations. This will undoubtedly contribute to the development of new approaches to teaching Croatian as a second language.

Keywords: Croatian as a second language, foreign language learning approach, language attitudes, case study, second language acquisition.

Josipa Korljan Bešlić

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
jkorljan@ffst.hr*

Helena Burić

*Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
hburic@ffst.hr*

Jezik kao preduvjet integracije: strani državljani u Splitu

Migracije su oduvijek postojale i mijenjale strukturu stanovništva. Posljednjih nekoliko godina sve je veći broj stranih državljana koji se naseljavaju u Republici Hrvatskoj, a pritom mnogi od njih ne govore hrvatski jezik. Većinski je razlog tih migracija ekonomski, što se povezuje s migracijskim fenomenom kao procesom integracije, dezintegracije i reintegracije društvenog poretka (Vukić). Zakonodavstvo Europske unije i Republike Hrvatske na ove novine pokušava odgovoriti različitim zakonima i mjerama te osnivanjem različitih tijela. Jedan od najvažnijih preduvjeta uspješne integracije u društvo jest poznavanje jezika i kulture države u koju strani državljani dolaze. Uklopna i uporabna motivacija (Jelaska) najčešće motiviraju neizvorne govornike na učenje inoga jezika. Cilj ovoga rada jest ispitati koliko se jeziku pridaje pozornosti pri integraciji stranih državljana te koliko su sami strani državljani motivirani učiti hrvatski jezik i kulturu, na primjeru grada Splita. Istražit će se odnos broja stranih državljana naseljenih u Splitu i okolici u posljednje dvije godine s brojem onih koji aktivno uče jezik i kulturu u nekoj od obrazovnih ustanova. Rad se temelji na migracijskim teorijama i teoriji jezične integracije, a samo istraživanje na metodi ankete i metodi razgovora. Rezultati ispitivanja doprinijet će boljem razumijevanju potreba samih stranih državljana, ali i pružateljima obrazovanja te, u konačnici, imigracijskoj politici Republike Hrvatske. U radu će se analizirati različiti aspekti odnosa i potencijalnih korelacija između razine poznavanja hrvatskoga jezika i stupnja integracije doseljenika stranog podrijetla u hrvatsko društvo, a na temelju anketnih rezultata predložiti će se i parametri koji bi u budućim integracijama trebali biti razmotreni, kako bi sam proces integracije bio što uspješniji.

Ključne riječi: hrvatski kao ini jezik, integracija, jezična integracija, migracije, motivacija

Language as a Prerequisite for Integration: Foreign Citizens in Split

Migration has always existed and has continually changed the structure of the population. In recent years, an increasing number of foreign citizens have been settling in the Republic of Croatia, many of whom do not speak the Croatian language. The primary reason behind these migrations is economic, which is linked to the migration phenomenon as a process of integration, disintegration, and reintegration of the social order (Vukić). The legislation of the European Union and the Republic of Croatia seeks to respond to these changes through various laws, measures, and the establishment of different bodies. One of the most important prerequisites for successful integration into society is knowledge of the language and culture of the country to which foreign citizens are arriving. Integrative and instrumental motivation (Jelaska) most commonly drive non-native speakers to learn a new language. The aim of this paper is to examine the extent to which language is emphasized in the integration of foreign citizens and how motivated foreign citizens themselves are to learn the Croatian language and culture, using the city of Split as a case study. The paper will investigate the relationship between the number of foreign nationals who have settled in Split and its surroundings over the past two years and the number of those actively learning the language and culture through educational institutions. The work is based on migration theories and the theory of language integration, and the research itself relies on the survey method and interviews. The results will contribute to a better understanding of the needs of foreign citizens, as well as to those providing education, and ultimately to the immigration policy of the Republic of Croatia. This paper will analyze various aspects of the relationship and potential correlations between the level of Croatian language proficiency and the degree of integration of foreign-born immigrants into Croatian society. Based on the survey results, we will also propose parameters that should be considered in future integration efforts to ensure the integration process is as successful as possible.

Keywords: Croatian as a second and foreign language integration, language integration, migration, motivation

Razumijevanje razlika u jezičnim iskustvima djece nasljednih govornika: Hrvatski kao nasljedni jezik u Italiji i Njemačkoj

Dvojezični razvoj razlikuje se ovisno o dobi prve izloženosti jeziku, količini i kvaliteti jezičnog unosa, učestalosti uporabe jezika te društveno-kulturološkim čimbenicima (Unsworth, 2016). Individualne razlike mogu biti značajne, čak i unutar iste zajednice. U ranijim se psiholingvističkim istraživanjima djeci nasljednim govornicima pristupalo kao homogenoj skupini uspoređujući ih s jednojezičnom djecom. No takav pristup nije metodološki valjan i ostavlja mnoga teorijska pitanja o dvojezičnosti neodgovorenima. Novija istraživanja usmjerena su na usporedbu dvojezičnih skupina i nastoje se razlučiti iskustveni čimbenici koji predviđaju različite ishode u usvajanju nasljednog jezika (Osch et al., 2025). Međutim, nedostatak istraživanja o govornicima manje zastupljenih nasljednih jezika ne omogućava cjelovito razumijevanje dvojezičnog razvoja. Cilj je ovog istraživanja ispitati u kojoj se mjeri razlikuju jezična iskustva djece od 6 do 12 godina koja usvajaju hrvatski kao nasljedni jezik u Italiji ($N=30$) i Njemačkoj ($N=40$). Istraživanje je dio šire studije o ulozi individualnih razlika u usvajanju hrvatskoga kao nasljednog jezika. Podatci su prikupljeni upitnikom Q-BEx (*Quantifying Bilingual Experience*, De Cat et al., 2022), u kojem su roditelji izvijestili o jezičnim iskustvima svog djeteta. Rezultati pokazuju da djeca u Njemačkoj imaju značajno veću izloženost hrvatskomu i češće ga rabe u usporedbi s djecom u Italiji. To se odnosi na kumulativnu izloženost i uporabu hrvatskoga (tijekom života), kao i na trenutnu izloženost i uporabu hrvatskoga kod kuće i u lokalnoj zajednici, ali ne u školi i tijekom praznika. Djeca u Njemačkoj također imaju bogatija jezična iskustva, što je mjereno u čestoti čitanja, pisanja, sudjelovanja u drugim (školskim) aktivnostima, broju osoba koje razgovaraju s djetetom na hrvatskome te socioekonomskom statusu roditelja. Unatoč tim razlikama roditelji u obje zemlje slično procjenjuju jezična znanja svoje djece (čitanje, pisanje, slušanje i govor). Ovo istraživanje upućuje na važnost razumijevanja dvojezičnosti djece nasljednih govornika kao kontinuuma, pri čemu je nužno uzeti u obzir razlike u količini i kvaliteti jezične izloženosti i uporabe jezika, čak i među govornicima istoga nasljednog jezika. Razlučivanje iskustvenih čimbenika koji pridonose individualnim razlikama ključno je u predviđanju ishoda usvajanja nasljednog jezika. Dobivene spoznaje mogu biti korisne i pri planiranju nastave hrvatskog jezika kako bi se učinkovitije podržao jezični razvoj djece nasljednih govornika.

Ključne riječi: djeca nasljedni govornici, dvojezična iskustva, jezična izloženost, nasljedni hrvatski, uporaba jezika, Q-BEx

Understanding Differences in Language Experiences of Child Heritage Speakers: Croatian as a Heritage Language in Italy and Germany

Bilingual language development varies depending on the onset of language exposure, quantity and quality of input, frequency of language use and socio-cultural factors (Unsworth, 2016). Individual differences can be considerable, even within the same community. Earlier psycholinguistic studies treated child heritage speakers as a homogeneous group comparing them with monolinguals. This approach lacks methodological validity and leaves many theoretical questions about bilingualism unanswered. Recent research focuses on comparing bilingual groups to identify experiential factors that predict varying outcomes in heritage language acquisition (Osch et al., 2025). Nevertheless, the lack of research on less-represented heritage languages does not allow for a comprehensive understanding of bilingual language development. This study aims to investigate the extent to which the language experiences of 6- to 12-year-old children acquiring Croatian as a heritage language differ in Italy ($N=30$) and Germany ($N=40$). The study is part of a broader research on the role of individual differences in the acquisition of heritage Croatian. Data were collected using the Q-BEx questionnaire (*Quantifying Bilingual Experience*, De Cat et al., 2022), in which parents reported on their child's language experiences. The results show that children in Germany have significantly greater exposure to and use of Croatian compared to children in Italy. This includes cumulative exposure and use (across their lifespan), and current exposure and use at home and in the local community, but not at school and during holidays. Children in Germany also have richer language experiences, as measured by the frequency of reading, writing, participation in other (school) activities, number of Croatian-speaking people interacting with the child, and parents' socioeconomic status. Despite these differences, parents in both countries rate their children's language skills (reading, writing, listening, and speaking) similarly. This study underscores the importance of understanding child heritage language bilingualism as a continuum, accounting for differences in the quantity and quality of language exposure and use, even among speakers of the same heritage language. Identifying the experiential factors that contribute to individual differences is crucial for predicting outcomes in heritage language acquisition. The findings can also be useful when planning Croatian language lessons to more effectively support the language development of child heritage speakers.

Keywords: bilingual language experiences, child heritage speakers, heritage Croatian, language exposure, language use, Q-BEx

Sara Košutar

UiT The Arctic University of Norway
sara.kosutar@uit.no

Judith Schlenter

Državno sveučilište u Kölnu
judith.schlenter@uni-koeln.de

Natalia Mitrofanova

UiT The Arctic University of Norway
natalia.mitrofanova@uit.no

Serge Minor

UiT The Arctic University of Norway
sergey.minor@uit.no

Usvajanje glagolskog vida djece nasljednih govornika hrvatskoga u Italiji i Njemačkoj: Istraživanje praćenja pokreta očiju

Usvajanje glagolskog vida pokazalo se zahtjevnim za djecu nasljedne govornike (Cuza et al., 2013). Prema pretpostavci o međujezičnom utjecaju (MJU) sličnosti između jezika trebale bi olakšati usvajanje gramatike (Serratrice, 2013). Međutim, nisu sva istraživanja potvrdila da je usvajanje glagolskog vida u nasljednom jeziku lakše kada ista gramatička kategorija postoji u jeziku društva (Paspali et al., 2022). Kao rezultat koaktivacije jezika u djetetovu umu, MJU bi mogao biti vidljiv prije svega tijekom nesvjesne jezične obrade, ali takva su istraživanja općenito rijetka (van Dijk et al., 2022). Osim toga još uvijek nije istraženo kako djeca nasljedni govornici hrvatskoga usvajaju glagolski vid (Cvikić & Jelaska, 2007). Cilj je ovog istraživanja ispitati olakšava li MJU usvajanje glagolskog vida djece nasljednih govornika hrvatskoga u Italiji i Njemačkoj. Pretpostavljalo se da će hrvatsko-talijanska skupina postići značajno bolje rezultate u odnosu na hrvatsko-njemačku skupinu jer hrvatski i talijanski imaju gramatičku kategoriju vida, dok je njemački nema. Sudionici su bili nasljedni govornici hrvatskoga u Italiji (N=29) i Njemačkoj (N=38) u dobi od 6 do 12 godina koji pohađaju Hrvatsku nastavu u inozemstvu. Skupine su ujednačene po dobi, a jezična izloženost ispitana je QBEx upitnikom (De Cat et al., 2022). Istraživanje je provedeno metodom praćenja pokreta očiju s ugrađenim zadatkom odabira slika. Djeca su slušala rečenice s teličnim glagolima svršenog ili nesvršenog vida i odabirala su odgovarajuće slike. Na zadatku odabira slika pronađen je pozitivni učinak izloženosti hrvatskomu ($B=0.04$, $z=1.81$, $p=0.07$) i značajan učinak skupine ($B=1.81$, $z=2.25$, $p=0.02$), pri čemu hrvatsko-talijanska skupina postiže bolje rezultate. Analiza pokreta očiju pokazala je veći broj fiksacija na ciljanu sliku u hrvatsko-talijanskoj skupini. Izloženost hrvatskomu pozitivno utječe na obradu glagolskog vida u hrvatsko-talijanskoj skupini, ali taj je učinak vidljiv samo u rečenicama s glagolima svršenog vida. Rezultati potvrđuju da MJU olakšava usvajanje glagolskog vida u nasljednom jeziku kada ista gramatička kategorija postoji u jeziku društva. Istraživanje ima praktične implikacije jer pokazuje da usvajanje kategorije vida nije jednako zahtjevno za svu djecu nasljedne govornike hrvatskoga. U skladu s time predstaviti će se i materijali koji mogu poslužiti učiteljima za poučavanje glagolskog vida u nastavi hrvatskoga kao nasljednog jezika.

Ključne riječi: dječji jezik, glagolski vid, jezična obrada, međujezični utjecaj, hrvatski kao nasljedni jezik

The Acquisition of Verbal Aspect by Child Heritage Speakers of Croatian in Italy and Germany: An Eyetracking Study

The acquisition of verbal aspect is challenging for child heritage speakers (HSs; Cuza et al., 2013). The Crosslinguistic influence (CLI) hypothesis suggests that linguistic similarities should facilitate grammar acquisition (Serratrice, 2013). However, the evidence for the facilitative CLI when the heritage language and societal language share the grammatical category of aspect is inconsistent (Paspali et al., 2022). As a result of co-activation of languages in a child's mind, CLI may be especially visible during real-time processing, though research is limited (van Dijk et al., 2022). Additionally, the acquisition of verbal aspect by Croatian child HSs remains unexplored (Cvikić & Jelaska, 2007). This study investigated whether CLI facilitates the acquisition of verbal aspect by Croatian child HSs in Italy and Germany. It was hypothesized that the Croatian-Italian group would outperform the Croatian-German group, as both Croatian and Italian, unlike German, encode aspect grammatically. Participants were Croatian child HSs in Italy (N=29) and Germany (N=38) aged 6–12 years attending the program Teaching Croatian abroad. The groups were matched by age, and language exposure was assessed using the QBEx questionnaire (De Cat et al., 2022). The study employed the eye-tracking method with an embedded pictureselection task. The children listened to sentences containing telic verbs in either the perfective or imperfective aspect and selected corresponding pictures. The picture selection task revealed a positive effect of exposure to Croatian ($B=0.04$, $z=1.81$, $p=0.07$) and a significant effect of group ($B=1.81$, $z=2.25$, $p=0.02$), with the Croatian-Italian group demonstrating higher accuracy. Eye-tracking analysis showed more fixations on the target picture in the Croatian-Italian group. Exposure to Croatian positively influenced the processing of verbal aspect in the Croatian-Italian group, but this effect was limited to the perfective condition. The results confirm that CLI supports the acquisition of verbal aspect in a heritage language when the same category is present in the societal language. The study has practical implications showing that the acquisition of verbal aspect is not equally challenging for all Croatian child HSs. Accordingly, we will present materials that teachers can use in teaching verbal aspect in the heritage Croatian.

Keywords: child language, verbal aspect, language processing, cross-linguistic influence, Croatian as a heritage language

Izazovi u očuvanju nacionalnoga identiteta djece hrvatskih radnih migranata u zapadnoj Europi – između jugoslavenstva i asimilacije

Zbog nemogućnosti učinkovitoga rješavanja gospodarske krize, koja se očitovala i u visokoj stopi nezaposlenosti, režim komunističke Jugoslavije od početka 1960-ih godina dopustio je dijelu svojih građana da privremeno boravi i radi u kapitalističkim državama zapadne Europe. Jugoslavenske komunističke vlasti nastojale su na razne načine nadzirati i kontrolirati više od milijun svojih građana koji su veći dio godine boravili u inozemstvu. Jedan od oblika nadzora i kontrole bilo je i organiziranje jugoslavenske dopunske škole (JDŠ) u državama s većim brojem djece radnih migranata iz Jugoslavije. Proklamirani cilj spomenutoga poteza bio je spriječiti asimilaciju djece radnih migranata te ih pripremiti za povratak u jugoslavenski školski sustav budući da je režim neprestano isticao privremenost boravka radnih migranata i članova njihovih obitelji u inozemstvu, iako je znatan broj njih težio trajnom životu izvan Jugoslavije. No JDŠ se u prvom redu koristio za indoktrinaciju djece marksizmom i jugoslavenskom državnom ideologijom, što je uključivalo i razvijanje kulta ličnosti jugoslavenskoga predsjednika Josipa Broza Tita. Također, pod izgovorom borbe protiv asimilacije, kod djece se u prvom redu nastojao izgraditi zajednički, jugoslavenski identitet na temeljima onoga srpskoga, što je, među ostalim, podrazumijevalo potiskivanje elemenata hrvatskoga nacionalnoga identiteta kod hrvatske djece. Takva praksa bila je neprihvatljiva mnogim obiteljima hrvatskih radnih migranata, čiji su članovi bili praktični katolički vjernici te gajili zazor pa i neprijateljstvo prema jugoslavenskom komunističkom režimu. Opisano stanje dovodilo je do brojnih iskaza nezadovoljstva pa dio djece hrvatskih radnih migranata nije polazio JDŠ zbog želje njihovih roditelja da sačuvaju hrvatski nacionalni identitet. Cilj ovoga istraživanja jest analizirati ustrojavanje i rad JDŠ-a s naglaskom na položaj djece hrvatskih radnih migranata te kritički propitati prethodno iznesene teze. Poto-nje će biti u prvom redu izvedeno komparativnom istraživačkim metodom. Naime, s jedne će strane biti korišteni dokumenti jugoslavenske provenijencije, iz fondova Hrvatskoga državnoga arhiva Savjet za odnose s inozemstvom Izvršnog vijeća Sabora Socijalističke Republike Hrvatske (SRH) te Republički komitet za odnose s inozemstvom SRH. S druge pak strane, analizirat će se pisanje jednog od najkvalitetnijih časopisa hrvatskih političkih emigranata – londonske *Nove Hrvatske*, koji je upozoravao na prethodno opisane nasrtaje na nacionalni identitet djece hrvatskih radnih migranata.

Ključne riječi: asimilacija, hrvatski nacionalni identitet, hrvatski radni migranti, jugoslavenske dopunske škole, *Nova Hrvatska*

Challenges in Preserving the National Identity of Children of Croatian Migrant Workers in Western Europe – Between Yugoslavism and Assimilation

As the communist Yugoslav regime was unable to effectively resolve the economic crisis, it allowed some of its citizens to temporarily live and work in the capitalist countries of Western Europe. The Yugoslav communist authorities attempted to monitor and control more than a million of their citizens who spent most of the year abroad in various ways. One form of monitoring and control was the establishment of Yugoslav supplementary schools (*jugoslavenske dopunske škole*, JDŠ) in countries with a large number of migrant workers from Yugoslavia. The declared aim of this measure was to prevent the assimilation of the children of migrant workers and to prepare them for their return to the Yugoslav school system. However, JDŠ was primarily used to indoctrinate children with Marxism and Yugoslav state ideology. Under the pretext of the fight against assimilation, efforts were also made to create a common Yugoslav identity among children on the basis of the Serbian one, which meant, among other things, the suppression of elements of Croatian national identity among Croatian children. Such a practice was unacceptable to many families of Croatian migrant workers, whose members were practicing Catholics and harbored resentment, even hostility, towards the Yugoslav communist regime. The aim of this study is to analyze the organization and functioning of JDŠ with a focus on the position of the children of Croatian migrant workers and to critically examine the theses put forward previously. The latter will be done primarily with the help of a comparative research method. On the one hand, documents of Yugoslav provenance from the holdings of the Croatian State Archives, the Council for Foreign Relations of the Executive Council of the Parliament of the Socialist Republic of Croatia (SRH) and the Republic Committee for Foreign Relations of the SRH will be used. Secondly, the writings of one of the most prominent journals of Croatian émigrés, the London-based *Nova Hrvatska*, are analyzed, which warned against the previously described attacks on the national identity of the children of Croatian migrant workers.

Keywords: assimilation, Croatian national identity, Croatian migrant workers, Yugoslav supplementary schools, *Nova Hrvatska*

Ritam grada. Pogled na nazivlje i autore prigodnih latinskih pjesama iz prve polovice 19. stoljeća

Izlaganje se temelji na prigodnim pjesmama hrvatske književnosti na latinskome jeziku iz prve polovice 19. stoljeća. Naime, postoji čitavo specijalizirano nazivlje prigodnica koje su se pjevale raznim značajnim osobama društvenog života prigodom rođendana, dolazaka u određeni grad, pogreba, završetaka školske/akademske godine, raznih proslava, obljetnica i sličnih događaja. Prigodnice i njihovo nazivlje smatraju se osobito značajnima u povijesti književnosti jer, osim literarne vrijednosti koju imaju, opisuju javni život grada. U njima se spominju utjecajne i aktualne ličnosti, od profesora i nastavnika do službenika, pisaca, raznih uglednijih namještenika te kraljevskih ličnosti, izaslanika, gradskih znamenitih pojedinaca i sličnih. U izlaganju će se predstaviti najzastupljenije prigodnice, autori i objašnjeno nazivlje (usp. radove Jovanović, Bratičević, Krešić Nacevski, Galić Bešker, Ušković) koje dosad nije bilo predmet interesa akademske zajednice.

Ključne riječi: pjesme prigodnice, latinitet 19. stoljeća, nazivlje prigodnica, pjesništvo 19. stoljeća

The Rhythm of the City. A Look at the Terminology and Authors of Latin Occasional Poetry from the First Half of 19th Century

The paper is based on Latin occasional poetry from the first half of the 19th century. Specifically, there is a specialized nomenclature of occasional poetry sung on various occasions and referring to important individuals in public life, for example, on their birthdays, the arrival of distinguished persons, funerals, the end of the school or academic year, and similar events. Occasional poetry and its nomenclature are considered important in the history of literature because, apart from their literary value, they reflect the public life of the city, mentioning a wide range of prominent individuals. The most common nomenclature and authors of Latin occasional poetry (including the works of Bratičević, Krešić Nacevski, Galić Bešker, Jovanović, and Ušković) will be presented in the paper.

Keywords: Occasional poetry, Latinity in 19th century, nomenclature of occasional poetry, 19th century poetry

Sedmogodišnje istraživanje hrvatskih govora na Novome Zelandu (2017 – 2024): od obiteljske fotografije do digitalizacije govora

Znanstveni projekt Hrvatske zaklade za znanost *Govori Makarskoga primorja – sinkronija i dijakronija* [GoMaPri] (2017 – 2021), uz dijalektološka i sociolingvistička istraživanja govora uzmorskoga i nemorskoga pojasa oko planine Biokovo, uključivao je i istraživanja govora iseljenoga stanovništva s ovoga prostora na daleki Novi Zeland. Iz ranijih je istraživanja potvrđeno kako su na Novi Zeland od kraja 19. stoljeća u nekoliko valova iseljavali u najvećemu postotku stanovnici s ovoga geografskoga prostora (Čizmić 1981; Banović 1988; Božić Vrbančić 2018). Preliminarni su istraživački rezultati projekta GoMaPri potvrdili kako je danas na prostoru Novoga Zelanda i nakon skoro stoljeća i pol od prvoga doseljavanja vidljiva zajednica potomaka čiji su pretci doseljavali s okobiokovskoga areala (Dragicevich 2017; Kurtović Budja i Lasić 2021). U radu se predstavlja izazovna dinamika sedmogodišnjega znanstvenoga istraživanja usmjerenoga na prikupljanje, bilježenje i opisivanje (o)čuvanih hrvatskih govora predaka među potomcima na Novome Zelandu. Kroz više etapa trajanja projekta potvrdilo se kako je za jezična istraživanja nužno interdisciplinarno pristupanje iz više područja društveno-humanističke znanosti. U skladu s takvim istraživačkim iskustvom cilj je ovoga rada prikazati metodološke obrate kroz sedmogodišnje istraživanje započeto sretnom slučajnošću (eng. *serendipity*) pronalaskom obiteljske fotografije 2017. godine, a zaključeno digitalnom pohranom (o)čuvanih hrvatskih govora s Novoga Zelanda 2025. godine.

Glavne riječi: potomci hrvatskih iseljenika, Novi Zeland, čuvanje govora predaka, metodologija istraživanja govora predaka, interdisciplinarna obrada i predstavljanje istražene građe, digitalizirano društvo

Seven Years of Research on Croatian Dialects in New Zealand (2017–2024): From a Family Photograph to the Digitization of Speech

The scientific project of the Croatian Science Foundation *Govori Makarskoga primorja – sinkronija i dijakronija* [GoMaPri] (2017–2021), alongside dialectological and sociolinguistic research of the coastal and inland areas surrounding Mount Biokovo, also encompassed the study of speech among the emigrant population originating from this region and settled as far afield as New Zealand. Previous research confirmed that, from the late 19th century onward, several waves of emigration to New Zealand were primarily composed of inhabitants from this geographic area (Čizmić 1981; Banović 1988; Božić Vrbančić 2018). Preliminary findings from the GoMaPri project further confirmed the existence of a visible community in New Zealand—descendants of settlers from the Biokovo region—still present nearly a century and a half after initial migration (Dragicevich 2017; Kurtović Budja & Lasić 2021). This paper presents the complex dynamics of a seven-year scientific investigation focused on collecting, documenting, and describing the preserved Croatian heritage dialects among descendants in New Zealand. Over the various phases of the project, it became evident that linguistic research of this kind requires an interdisciplinary approach spanning multiple domains within the social sciences and humanities. In line with this research experience, the aim of this paper is to outline the methodological shifts that occurred throughout the seven-year study—initiated serendipitously in 2017 with the discovery of a family photograph, and culminating in 2025 with the digital archiving of preserved Croatian dialects from New Zealand.

Keywords: descendants of Croatian emigrants, New Zealand, preservation of ancestral dialects, methodology of ancestral speech research, interdisciplinary analysis and presentation of researched material, digitalized society

Sanja Matičić

Gimnazija Vukovar
sanja.maticic@skole.hr

Sanja Pavlović Šijanović

Gimnazija Vukovar
sanja.pavlovic-sijanovic@skole.hr

Očuvanje nacionalnoga identiteta u doba globalizacije i digitalnih medija

„Narodna je knjiga i glavni plod duha svakoga naroda i glavno promicalo njegova razvitka, u nesretnim okolnostima javnoga života jedino sidro koje ga od propasti čuva“, riječi su biskupa Strossmayera koje nam i danas, u vremenu digitalizacije i površne potrošnje informacija, nude smjerokaz o važnosti očuvanja kulturnoga identiteta kroz čitanje i obrazovanje. U ovom izlaganju analiziramo kako suvremeni pristupi nastavi mogu doprinijeti očuvanju kulturnoga i nacionalnoga identiteta te potaknuti interes novih generacija za kulturnu baštinu. Poseban naglasak stavljamo na reinterpetaciju književnoga stvaralaštva Ivane Brlić-Mažuranić kroz inovativne metode, uključujući stop-animaciju, kao i na očuvanje staroga slavenskoga pisma – glagoljice – kroz interaktivne 3D didaktičke igre. Predstaviti ćemo projektnu aktivnost koja kroz kreativnu reinterpetaciju nedovršene pripovijesti *Jaga-baba na Haliču* spaja tradicionalni narativ s modernim medijima, potičući kod učenika razvoj mašte, kreativnosti i kritičkoga promišljanja. Također, kroz edukativne igre temeljene na glagoljici pokazat ćemo kako tehnologija može postati alat za očuvanje kulturne baštine i učenje staroga pisma na zabavan i interaktivan način. Naš je cilj dokazati da digitalni alati, suvremene tehnologije i inovativne metode u nastavi nisu nužno prijetnja tradicionalnim vrijednostima, već mogu postati most koji povezuje prošlost i sadašnjost, omogućujući mladima da kroz nove medije prodube svoj odnos prema nacionalnoj književnosti, jeziku i identitetu.

Ključne riječi: digitalni mediji, edukacija, kulturna baština, nacionalni identitet, tehnologija

Preserving National Identity in the Age of Globalization and Digital Media

“The national book is the primary fruit of every nation’s spirit and the main vehicle of its development; in unfortunate circumstances of public life, it is the only anchor that prevents it from perishing,” said Bishop Strossmayer. These words still serve as a guiding light today, in an era of digitalization and superficial consumption of information, reminding us of the importance of preserving cultural identity through reading and education. In this presentation, we analyze how modern educational approaches can contribute to the preservation of cultural and national identity while fostering interest in cultural heritage among new generations. We place special emphasis on the reinterpretation of the literary work of Ivana Brlić-Mažuranić through innovative methods, including stop-motion animation, as well as on the preservation of the ancient Slavic script – Glagolitic – through interactive 3D didactic games. We will present a project activity that, through the creative reinterpretation of the unfinished story *Jaga-baba na Haliču*, merges traditional narratives with modern media, encouraging students to develop imagination, creativity, and critical thinking. Additionally, through educational games based on the Glagolitic script, we will demonstrate how technology can become a tool for preserving cultural heritage and learning the ancient script in a fun and interactive way. Our goal is to prove that digital tools, modern technologies, and innovative teaching methods are not necessarily a threat to traditional values but can serve as a bridge connecting the past and present, enabling young people to deepen their relationship with national literature, language, and identity through new media.

Keywords: cultural heritage, digital media, education, national identity, technology

O starim hrvanjima hrvatskog u europskom ruhu

Na početku će se rad osvrnuti na trenutačno društveno stanje u kojem se na nekim sveučilišnim zajednicama izvan Hrvatske za hrvatski jezik poprilično aktivno dopušta nazivlje „srpsko-hrvatski” ili „hrvatsko-srpski”. Ovom se problematikom slabo bavi u Hrvatskoj te se o tome na stranim sveučilištima slabo zna ili ih se nije dovoljno upoznalo. Također je prisutno mnoštvo *online* tečajeva „srpsko-hrvatskog” na koje se ne reagira. Ovaj će rad istražiti postoji li neki treći put po kojem bi ih se obeshrabilo na takvo, za hrvatski jezik, nepovoljno, nazivlje. Takav se naziv, umjesto da se jezici pobratime nazivom „hrvatski i srpski jezici” zbog svoje sličnosti uvjetovane povijesnim razlozima te pripadanjem istoj jezičnoj skupini, nameće i dodatno zbunjuje same studente hrvatskog jezika. Stoga će ovaj rad ukratko predstaviti povijest hrvatskog jezika, koristeći metodologiju Radoslava Katičića o trima sastavnicama složenog identiteta pojedinog jezika – tipološkoj, genetskoj te vrijednosnoj ili kulturnoj (1992, 35–54). Također će sastavnica analize položaja hrvatskog jezika biti i dokument od 1. srpnja 2013. po kojem je hrvatski postao 24. jezik Europske unije; 20. indoeuropski i 6. slavenski jezik Unije po kojem se zaključuje da Hrvatska ima pravo očekivati razumijevanje i poštovanje samih članica Europske unije i njezinih institucija u pristupu podučavanju našeg jezika kao stranog. Ovaj će rad svojom analizom pokušati prikazati što se na području međunarodnog znanstvenog i diplomatskog zalaganja za hrvatski kao strani jezik dosad učinilo, osobito u Europskoj uniji te će treći dio analize prikazati mogućnosti napredovanja u diplomatskom i jezičnom zalaganju, prvo iz primjera osobno doživljene dobre prakse, a potom i na temelju istraživanja aspekata nedostatka obrazovnih materijala za strance s obzirom na povijest hrvatskog jezika te što sve može pomoći samim lektorima u njihovu radu izvan Hrvatske. Cilj je ovog rada, u prijateljskom duhu, potaknuti duh naše Domovine na aktivnije zalaganje za svoj jezik koji trebamo cijeniti i voljeti te to prenijeti na one koji su odlučili studirati ili pohađati tečaj hrvatskog kao stranog jezika. Zbog naše želje za mirom, što je uvijek pohvalno, ušli smo u pasivnost zbog koje položaj hrvatskog jezika može postati upitan, budući da su druge strane puno aktivnije u promicanju svojeg identiteta koji ne priznaje hrvatski jezik.

Ključne riječi: Europska unija, hrvatski jezik kao strani, identitet jezika, jezično zalaganje

On the Old Struggles of Croatian in European Attire

This paper begins by reflecting on the current social situation in which some academic communities outside Croatia rather actively allow the use of the terms “Serbo-Croatian” or “Croato-Serbian” to refer to the Croatian language. This issue is rarely addressed in Croatia, and foreign universities are either unaware of it or insufficiently informed. Additionally, numerous online courses labeled as “Serbo-Croatian” exist, and little to no reaction follows. This paper will explore whether there is a third path by which such terminology, unfavorable to the Croatian language, might be discouraged. Rather than referring to the languages as “the Croatian and Serbian languages” due to their similarity stemming from historical reasons and their belonging to the same language group, such a composite name is imposed, further confusing students of the Croatian language. Therefore, the paper will briefly present the history of the Croatian language, using Radoslav Katičić’s methodology concerning the three components of a language’s complex identity: typological, genetic, and value-based or cultural (1992, pp. 35–54). Another component of the analysis will be the document dated July 1, 2013, when Croatian became the 24th official language of the European Union; the 20th Indo-European and the 6th Slavic language of the Union. Based on this, it can be concluded that Croatia has the right to expect understanding and respect from other EU member states and institutions when it comes to the approach to teaching Croatian as a foreign language. Through its analysis, this paper will attempt to present what has been done so far in terms of international scholarly and diplomatic efforts concerning Croatian as a foreign language, particularly within the European Union. The third part of the analysis will explore opportunities for progress in diplomatic and linguistic advocacy, first through examples of personally experienced best practices, and then through research into the lack of educational materials for foreigners regarding the history of the Croatian language, as well as what can support Croatian language instructors working abroad in their teaching efforts. The aim of this paper, in a spirit of friendship, is to encourage our Homeland to take a more active stance in promoting its language, one that we ought to cherish and love, and to pass this sentiment on to those who have chosen to study or attend courses in Croatian as a foreign language. Because of our desire for peace, which is always commendable, we have become passive, so much so that the status of the Croatian language may become uncertain, especially as other parties are far more active in promoting their identity, one that does not recognize the Croatian language.

Keywords: European Union, Croatian as a foreign language, language identity, linguistic advocacy

Hrvatska filozofska baština: izazov za budućnost

Istraživanje hrvatske filozofske baštine nalazi se pred ozbiljnim izazovima, obilježenima kontinuiranim padom znanstvenog interesa, izostankom generacijskog prijenosa i nedostatnom državnom podrškom. Unatoč iznimno vrijednim doprinosima određenih institucija i pojedinaca, od kojih su mnogi već pokojni ili u mirovini, današnji su naponi za očuvanje, razvoj i prijenos hrvatske misaone ostavštine svedeni na minimum. Broj aktivnih istraživača u ovom području rapidno opada, a institucionalna podrška, uključujući nastavne programe, projekte i financiranje, sve je slabija. Povijest hrvatske filozofije nije sastavni dio nastave filozofije u gimnazijama, pa čak ni na svim Filozofskim fakultetima u Hrvatskoj, dok doktorski radovi posvećeni toj temi gotovo u potpunosti izostaju. Takvo stanje, koje ukazuje na realnu opasnost da hrvatska filozofska misao iščezne iz znanstvenog i kulturnog pamćenja, zahtijeva hitnu reakciju na državnoj i sveučilišnoj razini: uključivanje povijesti hrvatske filozofije kao obvezne teme u srednjoškolske i visokoškolske kurikule, prevođenje djela starijih hrvatskih filozofa, digitalizaciju i internacionalizaciju građe te popularizaciju misaone baštine s ciljem privlačenja mladih istraživača.

Ključne riječi: hrvatska filozofska baština, trenutni problemi i izazovi, očuvanje i nasljeđivanje

The Croatian Philosophical Heritage: A Challenge for the Future

Research into the Croatian philosophical heritage faces serious and ongoing challenges, marked by a steady decline in scholarly interest, a breakdown in generational transmission, and insufficient institutional and state support. Despite valuable contributions by certain institutions and individuals – many of whom are now retired or deceased – current efforts to preserve, develop, and transmit Croatia's philosophical legacy have been reduced to a minimum. The number of active researchers in this field is rapidly decreasing, and institutional backing, including academic programs, research projects, and funding, continues to weaken. The history of Croatian philosophy is not a standard part of philosophy curricula in secondary schools, and is even absent from some university departments of philosophy. Furthermore, doctoral dissertations focused on this subject are exceedingly rare. This situation presents a very real risk that Croatian philosophical thought may fade from both scholarly discourse and cultural memory. An urgent response is required at the national and university level, including the incorporation of the history of Croatian philosophy into secondary and higher education curricula, translation of historical philosophical texts, digitization and international dissemination of materials, and popularization of the national philosophical tradition in order to attract a new generation of researchers.

Keywords: Croatian philosophical heritage, current issues and challenges, preservation and transmission

Prilog učenju priloga ili uvid u poučavanje hrvatskih priloga kod poljskih studenata u Poznaniu

Radeći gotovo dvadeset godina kao profesorica hrvatskog jezika na Institutu za slavensku filologiju Sveučilišta Adama Mickiewicza u Poznaniu, primijetila sam da moji studenti prilikom učenja hrvatskoga kao stranog jezika prave određene leksičke pogreške znatno češće od drugih. To me potaknulo da ih analiziram u potrazi za rješenjem koje bi smanjilo njihovu učestalost u budućnosti. Polazište za moja razmatranja bio je sadržaj izdvojen iz testova, kolokvija, domaćih zadaća i drugih dužih pisanih tekstova (pisani jezik) te vlastita dragovoljna aktivnost studenata tijekom nastave (govorni jezik). Nakon njihove analize stekla sam dojam da, iako je leksik neosporivo temelj učenja svakog stranog jezika, rijetko se obraća pozornost na činjenicu da se u nastavi vokabulara ponekad mogu uočiti razlike u brzini kojom učenici savladavaju pojedine vrste riječi. Proučavajući materijal koji sam prikupila, brzo sam primijetila da su čestice, prilozi i priloške zamjenice posebno problematični za moje studente. Te riječi obično ne izazivaju nikakve asocijacije na prethodno naučeni vokabular koje bi bile od pomoći pri učenju niti su slične svojim poljskim ekvivalentima. Stvar je dodatno komplicirana nedostatkom konkretne reference, odnosno činjenicom da se te riječi ne mogu objasniti navođenjem osobina designata. Dakle, te tzv. funkcijske riječi očito je teže učiti nego riječi koje su tipični nositelj značenja. U članku ću prikazati i objasniti tijek svojih analiza, navesti konkretne primjere pogrešaka i pokušati otkriti njihovo podrijetlo. Ispitat ću i problematiku predstavljanja i ponavljanja priloga tijekom nastave, kao i njihovo uključivanje u sadržaj udžbenika i vježbenica. Na kraju ću potražiti odgovor na pitanje koji bi način poučavanja priloga mogao biti najučinkovitiji i koje bi promjene u materijalima za učenje hrvatskog vokabulara mogle pomoći studentima da ih brže savladaju.

Ključne riječi: hrvatski kao strani jezik, leksik, pogreške, poučavanje, prilozi

An Insight into the Learning of Croatian Adverbs by Polish Students in Poznań

Working for almost 20 years as a Croatian language teacher at the Institute of Slavic Philology at the Adam Mickiewicz University in Poznań, I observed that when learning Croatian as a foreign language, my students make certain lexical errors noticeably more often than others. This prompted me to analyze them in search of a solution that would reduce their occurrence in the future. The starting point for my analyses was the content extracted from tests, colloquia, homework assignments and other longer written texts (written language) as well as students' voluntary activity during classes (spoken language). After analyzing them, I had the impression that although vocabulary is undoubtedly the basis of learning every foreign language, attention is rarely paid to the fact that when teaching vocabulary, differences can sometimes be noticed in the pace at which students learn individual parts of speech. While examining the material I collected, I quickly noticed that particles, adverbs and adverbial pronouns were particularly problematic for my students. These words usually do not evoke any associations with previously learned vocabulary that are helpful in learning, and they are not similar to their Polish equivalents. The matter is further complicated by the lack of a specific reference, i.e. the fact that these words cannot be explained by citing the features of the referents. Function words are clearly more difficult to learn than typical content words. In my article, I will present, explain and discuss the course of my analyses, cite specific examples of mistakes and try to discover their origin. I will also discuss the issue of presenting and repeating adverbs during classes, as well as incorporating them into textbook and workbook content. Finally, I will consider what way of teaching them would be most effective and what changes in the materials for learning Croatian vocabulary could help students learn them faster.

Keywords: adverbs, Croatian as a foreign language, language mistakes, teaching, vocabulary

Most između domovine i dijaspor: Pobožnost Gospi od Zdravlja iz Jelse na otoku Hvaru kao identitetski simbol hrvatskih migracija

Rad istražuje ulogu naslijeđenih tradicijskih običaja i religijske pobožnosti kao identitetskih simbola unutar hrvatskih migracija, s posebnim naglaskom na stogodišnje štovanje Gospe od Zdravlja koje su hrvatski iseljenici iz Jelse na otoku Hvaru tijekom 1920-ih prenijeli u Villa Mugueta u argentinskoj pokrajini Santa Fe. Unatoč vremenskoj i prostornoj udaljenosti, ova se pobožnost održala u Argentini sve do danas. Istraživačka aktivnost usmjerena je na razumijevanje načina na koje kulturni i vjerski elementi doprinose očuvanju nacionalnog identiteta unutar iseljeničke zajednice kroz više generacija. U radu se tematizira i pitanje u kojoj mjeri je pobožnost prema jelšanskoj Gospi od Zdravlja bila prihvaćena od strane drugih stanovnika u Villi Mugueta, kao i od strane drugih hrvatskih migranata u Argentini koji su doselili iz različitih dijelova Hrvatske. Istraživanje se temelji na kvalitativnoj metodologiji koja uključuje analizu usmenih i pisanih izvora, promatranja proslava te polustrukturirane intervju s članovima zajednica. Komparativna analiza običaja i oblika pučke pobožnosti u Jelsi i Villa Mugueta omogućuje uvid u prijenos i transformaciju identitetskih praksi. Teorijski okvir rada oslanja se na interdisciplinarni pristup unutar studija migracija, osobito na teorije kulturne transmisije, nematerijalne baštine, kolektivnog pamćenja i transnacionalizma. Rad prikazuje na koje je načine ova pobožnost, uz hrvatski jezik, običaje i društvene strukture, postala temelj očuvanja identiteta kroz generacije iseljenika. Usto, rad se bavi i izazovima s kojima se suočavaju suvremene generacije potomaka hrvatskih iseljenika, osobito u kontekstu sve intenzivnijih procesa globalizacije, asimilacije i postupnog gubitka kulturne i jezične kompetencije. Unatoč tim izazovima, tradicijski običaji i dalje mogu funkcionirati kao živo nasljeđe, koje povezuje prošlost s budućnošću, domovinu s dijasporom. Znanstveni doprinos rada očituje se u empirijskom pristupu dosad nedovoljnoj istraženoj temi hrvatske dijaspor u Argentini, kao i u prijedlozima za jačanje institucionalne suradnje s iseljeništvom, uključujući razvoj identitetskog turizma i kulturnih inicijativa.

Ključne riječi: identitet, migracije, pobožnost, tradicija

A Bridge Between Homeland and Diaspora: The Devotion to Our Lady of Health from Jelsa on the Island of Hvar as an Identity Symbol of Croatian Migration

This paper explores the role of inherited traditional customs and religious devotion as identity symbols within Croatian migration, with particular focus on the veneration of Our Lady of Health, which Croatian emigrants from Jelsa on the island of Hvar brought to Villa Mugueta in the Argentine province of Santa Fe during the 1920s. Despite the temporal and spatial distance, this devotion has been preserved in Argentina to the present day. The research is aimed at understanding how cultural and religious elements contribute to the preservation of national identity within the migrant community across multiple generations. The paper also examines the extent to which the Croatian devotion to Our Lady of Health from Jelsa was accepted by other populations in Villa Mugueta, as well as by Croatian migrants in Argentina who arrived from different parts of Croatia. The study is based on a qualitative methodology, including the analysis of oral and written sources, observation of celebrations, and semi-structured interviews with community members. A comparative analysis of customs and forms of popular devotion in Jelsa and Villa Mugueta provides insight into the transmission and transformation of identity practices. The theoretical framework of the paper draws on an interdisciplinary approach within migration studies, particularly theories of cultural transmission, intangible heritage, collective memory, and transnationalism. The paper demonstrates how this devotion, together with the Croatian language, customs, and social structures, became a cornerstone for the preservation of identity across generations of emigrants. Furthermore, the study addresses the challenges faced by contemporary generations of descendants of Croatian emigrants, especially in the context of increasing globalization, assimilation, and the gradual loss of cultural and linguistic competence. Despite these challenges, traditional customs can still function as a living heritage, connecting the past with the future and the homeland with the diaspora. The scientific contribution of this paper lies in its empirical approach to a topic that has thus far been insufficiently explored, the Croatian diaspora in Argentina, as well as in its proposals for strengthening institutional cooperation with the diaspora, including the development of identity-based tourism and cultural initiatives.

Keywords: identity, migration, devotion, tradition

Antonia Ordulj

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
aordulj@fhs.unizg.hr

Valnea Žauhar

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci
vzauhar@ffri.uniri.hr

Gorana Duplancić Rogošić

Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu
gorana.duplancic.rogosic@efst.hr

Čestoća i asocijativna povezanost glagolskih kolokacija u hrvatskom jeziku

Glagolske se kolokacije mogu definirati kao višerječne sveze u kojima se kao osnova pojavljuje glagol koji otvara mjesto imenici ili prijedložno-padežnim izrazima. Istraživanja o kolokacijskoj kompetenciji u hrvatskom kao prvom (J1) (Ordulj i Cvikić 2017; Ordulj i Žauhar 2018) te inom (HIJ) (Ordulj 2017; Ordulj i Sokolić 2017) jeziku pokazuju da na ovladanost kolokacijama utječu čestoća te asocijativna snaga odnosno predvidljivost supojavljivanja kolokacijskih sastavnica. S obzirom na to da su istraživanja o glagolskim kolokacijama u hrvatskom jeziku još uvijek sporadična, cilj je ovoga istraživanja ispitati jačinu asocijativne povezanosti glagolskih kolokacija te čestoću na uzorku od 300 izvornih govornika raspona dobi od 19 do 25 godina. Glagolske kolokacije ekstrahirale su se iz prvoga *Učeničkoga korpusa hrvatskoga kao inoga jezika* – CroL-TeC (Mikelić i sur. 2015.) koji obuhvaća 6213 eseja neizvornih govornika hrvatskoga jezika. Analizirano je ukupno 400 eseja na razinama A2 i B1 u HIJ-u. Provedeno je i korpusno istraživanje u hrvatskom mrežnom korpusu MaCoCu-hr 1.0 (Bañón i sur. 2022) kako bi se dobili podaci o ovjerenosti te čestoći glagolskih kolokacija. Ispitanici su asocijativnu snagu glagolskih kolokacija procjenjivali primjenom numeričke skale od 1 do 5 nakon čega je izračunata prosječna asocijativna snaga za svaku pojedinačnu kolokaciju. Riječ je o prvom istraživanju koje donosi podatke o čestoći (lingvistički deskriptor) te asocijativnoj snazi (psihološki deskriptor) glagolskih kolokacija u hrvatskom jeziku. Stoga je istraživanje osobito važno u procesu ovladavanja inim jezikom s obzirom na to da se čestoća, ali i predvidljivost supojavljivanja kolokacijskih sastavnica u jezičnom unosu smatra jednim od najvažnijih čimbenika jer omogućuje prikladniji odabir primjera u procesu poučavanja te bržu obradu i lakše prizivanje leksičkih jedinica kod neizvornih govornika.

Ključne riječi: asocijativna snaga, čestoća, glagolske kolokacije, hrvatski kao ini jezik, hrvatski kao J1

Frequency and Associative Strength of Verb Collocations in Croatian

Verb collocations can be defined as multi-word expressions in which a verb serves as the node, selecting a noun or a prepositional-case construction as its complement. Studies on collocational competence in Croatian as the first language (L1) (Ordulj & Cvikić, 2017; Ordulj & Žauhar, 2018) and as a foreign language (CFL) (Ordulj, 2017; Ordulj & Sokolić, 2017) show that the mastery of collocations is influenced by both their frequency and their associative strength, i.e., the predictability of the co-occurrence of their components. Given the limited number of studies on verb collocations in Croatian, this study aims to investigate the associative strength and frequency of verb collocations using a sample of 300 native speakers aged 19 to 25. Verb collocations were extracted from the first Learner Corpus of Croatian as a Second Language – CrolTeC (Mikelić et al., 2015), which contains 6,213 essays written by non-native speakers of Croatian. A total of 400 essays at the A2 and B1 levels were analysed. In addition, a corpus-based study was conducted using the Croatian web corpus MaCoCu-hr 1.0 (Bañón et al., 2022) to gather data on the attestation and frequency of the verb collocations. Participants rated the associative strength of verb collocations on a numerical scale from 1 to 5, after which the average associative strength for each collocation was calculated. This is the first study to provide empirical data on both the frequency (a linguistic descriptor) and the associative strength (a psychological descriptor) of verb collocations in Croatian. It holds particular relevance for second language acquisition, as both frequency and the predictability of collocational co-occurrence in language input are considered key factors in supporting more effective example selection in teaching, as well as facilitating faster processing and easier retrieval of lexical items by non-native speakers.

Keywords: associative strength, Croatian as a foreign language, Croatian as the first language, frequency, verb collocations

Suzana Peran

Hrvatsko katoličko sveučilište
suzana.peran@unicath.hr

Hana Kilijan

Hrvatsko katoličko sveučilište
hana.kilijan@unicath.hr

Katolički mediji i očuvanje hrvatskoga jezika i identiteta u iseljeništvu

Polazeći od tvrdnje da je uloga katoličkih medija ne samo informirati, nego i formirati, okupiti i osnažiti svoju publiku (Mataušić, 2012), u ovome radu propituje se uloga katoličkih medija kojih su izdavači hrvatske katoličke misije u očuvanju hrvatskoga jezika i identiteta među hrvatskim iseljeništvom te promicanju hrvatske kulturne baštine. U prvome dijelu rada osvrće se na povijest, razvoj i raznolikost hrvatskih katoličkih glasila nastalih u hrvatskome iseljeništvu s posebnim naglaskom na katolička glasila u europskim zemljama s najvećim brojem hrvatskih iseljenika. Ta se glasila u povijesnome kontekstu promatraju kao važna poveznica iseljene i domovinske Hrvatske. U središnjem dijelu rada donose se rezultati provedenoga kvalitativnog istraživanja. U istraživanju, koristeći metodu strukturiranog intervjua (Lamza Posavec, 2021, 90), razgovara se s urednicima glasila hrvatskih katoličkih misija u Švicarskoj *Movis*; glasila Hrvatskoga dušobrižničkog ureda u Njemačkoj *Živa zajednica*; glasila Hrvatske katoličke misije London *Most – The Bridge* i glasila Hrvatske katoličke misije Beč *Naša riječ*. Radi se o tiskanim glasilima koja su dijelom dostupna i *online* u PDF-u, a uređuju se i tiskaju na hrvatskome jeziku u inozemstvu te su namijenjena ponajprije hrvatskim iseljenicima koji se okupljaju oko hrvatskih katoličkih misija i župa. Propitujući kako urednici spomenutih glasila vide ulogu katoličkih medija koji nastaju u iseljeništvu u očuvanju hrvatskoga jezika i identiteta te promociji hrvatske baštine, posebna se pozornost u istraživanju posvećuje pitanjima: kako i koliko ta glasila dopiru do hrvatskih iseljenika treće ili četvrte generacije; postoji li suradnja s hrvatskim književnicima iz Domovine i dijaspor; potiče li se čitatelje na pisanje na hrvatskome jeziku te koliko je hrvatska kulturna i povijesna baština tema objava u tim časopisima. Analizira se i nastojanje oko virtualnih ekstenzija glasila kako bi se doprlo do suvremenih čitatelja koji, kako pokazuju različita istraživanja, najviše informacija dobivaju upravo putem internetskih portala i društvenih medija općenito. Rad je prinos razumijevanju uloge katoličkih glasila u hrvatskome iseljeništvu na području očuvanja materinskog jezika i baštine, ali i poticaj na daljnje istraživanje te tematike.

Ključne riječi: hrvatske katoličke misije, hrvatski jezik, iseljništvo, mediji

Catholic Media and the Preservation of the Croatian Language and Identity in the Diaspora

Starting from the premise that the role of Catholic media is not only to inform, but also to form, gather, and empower its audience (Mataušić, 2012), this paper examines the role of Catholic media published by Croatian Catholic missions in preserving the Croatian language and identity among the diaspora, as well as in promoting Croatian cultural heritage. The first part of the paper provides an overview of the history, development, and diversity of Catholic publications within the Croatian diaspora, with a special emphasis on those published in European countries with the largest number of Croatian emigrants. These media are viewed in a historical context as an important tie between Croatian communities abroad and the homeland Croatia. The central part of the paper presents the findings of a qualitative study. Using the method of structured interviews (Lamza Posavec, 2021, 90), interviews were conducted with editors of the following Croatian Catholic publications *Movis*, the newsletter of the Croatian Catholic Missions in Switzerland; *Živa zajednica*, published by the Croatian Pastoral Office in Germany; *Most – The Bridge*, the publication of the Croatian Catholic Mission in London; and *Naša riječ*, the newsletter of the Croatian Catholic Mission in Vienna. These are printed publications, partially available online in PDF format, edited and published in the Croatian language abroad, and primarily intended for Croatian emigrants gathered around Croatian Catholic missions and parishes. By examining how the editors of the selected publications perceive the role of Catholic media produced in the diaspora in preserving the Croatian language and identity and promoting Croatian heritage, special attention is paid to the following research questions: how and to what extent these publications reach third- or fourth-generation Croatian emigrants; is there cooperation with Croatian writers from the homeland and the diaspora; are readers encouraged to write in the Croatian language; and to what extent Croatian cultural and historical heritage is addressed in the content of these publications. The paper also explores the existence of virtual extensions of these publications, aiming to reach readers who, according to various studies, obtain information through online and social media. This paper is a contribution to the understanding of the role of Catholic publication in the Croatian diaspora in the field of preserving of the Croatian language, identity, and heritage, but also an incentive for further research on this topic.

Keywords: Croatian Catholic missions, Croatian language, diaspora, media

Integracija radno sposobnih imigranata u Finskoj: Primjer dobre prakse za aktualne izazove u Hrvatskoj

Uključivanje stranaca na tržište rada izazov je za većinu europskih zemalja, a proces obrazovanja, kojim bi imigranti stekli dostatne jezične kompetencije za zapošljavanje, predstavlja ključan element integracije. Integracijski proces obuhvaća i druge važne elemente, poput uključivanja u društvo, stjecanja prijatelja u zemlji domaćinu te brige o mentalnom zdravlju. U državama Europske unije postoje različiti modeli integracije, ali ne i jedinstveno rješenje koje bi se moglo primjenjivati na sve zemlje. U ovom radu razmatrat će se finski model integracije stranaca na tržište rada, načini na koje je integracija regulirana, glavni sudionici na svim razinama društva te konkretni primjeri iz prakse. Specifičnost finskog modela integracije jest suradnja svih partnera u društvu – od državnih službi preko nevladinih organizacija do lokalnih službi i civilnog stanovništva. Većina zemalja slaže se da je obrazovanje stranaca ključni element integracije, a učenje jezika zemlje domaćina njezin najvažniji dio. Stoga proučavanje dobrih primjera iz prakse može na konstruktivan način pomoći zemljama poput Hrvatske u razvijanju vlastitog modela integracije, s krajnjim pozitivnim ekonomskim i društvenim ciljevima. U radu će se objasniti i konkretni koraci te proces učenja finskoga jezika za strance u svrhu zapošljavanja, i to na temelju primjera iz prakse, ali i osobnog iskustva autorice.

Ključne riječi: finski model integracije, integracija stranaca, tržište rada, učenje finskoga jezika

Language Acquisition As a Key Element of the Integration of Foreigners – Finnish Model: An Example of Good Practice for Current Challenges in Croatia

The inclusion of foreigners in the labor market is a challenge for most European countries, and the process of education through which immigrants acquire sufficient language skills for employment represents a key element of integration. The integration process also encompasses other important elements such as social integration, making friends in the host country, and caring for mental wellbeing. Within the European Union, different models of integration exist, but there is no single solution that could be applied universally. This paper will examine the Finnish model of integrating foreigners into the labor market, the ways in which integration is regulated, the main actors at all levels of society, as well as concrete examples from practice. A distinctive feature of the Finnish integration model is the cooperation of all partners in society, from state institutions and non-governmental organizations to local services and the civil society. Most countries agree that the education of foreigners is the key element of integration, and that learning the language of the host country is its most important part. Therefore, studying good practices can constructively help countries such as Croatia in developing their own model of integration with the ultimate positive economic and social goals. The paper will also explain concrete steps and the process of learning the Finnish language for foreigners for employment purposes, drawing both from practice and from the author's personal experience.

Keywords: Finnish integration model, integration of foreigners, labor market, learning Finnish

Hrvatski jezik u Brazilu: problematika, prilike i iskustva

Cilj ovoga izlaganja je analizirati status podučavanja hrvatskoga jezika u Brazilu kroz pregled povijesnoga razvoja, trenutačne situacije i mogućnosti za unapređenje nastave i jezične politike prema iseljeničkih zajednica. Istraživački problem odnosi se na izazove očuvanja i širenja hrvatskoga jezika unutar iseljeničke zajednice, unatoč ograničenoj institucionalnoj podršci i nevidljivosti samih iseljenika i njihovih potomaka. Glavna istraživačka pitanja uključuju razloge interesa polaznika, dostupnost nastavnih materijala, ulogu zajednica u organizaciji tečajeva i utjecaj globalnih procesa poput europske integracije na percepciju hrvatskoga jezika u Brazilu. Metodološki, istraživanje se temelji na analizi postojećih izvora (Puh, 2018, 2021), promatranju obrazovnih praksi unutar zajednice te analizi motivacije sudionika nastave. Teorijski okvir uključuje istraživanja vezana uz manjinske jezike i jezičnu politiku, s naglaskom na sociolingvističke i kulturne faktore koji utječu na očuvanje jezika u dijaspori. U Brazilu se hrvatski podučava kroz različite modele: kontaktne i hibridne tečajeve u São Paulu (Croatia Sacra Paulistana i Društvo prijatelja Dalmacije), privatne online sate te sveučilišne kolegije na Sveučilištu u São Paulu i Sveučilištu Mackenzie. Iako se procjenjuje da u Brazilu živi između 80 tisuća osoba hrvatskoga podrijetla, nastava hrvatskoga jezika ostaje ograničena u pogledu dosega i kontinuiranosti. Unatoč izazovima poput geografskoga raspršenja zajednice, nedostatka didaktičkih materijala prilagođenih portugalskom govornom području i slabe institucionalne podrške, broj polaznika raste. Taj trend povezan je s ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, većom prepoznatljivošću zemlje kroz turizam te aktivnijim djelovanjem hrvatskih društava na promicanju jezika i kulture. Znanstveno-stručni doprinos ovoga istraživanja ogleda se u identifikaciji ključnih čimbenika koji utječu na održivost i razvoj nastave hrvatskoga jezika u dijaspori. Rezultati mogu poslužiti kao temelj za daljnje strategije jezičnoga planiranja, prilagodbu nastavnih materijala i jačanje kulturne suradnje između Hrvatske i njezine dijaspore u Latinskoj Americi.

Ključne riječi: Brazil, nastava hrvatskog jezika, iskustva

The Croatian Language in Brazil: Challenges, Opportunities and Experiences

The aim of this presentation is to analyze the status of Croatian language teaching in Brazil by reviewing its historical development, current situation, and opportunities for improving instruction and language policy towards emigrant communities. The research problem addresses the challenges of preserving and expanding the Croatian language within the emigrant community despite limited institutional support and the invisibility of Croatian emigrants and their descendants. The main research questions include the reasons for learners' interest, the availability of teaching materials, the role of communities in organizing courses, and the impact of global processes such as European integration on the perception of the Croatian language in Brazil. Methodologically, the study is based on an analysis of existing sources (Puh, 2018, 2021), observation of educational practices within the community, and an examination of learners' motivation. The theoretical framework draws on research on minority languages and language policy, with an emphasis on sociolinguistic and cultural factors influencing language preservation in the diaspora. In Brazil, Croatian is taught through various models: in-person and hybrid courses in São Paulo (Croatia Sacra Paulistana and the Society of Friends of Dalmatia), private online lessons, and university courses at the University of São Paulo and Mackenzie University. Although it is estimated that around 80,000 people of Croatian descent live in Brazil, Croatian language instruction remains limited in scope and continuity. Despite challenges such as the geographical dispersion of the community, the lack of teaching materials adapted to Portuguese-speaking learners, and weak institutional support, the number of participants is increasing. This trend is linked to Croatia's accession to the European Union, the country's growing recognition through tourism, and the more active engagement of Croatian cultural associations in promoting the language and heritage. The scholarly and professional contribution of this study lies in identifying key factors that influence the sustainability and development of Croatian language teaching in the diaspora. The findings can serve as a foundation for future language planning strategies, the adaptation of teaching materials, and the strengthening of cultural cooperation between Croatia and its diaspora in Latin America.

Keywords: Brazil, Croatian language teaching, experiences

Petar Radosavljević

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
pradosav@ffzg.unizg.hr

Ivana Olujić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
iolujic@ffzg.unizg.hr

Sandra Požar

Staroslavenski institut
sudec@stin.hr

Kajkavski memoari Stevana (Števice) Ilijevića – Dekića iz Boke u Banatu

Hrvati koji danas žive u mjestu Boka u Banatu u Republici Srbiji potomci su kajkavaca doseljenih početkom 19. stoljeća iz Pokuplja. Iako je broj Hrvata u Boki krajem 19. stoljeća bio znatan (743 prema popisu iz 1890.), on je u stalnom opadanju, pa je tako u cijeloj općini Sečanj (koja obuhvaća još deset naselja osim Boke) prema posljednjem popisu stanovništva iz 2022. bilo samo 77 Hrvata, od čega je pak svega 12 osoba navelo hrvatski kao materinski jezik (RZS 2022). Jedan od istaknutijih bokinskih Hrvata bio je Stevan (Števice) Ilijević – Dekić (1896.–1982.), čiji su memoari upravo u postupku objavljivanja pri Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici. Števice Ilijević svoje je zapise sastavio 60-ih godina 20. stoljeća, a sadrže osobne, ali i povijesne i etnografske podatke o Boki u Banatu i njezinim stanovnicima. Posebna vrijednost njegovih memoara, osim što predstavljaju svjedočanstvo jednog vremena i hrvatske zajednice u Boki, leži u tome što su sjećanja zapisana na lokalnom kajkavskom govoru iz Boke tog vremena, idiomu kojim danas gotovo nitko u zajednici više ne govori. Osim zapisane riječi, autorima izlaganja dostupan je i zvučni zapis Ilijevićeve govora. Namjera je izlaganja analizirati memoare Števice Ilijevića te prikazati specifičnosti bokinskoga kajkavskoga toga doba (u glasovnom sustavu, morfosintaksi, leksiku), koji s jedne strane pokazuje osobine jezičnog dodira s okolnim, srpskim govorima, ali s druge strane čuva posebnosti ishodišnih govora, što ga povezuje sa „sestrinskim“ govorom kajkavaca u Keči u Rumunjskoj (Olujić, Požar, Radosavljević 2025).

Ključne riječi: Banat, Boka (Srbija), Hrvati u Vojvodini, kajkavsko narječje

Kajkavian Memoirs of Stevan (Števíka) Ilijević “Dekič” from Boka in Banat

The Croats living today in the village of Boka in the Banat region of the Republic of Serbia are descendants of Kajkavian speakers who migrated there from the Pokuplje region in the early 19th century. Although the number of Croats in Boka was substantial at the end of the 19th century (743 according to the 1890 census), it has been in steady decline. According to the most recent 2022 census, there were only 77 Croats in the entire municipality of Sečanj (which includes ten settlements besides Boka), with just 12 individuals listing Croatian as their mother tongue (RZS 2022). A notable figure among the Croats of Boka was Stevan (Števíka) Ilijević “Dekič” (1896–1982), whose memoirs are currently being prepared for publication by the Institute for the Culture of Vojvodina Croats in Subotica. Števíka Ilijević composed his writings in the 1960s, containing personal, historical, and ethnographic information about Boka in Banat and its residents. In addition to being a testimony of a bygone era and the Croatian community in Boka, the particular value of his memoirs lies in the fact that they are written in the local Kajkavian variety from Boka of that time – an idiom that is now almost entirely extinct in the community. Alongside the written word, the authors of the presentation also have access to audio recordings of Ilijević’s speech. The aim of the presentation is to analyse Ilijević’s memoirs and to highlight the specific features of the Kajkavian vernacular spoken in Boka at that time (in terms of phonology, morphosyntax, and vocabulary). This variety exhibits features of language contact with neighboring Serbian vernaculars, while at the same time preserving traits of its original dialects, linking it to the “sister” Kajkavian dialect spoken by Croats in Keča, Romania (Olujić, Požar, Radosavljević 2025).

Keywords: Banat, Boka (Serbia), Croats in Vojvodina, Kajkavian dialect

Četiri pripovijesti o djetinjstvu iz zbirke „Deran s očima“ Ivana Kujundžića

U postumno objavljenoj zbirci "Deran s očima i druge pripovijesti" (1969.) bačkoga svećenika i književnika Ivana Kujundžića (2. 6. 1912. – 23. 5. 1969.) četiri pripovijesti (Deran s očima, Ti samo leži i ne boj se, Vražje zeče, Krmski divan) tematiziraju obiteljski život bačkih Hrvata, napose zgrade i nezgrade iz dječjega života na salašu Verušić, blizu Subotice, netom po završetku Prvog svjetskog rata. U radu se analiziraju autobiografska, prostorna i imagološka sastavnica četiriju pripovijesti. Na teorijskoj podlozi znanstvenih radova dviju relevantnih autorica na području autobiografskoga diskursa, Andrijane Kos-Lajtmán i Dragice Dragun, određujemo da je riječ o pripovjednome modelu „autobiografskoga pripovijedanja“ („autobiografija u užem smislu“), a uslijed diskontinuiranoga iznošenja događaja, zbirku možemo smatrati „asocijativnom autobiografijom“. Teorijsku osnovicu raščlambe prostora u pripovijetkama sačinjavaju radovi Stipe Grgasa, Henrija Lefebvrea, Gastona Bachelarda i dr. iz područja kulturne i književne geografije i filozofije svakodnevice. Prostor ponajprije očitavamo kao triptih: „osjećaj mjesta“ (organiziran iz pozicije gledatelja), „horizont prostora“ (ovdje vs. tamo) i „teritorijalnost“ (moć vs. subverzivnost, prisutnost vs. odsutnost itd.), a dotičemo se i psihološkoga učinka pojedinih prostora. Imaginarij pripovijesti sazdan je na teorijskom fundamentu teoretičara imagologije Daniela-Henrija Pageauxa i Davora Dukića. Njega gradimo na jeziku (leksik nam je izvor imenâ, oslovljavanja i regionalizama, a morfologija ikavskoga izgovora jata), materijalnim i civilizacijskim uvjetima života (stanovanju, poslovima, odjeći itd.), a djelomice se dotičemo i sustava vrijednosti (školovanje) na Verušiću u drugome desetljeću prošloga stoljeća. Znanstveno-stručni doprinos rada je stavljanje u fokus slabo poznatoga bačkog književnika, raščlamba njegovih pripovijesti prema suvremenim književnim teorijama uz istodobni naglasak na imagološkom opisu autohtonih elemenata hrvatske kulture u analiziranim pripovijestima.

Glavne riječi: autobiografija, „Deran s očima“, Ivan Kujundžić, imaginarij, prostornost

Four Childhood Stories from the Collection "Deran s očima" (Teddy Boy with Eyes) by Ivan Kujundžić

In the posthumously published collection "Deran s očima i druge pripovijesti" (Teddy Boy with Eyes and Other Stories, 1969) by the Bačka priest and writer Ivan Kujundžić (June 2, 1912 – May 23, 1969), four stories ("Deran s očima"/Teddy Boy with Eyes, "Ti samo leži i ne boj se"/You just Lie Down and Don't be Afraid, "Vražje zeče"/Devil's Rabbit, "Krmski divan"/Pig Talk) deal with the family life of Bačka Croats, especially the incidents and accidents from childhood on the Verušić farm, near Subotica, just after the end of World War I. The paper analyses the autobiographical, spatial and imagological components of the four stories. Based on the theoretical basis of the scientific works of two relevant authors in the field of autobiographical discourse, Andrijana Kos-Lajtman and Dragica Dragun, we determine that this is a narrative model of "autobiographical storytelling" ("autobiography in the narrow sense"), and due to the discontinuous presentation of events, the collection can be considered an "associative autobiography". The theoretical basis of the analysis of space in short stories is made up of the works of Stipe Grgas, Henri Lefebvre, Gaston Bachelard and other authors from the field of cultural and literary geography and philosophy of everyday life. We primarily read space as a triptych: "sense of place" (organized from the position of the viewer), "horizon of space" (here vs. there) and "territoriality" (power vs. subversiveness, presence vs. absence, etc.), and we also deal with the psychological effect of individual spaces. The imaginary of the story is built on the theoretical foundation of the theorists of imagology Daniel-Henri Pageaux and Davor Dukić. We build it on language (the lexicon is the source of names, addresses and regionalisms, and the morphology is the source of the Ikavian pronunciation of the flock), material and civilizational conditions of life (housing, jobs, clothing, etc.), and we also partially touch on the value system (schooling) in Verušić in the second decade of the last century. The scientific and professional contribution of the paper is to focus on a little-known writer from Bačka, to analyze his stories according to contemporary literary theories, with a simultaneous emphasis on the imagological description of indigenous elements of Croatian culture in the analyzed stories.

Keywords: autobiography, "Deran s očima" (Teddy Boy with Eyes), Ivan Kujundžić, imaginary, spatiality

Arhetipska naslijeđena kultura u dijaspori: Kritički osvrt na nedostatak studija usmene književnosti i folkloristike na Institutu za slavistiku Sveučilišta u Beču

Istraživački problem ovoga rada jest detektiranje i analiza strukturnih deficita u kurikulumu za *Bachelorstudium Slawistik* na Institutu za slavistiku Sveučilišta u Beču. Fokus je na marginalizaciji studija hrvatske usmene književnosti, etnologije i folkloristike. Unatoč deklarativnoj sveobuhvatnosti studija slavenskih kultura, uočava se značajan nedostatak eksplicitnih modula i kolegija posvećenih arhetipskoj naslijeđenoj kulturi, što rezultira fragmentiranim razumijevanjem hrvatskoga kulturnog identiteta u dijaspori. Metodologija istraživanja temelji se na kritičkoj analizi službenoga kurikuluma (verzija 2019., stanje u kolovozu 2022.) te na komparativnoj obradi relevantne sekundarne literature. Kao paradigmatski primjer vitalnosti i kompleksnosti hrvatske usmene baštine koristi se originalno istraživanje autorova doktorskog rada *Folklorni deseterački dvostih u Slavoniji (u kontekstualnom i funkcionalnom pogledu)* (Rončević 2024). Analiza obuhvaća dubinsku funkcionalnu interpretaciju deseteračkog dvostiha (hedonistička, kompenzacijska, normativna, validacijska i epistemološka/obrazovna funkcija), potkrijepljenju autohtonim kazivanjima s terenskih istraživanja. Primjenjuje se Dundesov interdisciplinarni analitički okvir (tekstura, tekst, kontekst), kojim se objašnjava kako spontanost i interaktivnost izvedbe dvostiha, utkana u svakodnevni život zajednice, djeluju kao *matrica perpetua culturae archetypicae* – dinamičan mehanizam prijenosa kolektivnog iskustva, povijesnog pamćenja i temeljnih vrijednosti. Teorijski okvir rada obuhvaća teorije kulturne baštine, studije identiteta u dijaspori te kritičku pedagogiju, s naglaskom na značaj usmene tradicije kao ključnog mehanizma kulturalne reprodukcije i transgeneracijske transmisije. Rad primjenjuje Bascomov funkcionalistički pristup kako bi se postiglo holističko razumijevanje jezičnog fenomena unutar njegova živog kulturnog konteksta, demonstrirajući inherentnu neodvojivost tih dimenzija. Znanstveno-stručni doprinos rada očituje se u identifikaciji ključnih akademskih propusta i formulaciji konkretnih preporuka za redefiniranje kurikuluma, uključujući uvođenje specijaliziranih kolegija i modula, jačanje međunarodne suradnje te unaprjeđenje kompetencija lektora. Rad pruža empirijski potkrijepljen uvid u vitalnost i multifunkcionalnost hrvatske usmene baštine, osobito kroz analizu njezine obrazovne i socio-kulturne dimenzije, te njezinu nezaobilaznu ulogu u očuvanju hrvatskoga identiteta u dijaspori, pozicionirajući se kao doprinos raspravi o unaprjeđenju slavističkih studija i dijasporne problematike.

Ključne riječi: bećarac, dijaspora, folkloristika, hrvatska kultura, usmena književnost, usmena tradicija

Archetypal Inherited Culture in the Diaspora: A Critical Review of the Lack of Oral Literature and Folkloristics Studies at the Institute of Slavistics, University of Vienna

The research problem of this paper is to identify and analyze structural deficits within the *Bachelorstudium Slawistik curriculum* at the Institute of Slavistics, University of Vienna. The focus is on the marginalization of studies concerning Croatian oral literature, ethnology, and folkloristics. Despite the declared comprehensiveness of Slavic culture studies, a significant lack of explicit modules and courses dedicated to archetypal inherited culture is observed, leading to a fragmented understanding of Croatian cultural identity in the diaspora. The research methodology is based on a critical analysis of the official curriculum (version 2019, as of August 2022) and a comparative review of relevant secondary literature. Original research from the author's doctoral dissertation, *Folklore decasyllabic distich in Slavonia (in contextual and functional perspectives)* (Rončević, 2024), is utilized as a paradigmatic example of the vitality and complexity of Croatian oral heritage. This analysis includes a deep functional analysis of the decasyllabic distich (hedonistic, compensatory, normative, validative, and epistemological/educational functions), substantiated by autochthonous testimonies from fieldwork. Dundes's interdisciplinary analytical framework (texture, text, context) is applied to elucidate how the spontaneity and interactivity of the distich's performance, interwoven into the daily life of the community, functions as a *matrix perpetua culturae archetypicae* – a dynamic mechanism for the transmission of collective experience, historical memory, and fundamental values. The theoretical framework of the paper encompasses theories of cultural heritage, diaspora identity studies, and critical pedagogy, emphasizing the significance of oral tradition as a key mechanism for cultural reproduction and transgenerational transmission. The paper applies Bascom's functionalist approach to achieve a holistic understanding of the linguistic phenomenon within its living cultural context, demonstrating the inherent inseparability of these dimensions. The scholarly contribution of this paper is manifested in the identification of crucial academic shortcomings and the formulation of concrete, actionable recommendations for curriculum redefinition. These recommendations include the introduction of specialized courses and modules, strengthening international cooperation, and enhancing lecturers' competencies. The paper provides empirically supported insight into the vitality and multifunctionality of Croatian oral heritage, particularly through the analysis of its educational and socio-cultural dimensions, and its indispensable role in preserving Croatian identity in the diaspora. This work positions itself as a valuable contribution to the discourse on improving Slavistics studies and addressing diaspora-related issues.

Keywords: bećarac, diaspora, folkloristics, Croatian culture, oral literature, oral tradition

Natasha Kathleen Ružić

*Institut za istraživanje migracija
natasha.ruzic@imin.hr*

Kristina Posavec

*Institut za istraživanje migracija
kristina.posavec@imin.hr*

Marija Zelić

*Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
mzelic@fhs.unizg.hr*

Virtualni kulturno-informativni centar kao alat očuvanja i razvoja nacionalnog identiteta među potomcima hrvatskih iseljenika

Istraživački problem ovog rada usmjeren je na izazove očuvanja i razvijanja hrvatskog nacionalnog identiteta među potomcima iseljenika, osobito u kontekstu njihove (ponovne) integracije u hrvatsko društvo. Hrvatska dijaspora, raspršena u multinacionalnim društvima, suočava se s poteškoćama u održavanju veze s kulturnom baštinom i jezikom. Stoga je cilj istraživanja ispitati mogućnosti primjene tehnologija proširene stvarnosti (XR) za jačanje te veze i olakšavanje integracijskog procesa povratnika i njihovih potomaka. Teorijski okvir istraživanja temelji se na konceptima kulturne memorije, transnacionalizma i teorijama socijalne integracije. Pritom se istražuje kako suvremene digitalne metode mogu poslužiti kao most između dijaspore i domovine, omogućujući nove oblike izražavanja i razvijanja nacionalnog identiteta. Metodologija uključuje razvoj i pilotiranje „Virtualnog kulturno-informativnog centra Ljubuški“ – interaktivne XR platforme koja nudi informacije o lokalnoj kulturi, povijesti, obrazovanju, tržištu rada i svakodnevnom životu. U pilot istraživanju korištena je anketa s Likertovom skalom i mogućnošću kvalitativnog komentiranja kako bi se ispitala korisnička iskustva, informiranost te motivacija za posjet ili preseljenje u domovinu. Rezultati preliminarnog pilotiranja pokazuju da virtualni centar povećava dostupnost relevantnih informacija i jača osjećaj povezanosti s kulturnim naslijeđem. Time se potvrđuje potencijal digitalnih alata kao inovativnog pristupa očuvanju jezika i kulture među iseljenicima, doprinosi razvoju inkluzivnijeg društva te pruža vrijedan resurs za buduće obrazovne i kulturne inicijative usmjerene na očuvanje hrvatskog identiteta u inozemstvu i domovini.

Ključne riječi: dijaspora, identitet, integracija, iseljeništvo, proširena stvarnost, XR tehnologija

Virtual Cultural and Information Center as a Tool for Preserving and Developing National Identity among Descendants of Croatian Emigrants

This paper addresses the challenges of preserving and developing Croatian national identity among the descendants of emigrants, particularly in the context of their (re)integration into Croatian society. The Croatian diaspora, dispersed across multinational environments, often struggles to maintain connections with its cultural heritage and language. The aim of this study is to explore the potential of extended reality (XR) technologies to strengthen these connections and support the integration process of returnees and their descendants. The theoretical framework draws on concepts of cultural memory, transnationalism, and theories of social integration. It examines how contemporary digital tools can act as a bridge between the diaspora and the homeland, enabling new forms of cultural expression and identity development. Methodologically, the study involves the creation and pilot testing of the “Virtual Cultural and Information Center Ljubuški,” an interactive XR platform providing information on local culture, history, education, the labor market, and everyday life. A pilot survey, combining Likert-scale items with open-ended questions, was used to assess user experiences, perceived informativeness, and motivation to visit or relocate to Croatia. Preliminary results suggest that the virtual center improves access to relevant information and enhances users’ sense of connection to cultural heritage. These findings confirm the potential of digital tools as innovative means of preserving language and culture among emigrants, fostering more inclusive integration, and serving as a valuable resource for future educational and cultural initiatives aimed at sustaining Croatian identity both abroad and at home.

Keywords: augmented reality, diaspora, emigration, identity, integration, XR technology

Medical Croatian: o inicijalnoj kulturnoj integraciji stranih studenata medicine

Rad analizira početnu integraciju studenata koji u Splitu pohađaju studij medicine na engleskom jeziku, a hrvatski uče kao strani jezik kroz obvezne kolegije *Croatian Language 1* i *2*. Studenti dolaze iz različitih zemalja i kontinenata te pripadaju raznovrsnim kulturnim sredinama. Većini je ovo prvi i važan kontakt s hrvatskim jezikom, kulturom i lokalnim društvenim kontekstom. Ključnu ulogu u inicijalnoj integraciji ima tzv. *Introduction Week* – uvodni odnosno orijentacijski tjedan koji uključuje niz kulturnih i jezičnih aktivnosti koje se odvijaju u lokalnom kontekstu. Grad Split koristi se kao pedagoški resurs, a njegov mediteranski identitet postaje temelj za razvoj interkulture osjetljivosti. Istraživački problem odnosi se na pitanje kako od samoga početka nastave hrvatskoga jezika oblikovati pristup koji će povezivati jezične i kulturne aspekte učenja, posebno u kontekstu obrazovanja budućih liječnika. Iako se važnost poznavanja hrvatskoga jezika i kulture na prvi pogled može činiti manje relevantnom za strane studente medicine koji studiraju na engleskom jeziku, upravo je ta kompetencija ključna za uspješniju integraciju u lokalnu zajednicu i kasniju profesionalnu komunikaciju s pacijentima. U sklopu kolegija razvijen je i koncept *Medical Croatian* – funkcionalni jezični modul usmjeren na osnovnu komunikaciju u zdravstvenim kontekstima, s naglaskom na pragmatične jezične vještine. Praktične modele i teorijsko uporište za oblikovanje strukturiranih jezično-kulturnih modula pružaju međunarodni dokumenti kao što su *NAFSA Guidelines for International Student Orientation* (2010), *Tuning Educational Structures in Europe* (2015) te UNESCO-ov *Intercultural Competence Manual* (2020), koji zajednički ističu važnost sustavne integracije interkulturnih i pragmatičnih kompetencija u visoko obrazovanje. U tom se okviru oblikovanje *Introduction Weeka* i modula *Medical Croatian* prepoznaje kao odgovarajući pristup početnoj integraciji stranih studenata medicine u lokalni jezično-kulturni kontekst. Teorijski okvir rada temelji se na modelu međukulturne komunikacijske kompetencije Michaela Byrama (1997), Darle K. Deardorff (2020), a u hrvatskom kontekstu, rad se oslanja na radove Jasne Novak Milić (2006), Dinke Pasini (2010) te Cvikić i Novak Milić (2015) koje naglašavaju važnost sustavne i metodičke pripreme nastavnika za interkulture izazove te potrebu dubinskog uključivanja kulturnih sadržaja u kurikulum. Znanstveno-stručni doprinos rada ogleda se u modeliranju *Introduction Weeka* kao ključne sastavnice jezično-kulturne inicijacije stranih studenata medicine. Ovakav model može imati širu primjenu, primjerice u integraciji različitih skupina stranih radnika ili međunarodnih stručnjaka čime se otvaraju nove mogućnosti za razvoj interkulture glotodidaktike i suvremene obrazovne prakse u Hrvatskoj.

Ključne riječi: hrvatski kao strani jezik, interkulture komunikacijska kompetencija, *Introduction Week*, *Medical Croatian*, strani studenti

Medical Croatian: On the Initial Cultural Integration of International Medical Students

This paper explores the initial integration of international students enrolled in the English-taught medical program in Split, who learn Croatian as a foreign language through mandatory courses *Croatian Language 1* and *2*. Students come from various countries and continents, representing diverse cultural backgrounds. For most, this represents their first and significant contact with the Croatian language, culture, and the local sociocultural context. A key role in the initial integration process is played by the so-called *Introduction Week*—an introductory or orientation week that comprises a series of language and cultural activities conducted in the local setting. The city of Split is used as a pedagogical resource, with its Mediterranean identity serving as a foundation for developing intercultural sensitivity. The research problem addresses how to design an integrated linguistic and cultural approach from the very beginning of Croatian language instruction, particularly within the context of educating future medical professionals. Although, at first glance, proficiency in the Croatian language and culture may appear less relevant for international medical students studying in English, this competence is crucial for more effective integration into the local community and for future professional communication with patients. As part of the course, the concept of *Medical Croatian* was developed—a functional language module focused on basic communication in medical contexts, emphasizing pragmatic language skills. Practical models and theoretical foundations for designing structured language-and-culture modules are provided by international documents such as the *NAFSA Guidelines for International Student Orientation* (2010), *Tuning Educational Structures in Europe* (2015), and UNESCO's *Intercultural Competence Manual* (2020), all of which emphasize the importance of systematically integrating intercultural and pragmatic competencies in higher education. Within this framework, the design of *Introduction Week* and the *Medical Croatian* module is recognized as an effective approach to the initial integration of international medical students into the local linguistic and cultural environment. The theoretical framework draws on the model of intercultural communicative competence by Michael Byram (1997) and Darla K. Deardorff (2020). In the Croatian context, the paper relies on works by Jasna Novak Milić (2006), Dinka Pasini (2010), and Cvikić & Novak Milić (2015), who highlight the importance of systematic and methodical teacher preparation for intercultural challenges and the need for deeply integrated cultural content in curricula. The scholarly contribution of this paper lies in modeling *Introduction Week* as a key component of the linguistic and cultural initiation of international medical students. This model may have broader applications—for example, in the integration of diverse groups of foreign workers or international professionals—thus opening new avenues for the development of intercultural glottodidactics and contemporary educational practices in Croatia.

Keywords: Croatian as a foreign language, intercultural communicative competence, international students, Introduction Week, Medical Croatian

Kroatološko značenje djela fra Ljube Krasića

Fra Ljubo Krasić (1938. – 2020.) bio je kroatolog, teolog i publicist poznat po obrazovnom radu čija su djela značajno doprinijela proučavanju i afirmaciji hrvatskoga jezika, povijesti i kulture, osobito među hrvatskim iseljenicima. Istraživački problem ovoga rada odnosi se na kroatološku vrijednost njegovih radova, s posebnim naglaskom na njihovu ulogu u očuvanju nacionalnoga identiteta i kulturne baštine u dijaspori. Metodološki, istraživanje se temelji na analizi sadržaja Krasićevih djela, uz primjenu povijesne i deskriptivne metode. Primarni izvori uključuju njegova znanstvena i publicistička djela, dok se sekundarni izvori odnose na radove koji kontekstualiziraju njegov doprinos unutar širega kroatološkoga diskursa. Teorijski okvir istraživanja obuhvaća kroatološke studije, sociolingvističke pristupe proučavanju jezika u iseljeništvu te koncepte kulturne memorije i identiteta. Posebna se pozornost posvećuje analizi jezika i stilskih obilježja Krasićevih tekstova te njihovom utjecaju na oblikovanje kroatološke misli u inozemstvu. Znanstveno-stručni doprinos rada očituje se u sustavnom vrjednovanju Krasićevih djela kroz interdisciplinarnu perspektivu kroatologije, povijesti i jezikoslovlja. Rezultati istraživanja pridonose boljem razumijevanju uloge pojedinca u očuvanju i promociji hrvatske kulture i jezika u dijaspori te otvaraju mogućnosti za daljnja istraživanja u području kroatoloških studija.

Ključne riječi: fra Ljubo Krasić, kroatologija, hrvatska dijaspora, kulturna baština, identitet

The Croatological Significance of Fr. Ljubo Krasić's Works

Fr. Ljubo Krasić (1938–2020) was a distinguished Croatologist, theologian, and publicist whose works have significantly contributed to the study and promotion of the Croatian language, history, and culture, particularly among Croatian emigrants. The research problem of this paper concerns the Croatological value of his works, with a particular emphasis on their role in preserving national identity and cultural heritage in the diaspora. Methodologically, the research is based on content analysis of Krasić's works, utilizing historical and descriptive methods. Primary sources include his scholarly and journalistic works, while secondary sources consist of studies contextualizing his contribution within the broader Croatological discourse. The theoretical framework of this research encompasses Croatological studies, sociolinguistic approaches to language in exile, and concepts of cultural memory and identity. Special attention is given to the analysis of the language and stylistic features of Krasić's texts and their impact on the formation of Croatological thought abroad.

The scientific and professional contribution of this study lies in the systematic evaluation of Krasić's works through an interdisciplinary perspective of Croatology, history, and linguistics. The research findings contribute to a better understanding of the role of individuals in preserving and promoting Croatian culture and language in the diaspora, opening avenues for further research in the field of Croatological studies.

Keywords: Fra Ljubo Krasić, Croatology, Croatian diaspora, cultural heritage, identity

Andreja Sršen

*Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
asrsen@fhs.unizg.hr*

Petar Miletić

Prva sušačka hrvatska gimnazija

Jezik i nacija u sociološkom diskursu – uloga i značenje riječke gimnazije u očuvanju hrvatskoga nacionalnoga identiteta

Zamišljen kao prilog analizi hrvatskog nacionalnog identiteta, članak obrađuje ulogu i značenje riječko-sušačke gimnazije u očuvanju hrvatskoga nacionalnog identiteta u drugoj polovici 19. stoljeća, u kontekstu postmodernističke sociološke koncepcije nacije Benedicta Andersona (1990) koji daje tumačenje novih tipova identiteta. Unutar ovog tumačenja pojavljuju se novi oblici društvene integracije temeljene na novim granicama individualnog i kolektivnog identiteta, uz ideju da se nacija otpočetak doživljavala u jeziku. Postmoderni sociološki diskurs, u ovom kontekstu, u svom pristupu nacionalni identitet promatra kao formu individualne i društvene egzistencije u kojoj je prepoznatljiv njegov povijesni koncept koji potiče na preispitivanje dubinski strukturirane i tradicijom nataložene svijesti o individualnoj i kolektivnoj pripadnosti. Kroz navedeni teorijski okvir rad istražuje riječko-sušačku gimnaziju u Rijeci kroz perspektivu njezine uloge i značenja u očuvanju hrvatskoga nacionalnog identiteta u drugoj polovici 19. stoljeća, kada je on bio ozbiljno ugrožen zbog sustavno provedene mađarizacije i talijanizacije u gradu Rijeci. Osim svoje primarne, odgojno-obrazovne djelatnosti, gimnazija je vodila i političku borbu za očuvanje hrvatskoga jezičnog i nacionalnog identiteta te tako postala najvažnija hrvatska ustanova u gradu i svojevrstan simbol nacionalnoga otpora.

Gljučne riječi: hrvatski nacionalni identitet, sociološka koncepcija nacije, riječka gimnazija, jezik, postmodernizam

Language and Nation in Sociological Discourse – the Role and Significance of the First Croatian High School of Rijeka in Preserving Croatian National Identity

Conceived as a contribution to the analysis of Croatian national identity, the article examines the role and significance of the First Croatian High School of Rijeka in preserving Croatian national identity in the second half of the 19th century, in the context of Benedict Anderson's postmodernist sociological conception of the nation (1990), which offers an interpretation of new types of identity. Within this interpretation, new forms of social integration emerge based on new boundaries of individual and collective identity, accompanied by the idea that the nation was originally experienced through language. In this context, the postmodern sociological discourse views national identity as a form of individual and social existence, where its historical concept is recognizable, encouraging the reexamination of deeply structured and traditionally embedded awareness of individual and collective belonging. Through the aforementioned theoretical framework, the paper explores the First Croatian High School of Rijeka from the perspective of its role and significance in preserving Croatian national identity in the second half of the 19th century, when it was seriously threatened by the systematic implementation of Magyarization and Italianization in the city of Rijeka. In addition to its primary educational activity, the gymnasium also led a political struggle to preserve the Croatian linguistic and national identity, thus becoming the most important Croatian institution in the city and a kind of symbol of national resistance.

Keywords: Croatian national identity, sociological concept of nation, The first Croatian high school of Rijeka, language, postmodernism

Digitalna dijaspora i jezična mijena – sociolingvistički uvid u očuvanje i transformaciju hrvatskog jezika *online*

Izlaganje se bavi pitanjem kako Hrvati koji žive izvan domovine – osobito mlađe generacije – danas koriste hrvatski jezik na društvenim mrežama i drugim digitalnim platformama. Istraživački problem fokusira se na to može li virtualna prisutnost jezika nadomjestiti njegovu smanjenu upotrebu u svakodnevnom životu dijaspore ili, suprotno, prikriva postupan gubitak i asimilaciju jezika. Analizirat će se pojava tzv. digitalne dijaspore, prostora u kojem dolazi do zanimljivih jezičnih pojava poput miješanja hrvatskog i jezika zemlje domaćina, korištenja više jezika u istoj rečenici (engl. code-switching), prebacivanja pisma (transliteracija) i stvaranja novih, hibridnih izraza. Metodološki, izlaganje se temelji na teorijskoj analizi i kvalitativnom uvidu u konkretne mrežne prakse hrvatske dijaspore, uz korištenje postojećih studija i dostupnih primjera s društvenih mreža (npr. TikTok, Facebook grupe). Teorijski okvir uključuje pristupe digitalnoj dijaspori (Brinkerhoff, Andersson), etnolingvističku vitalnost (Giles i sur.) i noviju sociolingvistiku koja promatra jezik kao praksu i društveni resurs (Blommaert, Androutsopoulos). Poseban naglasak stavlja se na to kako digitalni prostori istovremeno omogućuju jezičnu kreativnost, ali i oblikuju određene ideologije o "ispravnom" jeziku. Znanstveni doprinos se ogleda u povezivanju sociolingvistike s digitalnom kulturom, čime se otvara prostor za bolje razumijevanje dinamike jezika u migracijskim i online kontekstima.

Ključne riječi: digitalna dijaspora, jezična mijena, sociolingvistika

Digital Diaspora and Language Change: A Sociolinguistic Perspective on the Preservation and Transformation of Croatian Online

This presentation explores how Croatians living outside their homeland—particularly younger generations—use the Croatian language on social media and other digital platforms. The central question is whether the virtual presence of Croatian can compensate for its reduced use in the everyday lives of the diaspora or, conversely, mask processes of gradual language loss and assimilation. The phenomenon of the "digital diaspora" is examined as a space where notable linguistic practices emerge, including mixing Croatian with the host-country language, code-switching within a single sentence, script switching (transliteration), and the creation of new hybrid expressions. Methodologically, the study combines theoretical analysis with qualitative insights into specific online practices of the Croatian diaspora, drawing on existing research and examples from social networks (e.g., TikTok, Facebook groups). The theoretical framework integrates approaches to digital diaspora (Brinkerhoff, Andersson), ethnolinguistic vitality (Giles et al.), and contemporary sociolinguistics that conceptualizes language as practice and social resource (Blommaert, Androutsopoulos). Special attention is given to how digital environments simultaneously foster linguistic creativity and shape ideologies surrounding "correct" language use. The scholarly contribution lies in linking sociolinguistics with digital culture, offering new insights into language dynamics in contexts of migration and online communication.

Keywords: digital diaspora, language shift, sociolinguistics

Nastava hrvatskoga jezika u zemljama Beneluksa

U organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih nastava hrvatskoga jezika organizirana je u brojnim državama diljem svijeta u tzv. nastavnim bazama. Broj nastavnih baza, dakle i nastavnika hrvatskoga jezika, razlikuje se od države do države, a ovisi o veličini dijas-pore i iskazanom interesu za organiziranim učenjem hrvatskoga jezika. Iako je formalno model učenja, kao i kurikulum kojim bi se nastavnici trebali voditi u organizaciji sadržaja, jednak za sve države, ipak oblici učenja i poučavanja hrvatskoga kao nasljednoga jezika nije svugdje isti. Rad će se sastojati od dviju temeljnih cjelina: teorijskoga dijela i istraživanja. U teorijskome će se dijelu dati pregled odabranih radova koji se bave očuvanjem hrvatskoga jezika izvan domovine dok će se u središnjem dijelu, onom istraživačkom, iznijeti rezultati istraživanja provedenog polustrukturiranim intervjuom kojim će biti obuhvaćeni nastavnici hrvatskoga jezika u zemljama Beneluksa – Belgiji, Nizozemskoj i Luksemburgu. Cilj je rada istražiti s kojim se izazovima u tim trima zemljama suočavaju nastavnici te koje su specifičnosti učenja i poučavanja hrvatskoga jezika s obzirom na značajnu geografsku raspršenost hrvatske dijas-pore u navedenim zemljama. Svrha je rada utvrditi pozitivne i negativne aspekte organizacije i provedbe nastave u Belgiji, Nizozemskoj i Luksemburgu te izdvojiti prijedloge nastavnika za poboljšanjem kvalitete rada i privlačenjem novih učenika. Analize uspješnosti rada te zadovoljstva postignutim i nastavnika i djece, ali i roditelja, s jedne su strane značajna pomoć u detektiranju „spornih“ mjesta koja nastavniku otežavaju dosezanje zadanih ishoda učenja, a s druge pak neophodna povratna informacija na temelju koje je jedino moguće kvalitetno reorganizirati nastavu i nastavni kurikulum uvažavajući specifičnosti pojedinih sredina.

Glavne riječi: hrvatska nastava u inozemstvu, zemlje Beneluksa, organizacija rada, izazovi poučavanja

Croatian Language Teaching in the Benelux Countries

The Ministry of Science, Education, and Youth organizes Croatian language teaching in various countries around the world through designated teaching bases. The number of these bases, along with the availability of Croatian language teachers, varies by country and is influenced by the size of the diaspora and the interest in organized Croatian language learning. Although the formal learning model and curriculum that teachers are required to follow is consistent across all countries, the methods of learning and teaching Croatian as a heritage language differ from one place to another. This paper will be divided into two main sections: the theoretical part and the research component. The theoretical section will provide an overview of selected works that focus on the preservation of the Croatian language outside of Croatia. The central section will present the findings from a research study conducted through semi-structured interviews with Croatian language teachers in the Benelux countries—Belgium, the Netherlands, and Luxembourg. The aim of this paper is to explore the challenges faced by teachers in these three countries and to examine the specific characteristics of learning and teaching the Croatian language, particularly given the significant geographical dispersion of the Croatian diaspora. The paper seeks to identify both the positive and negative aspects of organizing and conducting teaching in Belgium, the Netherlands, and Luxembourg, as well as to highlight teachers' suggestions for improving the quality of instruction and attracting new students. Additionally, the analysis will include evaluations of work performance and satisfaction levels from both teachers and students, as well as feedback from parents. This information will serve as a valuable resource for identifying areas that hinder teachers' ability to achieve desired learning outcomes. It is also essential for providing feedback that can lead to the effective reorganization of teaching practices and curriculum adjustments, taking into account the unique characteristics of each environment.

Keywords: Croatian teaching abroad, Benelux countries, organization of work, teaching challenges

Izazovi rada u Hrvatskoj nastavi u inozemstvu s naglaskom na učenike negovornike

Hrvatska nastava u inozemstvu važan je aspekt obrazovanja u životu djeteta koje je rođeno i/ili živi izvan teritorija Republike Hrvatske te mu omogućuje učenje jezika, kulture i povijesti zemlje svojih roditelja ili baka i djedova. Danas se u učionice hrvatskih škola diljem svijeta upisuje sve veći broj učenika negovornika, odnosno djece koja uče jezik svojih predaka kao strani. S obzirom na to da u školama, ali i kod kuće, iz različitih razloga komuniciraju na jeziku države u kojoj se nalaze, hrvatski im je jezik postao ini. Već zahtjevan posao učitelja hrvatske nastave u inozemstvu tako je postao još složeniji jer, uz heterogene skupine učenika s različitim predznanjem hrvatskog jezika i kulture, sada je sve više i učenika negovornika. Slijedom navedenoga provest će se istraživački upitnik među učiteljima i koordinatorima hrvatske nastave u inozemstvu kojim će se dobiti povratne informacije o izazovima rada u neposrednoj nastavi, neovisno o državi u kojoj se odvija, o teškoćama rada u heterogenim učionicama s obzirom na predznanje jezika učenika, s naglaskom na učenike negovornike, te o samom planiranju odgojno-obrazovnog procesa. Rezultati istraživanja donijet će spoznaje o radu učitelja na terenu, integraciji učenika negovornika, izazovima s kojima se susreću tijekom mandata te njihova mišljenja i stavove o unapređenju odgojno-obrazovnog procesa, ali i budućnosti Hrvatske nastave u inozemstvu.

Ključne riječi: Hrvatska nastava u inozemstvu, ini jezik, negovornik

Challenges of Teaching in Croatian School Abroad with an Emphasis on Non-Speaking Croatian Pupils

Croatian teaching abroad is an important aspect of education in the life of a child born and/or living outside the territory of the Republic of Croatia. It enables him/her to learn the language, culture and history of the country of their parents or grandparents. Today, an increasing number of non-speaking students, i.e. children who learn the language of their ancestors as a foreign language, are enrolling in Croatian school classrooms around the world. Given that in schools, but also at home for various reasons, they communicate in the language of the country they are living in, the Croatian language has become foreign to them. The already challenging job of a Croatian teacher abroad has therefore become even more complex because, in addition to heterogeneous groups of students with different prior knowledge of the Croatian language and culture, now an increasing number of non-speaking students are enrolling in school. As a result, a research questionnaire will be conducted among teachers and coordinations of Croatian schools abroad. Its goal will be to provide feedback on the challenges of working in direct teaching process regardless of the country in which it takes place, the difficulties of working in heterogeneous classrooms given the students' prior knowledge of the language with an emphasis on non-speaking students, and the planning of the educational process itself. The results of the research will provide information about challenges the teachers encounter during their mandate, integration of non-speaking students and their opinions and attitudes on improving the educational process, as well as the future of Croatian teaching abroad.

Key words: Croatian school abroad, foreign language, non-speaker

Kad „doma“ postane daleko: Uloga kulturnih udruga u održavanju nacionalnog identiteta Hrvata u Švedskoj

Rad istražuje ulogu kulturnih udruga u očuvanju etnokulturnog i nacionalnog identiteta hrvatskih iseljenika u Švedskoj, s posebnim naglaskom na njihovu funkciju društvene integracije. Glavna istraživačka pitanja na koja će se u radu dati odgovor su: (1) tko su iseljenici koji sudjeluju u ovim udrugama, (2) koji su razlozi njihovog (ne)sudjelovanja i (3) kako (ne)sudjelovanje u ovim udrugama utječe na njihov nacionalni identitet. Rad polazi iz teorijskog kuta transnacionalizma, perspektive koja je unutar migracijskih studija pomakla fokus sa samog čina migracije na njene posljedice. Drugim riječima, transnacionalistički pristup proučava kako iseljenici, iako su fizički udaljeni od svoje domovine, održavaju trajne veze i odnose s njom kroz razne kulturne prakse, simbole i zajedničke prostore djelovanja. Podaci koji će se u radu prikazati nastali su u sklopu autorova istraživanja Hrvata u Švedskoj, koje je provedeno početkom 2024. godine u dvije faze: (1) kvantitativnoj (anketni upitnik; N = 150) i (2) kvalitativnoj (fokus grupe). Kombinacija ovih dvaju metoda omogućila je dublje razumijevanje razloga sudjelovanja u kulturnim udrugama, kao i uvida u motive, prepreke i subjektivne interpretacije koje iseljenici povezuju s ovim oblikom društvenog djelovanja. Temeljna svrha istraživanja bila je pružiti širu sliku o hrvatskim iseljenicima u Švedskoj, kao i dublje uvide o motivima, preprekama i percepcijama vezanima uz sudjelovanje u kulturnim udrugama. Znanstveno-stručni doprinos rada ogleda se u rijetkosti ovakvih istraživanja u kontekstu hrvatskog iseljenništva, a posebno u Švedskoj. Samim time, ovaj rad može poslužiti kao jedan od temelja za buduće studije Hrvata u Švedskoj, ali i hrvatske dijasporu u globalnom kontekstu.

Ključne riječi: dijaspora, Hrvati u Švedskoj, kulturne udruge, migracije, nacionalni identitet, transnacionalizam

When “Home” becomes Far Away: The Role of Cultural Associations in Preserving the National Identity of Croats in Sweden

The paper is focused on the role of cultural associations in preserving the ethnocultural and national identity of Croatian emigrants in Sweden, with a special emphasis on their function of social integration. The main research questions that will be answered in the paper are: (1) who are the emigrants who participate in these associations, (2) what are the reasons for their (non)participation, and (3) how (non)participation in these associations affects their national identity. The paper drives from the theoretical angle of transnationalism, a perspective within migration studies that has shifted the focus from the act of migration itself to its consequences. In other words, the transnationalist approach studies how emigrants, even though they are away from their homeland, maintain lasting connections and relationships with it through various cultural practices, symbols, and common spaces of action. Data that will be used in the paper is as part of the author's research on Croats in Sweden, which was conducted in early 2024 in two phases: (1) quantitative (survey questionnaire; N = 150) and (2) qualitative (focus groups). The combination of these two methods enabled a deeper understanding of the reasons for participation in cultural associations, as well as insight into the motives, obstacles and subjective interpretations that emigrants associate with this form of social activity. The fundamental purpose of the research was to provide a broader picture of Croatian emigrants in Sweden, as well as deeper insights into the motives, obstacles and perceptions related to participation in cultural associations. The scientific and professional contribution of the work is reflected in the rarity of such research in the context of Croatian emigration, and especially in Sweden. Therefore, this work can serve as one of the foundations for future studies of Croats in Sweden, but also of the Croatian diaspora in a global context.

Keywords: diaspora, Croats in Sweden, cultural associations, migration, national identity, transnationalism

Formiranje društvene zajednice hrvatskih naselja na jugu Šomođske županije u Ugarskoj u XVIII. stoljeću

Nakon protjerivanja Osmanlija s hrvatskih i ugarskih dijela panonskog područja dolazi do značajnih naseljavanja s obje strane Drave. Tada se ponovno formira hrvatska zajednica na sjevernoj obali dravske nizine. Naime, iz analize srednjovjekovnih dokumenata iz 13. i 14. stoljeća poznato je hrvatsko stanovništvo na istim područjima. Kako su se formirale zajednice u 18. stoljeću, koja je bila demografska dinamika i koje su bile razlike između pojedinih naselja? To su osnovna pitanja na koje tražimo odgovore. Demografskom analizom i analizom prezimena od sredine 18. do prve polovice 19. stoljeća, na temelju crkvenih matičnih knjiga rođenih pokušavamo dati sliku formiranja ove hrvatske zajednice koja obitava u ovim naseljima sve do danas. Osim demografije rad se bavi i pitanjem transkripcije hrvatskih (i ostalih) prezimena u istraživanom razdoblju, te mogućim povratnim migracijama na južnu stranu Drave. Detaljno se analizira najveće naselje ovog kraja u 19. stoljeću, Martinci (Felsőszentmárton, prije Drávaszentmárton), koje se u povijesti često izmjenjivalo između lokalnog centra i zapuštene periferije. Osim toga rad se bavi i Lukovišćem (mađ. Lakócsa), naseljem koje je igralo važnu ulogu crkvenog središta na početku 18. stoljeća. Također se obraća pozornost i na same zapisivače, lokalne župnike čija uloga otvara daljnja pitanja društvene integracije Hrvata ovog područja, kao i na njihovu ulogu u rekatalizaciji mađarskog stanovništva šireg istraženog područja Podravlja i Podravine.

Ključne riječi: Hrvati u Mađarskoj, Lukovišće, Martinci, migracije, XVIII. stoljeće, povijesna demografija

The Formation of a Social Community of Croatian Settlements in the South of Somogy County in Hungary in the 18th Century

After the expulsion of the Ottomans from the Croatian and Hungarian parts of the Pannonian region, significant resettlements took place on both sides of the Drava. Then, Croatian communities were re-established on the northern bank of the Drava lowland, namely from the analysis of medieval documents from the 13th and 14th centuries we know about the Croatian population in the same areas. How were communities formed in the 18th century, what were the demographic dynamics and what were the differences between individual settlements? These are the basic questions we seek to answer. By means of a demographic analysis and an analysis of surnames from the mid-18th to the first half of the 19th century based on church birth registers, we are trying to give a picture of the formation of this Croatian community that lives in these settlements to this day. In addition to demography, we also deal with the issue of transcription of Croatian (and other) surnames in the researched period, and possible return migrations to the southern side of the Drava. We also analyze in detail the largest settlement of this region in the 19th century, Martinci (Felsőszentmárton, formerly Drávaszentmárton), which in history often alternated between being a local center and a neglected periphery, and we also deal with Lukovišće (Hungarian: Lakócsa), which played an important role as a church center at the beginning of the 18th century. We also pay attention to the recorders themselves, the local parish priests, whose role opens up further questions of the social integration of the Croats of this area, as well as their role in the re-Catholicization of the Hungarian population of the wider researched area of Podravje and Podravina.

Keywords: Croats in Hungary, Lukovišće, Martinci, migrations, 18th century, historical demography

Dario Vučenović

*Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
dvucenovi@fhs.unizg.hr*

Izidora Vrebac

*izidora.vrebac@gmail.com
EMPWR d. o. o.*

Jelena Flego

jelena.jureta@gmail.com

Kvaliteta života hrvatskih branitelja: Uloga socijalnih odnosa, životnog standarda i zdravstvenog statusa

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati čimbenike koji pridonose subjektivnoj kvaliteti života hrvatskih branitelja s posebnim naglaskom na zadovoljstvo životom i trenutačno zdravstveno stanje. Sudionici provedenog istraživanja bili su hrvatski branitelji, njih 171, prosječne dobi 59 godina. Podaci su prikupljeni putem upitnika koji je obuhvaćao pitanja posebno sastavljena za potrebe ovog istraživanja o sociodemografskim podacima te procjenu zadovoljstva različitim aspektima života i samoprocjenu zdravstvenog statusa koja su preuzeta iz Pilarovog barometra hrvatskog društva (2015). Rezultati regresijske analize pokazali su da razina osjećaja sreće te zadovoljstvo socijalnim odnosima, pripadnošću okolini i percipiranim životnim standardom značajno predviđaju opće zadovoljstvo životom. Što se tiče zdravstvenog statusa, sudionici su psihičko zdravlje procijenili lošim, navodili su učestale kronične bolesti te ograničenja u svakodnevnom funkcioniranju zbog fizičkih i emocionalnih poteškoća. Većina sudionika izjavila je kako redovito koristi zdravstvene usluge te su zbog pandemije COVID-19 izrazili povremenu zabrinutost za vlastito zdravlje i intenziviranje emocionalnih poteškoća. Dobiveni nalazi upućuju na potrebu za cjelovitijim pristupom u planiranju i pružanju psihosocijalne podrške braniteljskoj populaciji, uzimajući u obzir specifične izvore životnog zadovoljstva i rizike povezane sa zdravljem.

ključne riječi: hrvatski branitelji, kvaliteta života, zadovoljstvo životom, zdravstveni status

Quality of Life Among Croatian War Veterans: The Role of Social Relationships, Living Standards, and Health Status

The aim of this study was to examine factors contributing to the subjective quality of life among Croatian war veterans, with particular attention to life satisfaction and health status. The sample consisted of 171 veterans with a mean age of 59 years. Data was collected using a questionnaire that included sociodemographic items designed specifically for this study, alongside measures of satisfaction with various life domains and self-assessed health status. Health-related items were adapted from the *Pilar Barometer of Croatian Society* (2015). Regression analysis revealed that happiness, satisfaction with social relationships, sense of community belonging, and perceived living standards significantly predicted overall life satisfaction. In terms of health, participants reported poor mental health, frequent chronic illnesses, and limitations in daily functioning due to physical and emotional difficulties. Most veterans indicated regular use of healthcare services, while also reporting health concerns and intensified emotional difficulties during the COVID-19 pandemic. These findings emphasize the need for a more comprehensive approach to planning and delivering psychosocial support for the veteran population, with particular consideration of the specific sources of life satisfaction and health-related risks.

Keywords: Croatian war veterans, health status, life satisfaction, quality of life

Organizator/Organizer

Suorganizatori/Co-organizers

Centar za njemačke i europske studije
Zentrum für Deutschland- und Europastudien
Center for German and European Studies

Universität Regensburg

Pokrovitelji/Sponsors

Središnji državni ured za Hrvate
izvan Republike Hrvatske

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo znanosti,
obrazovanja i mladih

ISBN 978-953-8349-71-3

9 789538 349713